

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΟΚΤ—ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1946

Β' Χρόνος—'Αριθ. 27—28

'Αθήνα

Τιμή φύλλου δρχ. 700

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ: 'Εκπρόσωποι ενός μεγάλου λαού—'Η Μ. Βρετανία και τὰ ἑσωτερικά μας—'Η τιμὴ τοῦ χρυσοῦ—'Η ἐξαγωγή τῶν προϊόντων μας . . . . . Σελ. 162	ντὲ Τοκβίλ . . . . . » 176
ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Τὸ κόμμα τοῦ κακοῦ . . . . . » 163	Κ. Δ. ΠΕΤΡΟΥ: Οἱ προτάσεις γιὰ τὴν 'Ελλάδα στὴν Κοπεγχάγη . . . . . » 179
Ν. ΚΟΛΥΒΑ: Σκέψεις ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως . . . . . » 166	Κ. Ι. ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΚΗ: Ἰὰ δημογραφικά περισσεύματα καὶ ἡ ὀργάνωσή τους στὶς χῶρες τῆς διασποράς . . . . . » 182
Δ. ΚΑΘΕΝΩΤΗ: Τὰ μεταξὺ 'Ελλάδος καὶ 'Αλβανίας σύνορα . . . . . » 168	WICKHAM STEED: 'Η ἀπόφαση τῆς Νυρεμβέργης καὶ ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς εἰρήνης . . . . . » 185
Ι. ΚΑΡΑΒΙΔΑ: 'Η 'Ελλάς καὶ ἡ ἀνάγκη ἐνόττος στὴν Α. Μεσόγειο . . . . . » 170	Κ. ΙΩΑΝΝΟΥ: Τὸ οἰκονομικὸ σύστημα πὸν προσιδιάζει στὴν 'Ελλάδα . . . . . » 187
LOY W. HENDERSON: 'Ανοικτὴ πόρτα πρὸς τὴν 'Ανατολή . . . . . » 174	ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ: Β. Λαούρδα «Σόλων ὁ νομοθέτης» . . . . . » 192
Ν. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ: 'Αλέξ	

Τὸ Χρονικὸ

'Εκπρόσωποι ενός μεγάλου λαοῦ

'Η 'Ελλάς, μόλο πού στις τελευταίες δεκαετίες ἔχασε τὸν 'Ελληνισμό τῆς Ρουμανίας, τῆς 'Ανατολικῆς Ρουμελίας, τῆς Τουρκίας, ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ 'Ελληνισμοῦ τῆς Ν. Ρωσσίας καὶ τῆς Βορείου 'Ηπείρου· μόλο πού ὑπῆρξε ὁ πρόδρομος τῆς ἐφαρμογῆς δημοκρατικῶν θεσμῶν σ' ὅλη τὴν 'Εγγὺς καὶ Μέση 'Ανατολή, πού μὲ τὸ ἐμπόριο διετήρησε κάποια ζωὴ καὶ πολιτισμὸ στὸ χῶρο πού ἦσαν διεσπαρμένοι οἱ 'Ελληνες· μόλο πού δὲν πολέμησε καὶ τοὺς δυὸ μεγάλους πολέμους στὸ πλεῖρον τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Εἰρήνης· μόλο πού δὲν ἔμειναν πλέον παρά ἐρείπια καὶ δόξα, ἡ 'Ελλάς αὐτὴ ὄχι μόνο δὲν βρήκε τὴ δικαίωση τῶν θυσιῶν της, ἀλλὰ κατηγορήθη ὡς διεθνῆς ταραξίας καὶ χῶρα φασιστικῆ. Καὶ οἱ μὲν ἐχθροὶ μας προσπάθησαν βεβαίως νὰ κάμουν τὸ καθήκον τῶν ἀπέναντι τῶν ἑαυτῶν τῶν καὶ τῶν συμμάχων τῶν ὅπως τὸ ἐνόμιζαν αὐτοὶ καλύτερον. Οἱ δικοὶ μας ὅμως ἀντιπρόσωποι δὲν κατῴρθωσαν καν νὰ παρουσιάσουν τὰ ζητήματα τοῦ 'Ελληνισμοῦ οὔτε στὸ Συνέδριο τῆς Εἰρή-

νης, οὔτε στὸ διεθνῆ τύπο. Κανεὶς βεβαίως δὲν ὑπεστήριξε—ἐκτός ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση—ὅτι ἡ θέση τῶν ζητημάτων μας ἦταν εὐκόλη· ἀλλὰ κανεὶς δὲν περίμενε τόση ἐλαφρότητα στὴν ἐκλογή τῶν ἀντιπροσώπων μας, τὴν ἐπίδειξη τῆς ἀδεξιότητος ἐκ μέρους τῶν ἀντιπροσώπων τούτων καὶ τέλος ὅτι θὰ ἀπουσίαζαν ἐντελῶς ἀπὸ τὴ θέση τους τὴς ἡμέρας πού τὸ Συνέδριο ἔλαβε τὶς ἀποφάσεις ἐναντίον μας. Οἱ μικροὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι εὐχαριστημένοι γιὰ τὸ ἀναμεταξὺ καταργοῦντες κάθε ἠθικὴ στὴν πίεση τῶν ψηφοφόρων κατῴρθωσαν νὰ ἐπικρατήσουν στὸ πολιτικακὸ. Εἶναι τραγικὸ στὴν κομικότητά του τὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ, μιλῶντας γιὰ τὰ μελλοντικά τῶν σχέδια, ἀρχίζουν πάντα μὲ τὴ φράση «τώρα πού μὲ τὴ λύση τοῦ πολιτικακοῦ μῆκαμε στὴν πολιτικὴν ὁμαλότητα...». Θὰ νόμιζε κανεὶς ὅτι ἡ πολιτικὴ ὁμαλότης ἀναφέρεται στὴν ἐντιμὴ διεξαγωγὴ τῶν πολιτικῶν ἀγώνων, στὴ δικαίωση τῶν θυσιῶν μας, στὴ σταθερότητα τῆς ἀγοραστικῆς ἀξίας τοῦ νομισματοῦς μας, στὴν ἐπιβολὴ τῆς τάξεως καὶ τοῦ νόμου. Πόσο θὰ ἦταν ἀφελῆς. Πολιτικὴ ὁμαλό-

της κατά την Κυβέρνηση είναι ότι ο Σούρλας και οι όμοιοί του κατάφεραν να φέρουν τό άποτέλεσμα πού ήθελε ή Κυβέρνηση στο Δημοψήφισμα. Πόσο μικροί είναι οι άνθρωποι πού μάς διοικούν στα μεγάλα αυτά χρόνια.

Η Μεγάλη Βρετανία και τὰ έσωτερικά μας ζητήματα

Στά 1920 ή Μεγ. Βρετανία μάς έγκατέλειψε, γιατί ό Έλληνικός Λαός κατεψήφισε τό φιλικό πρós αυτήν Κόμμα τών Φιλελευθέρων. Ήταν κακή πολιτική έκ μέρους της για τήν Έλλάδα, αλλά και ιδιαίτέρως για τό Κόμμα τών Φιλελευθέρων: ή έπιτυχία του Κόμματος αυτού στην έξωτερική του πολιτική θά ήταν ακόμα μεγαλύτερη, αν κατάρθωνε να έχη έξασφαλίσει τήν φιλία τών Συμμάχων για τήν Έλλάδα και μετά τήν πτώση του. Τό ότι τώρα ή Άγγλική πολιτική προσπαθεί να αποφύγει να συνδεθώ ιδιαίτερα με ένα άπό τά Έλληνικά κόμματα είναι μια καλή ένδειξη. Οκ. Μπέβιν στον τελευταίο του λόγο στη Βουλή τών Κοινοτήτων, μόλο πού του ήταν δύσκολο να ταχθώ άντιμέτωπος της Κυβερνήσεως ενός φίλου Κράτους, άνακεφαλαίωσε μόλαταύτα άλλη μια φορά τή θέση της Κυβερνήσεώς του άπέναντι του έσωτερικού μας ζητήματος, και ή θέση αυτή είναι διπλά δυσάρεστη για τήν Κυβέρνηση του Λαϊκού Κόμματος: Πρώτον γιατί διαπιστώνει μια έπέμβαση της οποίας ό λόγος θά έπρεπε ήδη να έχουσαν άτονήσει: έπειτα, γιατί ό κ. Μπέβιν έπιρρίπτει στην σημερινή Κυβέρνηση τήν ευθύνη αυτής της έπεμβάσεως. Ο κ. Μπέβιν άνέφερε τρία συγκεκριμένα ζητήματα για τά οποία ή ευθύνη άνήκει στο Λαϊκό Κόμμα: Πρώτον, ότι οι έκλογές δεν έγιναν σύμφωνα με τις αρχικές του υποδείξεις: ότι δηλαδή έγιναν, πριν έξασφαλισθώ ή τάξη. Δεύτερον, ότι οι φυλακές περιλαμβάνουν και άλλους εκτός άπό τούς έγκληματίες. Τρίτον, ότι ή Κυβέρνηση δεν είναι εύρείας βάσεως.

Και στα τρία αυτά γεγονότα ό κ. Μπέβιν έπέμεινε με σαφήνεια και άυστηρότητα. Η Κυβέρνηση έν τούτοις του Λαϊκού Κόμματος, βρίσκει ότι ό Άγγλος ύπουργός τάχθηκε με τό μέρος της, γιατί είπε ότι ό έμφύλιος πόλεμος όφείλεται στην προπαγάνδα τών ξένων. Αυτό είναι άκριβώς τό σημείο, όπου άλλοι μόν άπό τούς Λαϊκούς θέλουν να έξαπατήσουν τόν Έλληνικό λαό, άλλοι δέ άπατώνται οι ίδιοι. Κανείς ποτέ δεν είπε ότι οι λαϊκοί εκήρυσαν τόν έμφύλιο πόλεμο. Η κατηγορία ή όποία τούς βαρύνει είναι ότι με τήν, για κομματικούς λόγους, άντεθνική τους πολι-

τική εξανάγκασαν μεγάλο αριθμόν Έλλήνων πού είχαν ξαναγυρίσει επί τών προηγουμένων Κυβερνήσεων στις ειρηνικές τους άπασχολήσεις να ξαναπάρουν πάλι τὰ βουνά. Οι κομμουνιστάι είχαν κηρύξει τήν άντιελληνική τους πολιτική άπό τά 1926, όταν ψήφισαν τήν άυτονόμηση της Μακεδονίας: οι κομμουνιστάι ήταν πάντοτε όργανα ξένων: δεν έγιναν χθές.

Η μεταβολή πού έγινε είναι ότι ή Κυβερνητική πολιτική τους προσεπόρισε άφθόβους όπαδούς.

Η τιμή του χρυσού και ή άγοραστική δύναμη της δραχμής

Τή στιγμή πού δεν μπορούμε να εξαγάγουμε τὰ προϊόντα μας γιατί είναι άκριβά σε δραχμές, ή πολιτική της Κυβερνήσεως έχει για άποτέλεσμα τήν αύξηση αυτής της άκρίβειας κατά 40 οιο μέσα σε έξ μήνες και τήν τήρηση σταθερής της τιμής του χρυσού. Τόν ίδιο καιρό ή Τουρκία ύψώνει τήν τιμή του χρυσού σχετικά με τό κρατικό της νόμισμα για να μπορέσει να ρίξει τήν τιμή τών προϊόντων της σε δολλάρια, ώστε να διευκολύνη τήν έξαγωγή των. Εμείς τηρήσαμε σταθερή τήν τιμή του χρυσού ελαττώνοντας τό χρυσάφι του καλύμματος: και επί πλέον με τήν ύψωση του τιμαρίθμου και τήν ελάττωση τών έξαγωγών χάνουμε τό αντίστοιχο συνάλλαγμα. Σιγά σιγά θά έλθη και σ' έμάς ή σοφία πού έφθασε στα δυτικά κράτη έδώ και άρκετά χρόνια: ότι ό καιρός της σταθερής τιμής του χρυσού πέρασε και ήλθε ό καιρός της σταθερής άγοραστικής αξίας του Έθνικού νομίσματος. Αυτή όμως ή τελευταία μπορεί να στηριχθώ μόνον στην παραγωγή.

Πολύ διάφορη θά ήταν ή κατάσταση, αν όλη ή προσπάθεια και ή δαπάνη πού έγιναν για να τηρηθώ σταθερά ή τιμή του χρυσού—και μάλιστα ή τόσο ύπερογκη τιμή του χρυσού,—αν όλη αυτή ή δαπάνη και ή προσπάθεια ήθελεσαν καταναλωθώ για τήν αύξηση της παραγωγής: αν δηλαδή όλα τὰ έφόδια και τὰ δάνεια τών συμμάχων μας ήθελεσαν χρησιμοποιηθώ έμμεσα για τήν κίνηση όλων τών βιομηχανιών μας ώστε να κορεσθώ ή αγορά. Προτιμήσαμε να μείνουμε στην νομισματική πολιτική και φυσικά ό κόσμος δεν μπορεί να κάνει τίποτε άλλο παρά να μείνη προσκολλημένος στο χρυσάφι, άφού ή κρατική πολιτική δεν δίνει καμμιά θετική έγγύηση, ότι θά δουλέψη ή παραγωγική μηχανή.

Η έξαγωγή τών προϊόντων μας

Έφόσον ύπάρχει τόσο μεγάλη άρρυθ-
[συνέχεια στη σελ. 192]

ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

Στήν πολιτική ζωή ό καθένας και τό κάθε κόμμα είναι συνυπεύθυνοι τής τύχης των. Αυτή ή άπάντηση θά έπρεπε να δοθώ στους Λαϊκούς, πού παραπενοούνται, ότι οι άποτυχίες των όφείλονται στο ότι πάντα τυχαίνει να παίρνουν τήν έξουσία στις δυσκολότερες στιγμές. Και δυσκολότερες στιγμές όνομάζουσαν τήν διεθνή θέση της Έλλάδος, πού τούς παρέδωκεν ό Βενιζέλος στα 1920 και τήν κατάσταση πού παρέλαβαν πρò έξ μηνών άπό τή Δημοκρατική Κυβέρνηση, με τό νόμισμα σταθεροποιημένο και τήν έσωτερική τάξη άπειρώς καλύτερη άπό σήμερα. Οι Λαϊκοί θά ήθελαν να παραλάβουν τήν έξουσία, χωρίς να ύπάρχη κανένα ζήτημα, ώστε να άσχοληθού έντελώς άνενόχλητοι στη δημιουργία του κομματικού των κράτους, όπου να μονομοποιήσουν τήν έξουσία τους: θά ήθελαν να σταματήση ό χρόνος, ή μάλλον να γυρίση πρòς τά πίσω.

Η αλήθεια είναι ότι οι λαϊκοί δεν συγχώρησαν και δεν θά συγχώρησουν ποτέ στο λαό τό 1909. Δεν θά συγχώρησουν ποτέ τό ότι ήλθε έδω ένας «τυχαρπαστος» άπό τήν Κρήτη για να έκτοπίση τούς «Αττικάρχα» και τούς άλλους πολιτικούς και οικονομικούς φεουδάρχες, στους όποιους δούλευε τότε και άπό τούς όποιους δυστυχώς δεν έχει ακόμα άπαλλαγή ή Έλλάς. Ήταν τσιφλίκι τους ή Έλλάς: και όταν οι φεουδάρχει αυτοί μιλούσαν έπρεπε να τρέμη ό ειρηνοδίκης, ό έφορος, ό διοικητής της Χωροφυλακής. Στο καθεστώς εκείνο πού νοσταλγούν οι λαϊκοί δεν ύπήρχε πραγματική διακρίση μεταξύ έκτελεστικής, νομοθετικής και δικαστικής εξουσίας. Κράτος ήταν τό κόμμα: και κόμμα ήταν οι τοπικοί παράγοντες και ή συνισταμένη των. Έργασία τών βουλευτών ήταν ή συναλλαγή. Τό νέο πνεύμα πού εισήγαγε ό Βενιζέλος, ή δημιουργία ενός κόμματος πάνω σ'ένα πρόγραμμα έθνικής πολιτικής, κοινωνικής και παραγωγικής πολιτικής, έργατικής νομοθεσίας. όλα αυτά ήταν καινά δαιμόνια, πού έπρεπε να άναθεματισθού και άναθεματισθώκαν πραγματικά κάπου κοντά εκεί, πού ύψώνεται τώρα ό άνδριάς του Κωνσταντίνου.

Δεν θά μπορέση κανείς να εξηγήσει τήν μετεκλογική εξέλιξη τών ελληνικών ζητημάτων, αν πριν δεν καταλάβη τήν νοοτροπία αυτή του λαϊκού κόμματος, πού βρίσκεται παντού προκαθοριστική της θέσεώς του. Οι άφελείς περίμεναν άπό τόν πρωθυπουργό και ύπουργό τών Έξωτερικών να θριαμβεύσει στο Συνέδριο της Ειρήνης: λησμόνησαν, ότι τό ίδιο κόμμα έστειλεν έναν άλλον πρωθυπουργό να συνεχίσει τό έργο της Συνθήκης τών Σεβρών, πού, όταν έφθασε στο Λονδίνο, βρέθηκε ότι δεν τήν είχε ούτε διαβάσει. Τό ίδιο αυτό κόμμα φέρθηκε βάρβαρα πρòς τούς πρόσφυγες και τούς έξηπάτησε για να κερδίσει τις έκλογές. Άπό τούς κόλπους του βγήκαν οι στυλοβάται της 4ης Αυγούστου και οι δοσίλογοι πού ξαναγύρισαν άλλωστε στους κόλπους του. Τό κόμμα αυτό εξαπάτησε τούς έκλογείς, όταν ύπέσχετο, ότι θά φέρη τήν παλιά οικονομική εύτυχία. Τους εξαπάτησε και πάλιν πριν άπό τό δημοψήφισμα. Σώζονται ακόμα στους τοίχους οι έπιγραφές «Βασιλεύς=έθνικές διεκδικήσεις».

Τήν κάθε μια άπό αυτές τις άπάτες τήν πλήρωσε άκριβά ό ελληνικός λαός: είδε τὰ σύνορα του Έλληνισμού να περιορίζονται: τήν νικημένη Βουλγαρία να μεγαλώνη και βλέπει τώρα τήν Έλλάδα διηρημένη και πληγωμένη όσο ποτέ. Και στη στιγμή αυτή της άγωνίας είδε τήν Κυβέρνηση

νά διαλαλή, ότι θα όπλιση τὸ λαὸ ἐναντίον τοῦ λαοῦ. Κανένα κακὸ δὲν θὰ ἦταν μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτό.

Τὸ κράτος τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος καὶ τῶν συνεργαζομένων με αὐτὸ τυχοδιωκτῶν νόμισε, ὅτι θὰ μπορούσε νὰ στηριχθῆ στὸ μῖσος τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ Λαοῦ ἐναντίον τῶν κομμουνιστῶν· δὲν κατάλαβε, ὅτι ἓνα τέτοιο ἀρνητικὸ μέσο, ὅσο δῆποτε δυνατὸ καὶ δίκαιο καὶ ἂν εἶναι, μπορεῖ μὲν νὰ φέρῃ μιὰ Κυβέρνηση στὴν ἀρχή, δὲν μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ τὴ στηρίξει. Στὴν ἐξουσία μπορεῖ νὰ μείνῃ μόνον ἡ κεῖνος, ποὺ θὰ ἰκανοποιήσῃ τὰ δίκαια αἰτήματα τοῦ Λαοῦ. Ἡ ἀποκατάσταση τῆς τάξεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ ἡ οικονομικὴ ἀνασυγκρότηση εἶναι τὰ πλέον στοιχειώδη ἀπὸ αὐτὰ· εἶναι ὅμως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἡ σημερινὴ Κυβέρνηση ὑπονομεύει με τὰ λίγα μέσα ποὺ διαθέτει.

Ἔτσι εἶναι φανερὸ πλέον, ὅτι ἡ Κυβέρνηση αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ. Ὁ Λαὸς τὴ θεωρεῖ πιά ἀνάξιά του· οἱ ξένοι τὴ θεωροῦν φασιστικὴ· στὴν πραγματικότητα εἶναι ἄθροισμα ἀνθρώπων μικρῶν καὶ γεμάτων ἀπὸ μῖσος. Μόνο τῆς ὄπλο εἶναι τώρα ἡ θρασυτής. Τὴ χρησιμοποεῖ ἀφθόνως ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως γιὰ τίς ἐξωτερικὲς του ἐπιτυχίες, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων γιὰ τὸ μικρόβιο τῆς συστηματικῆς διαλύσεως ποὺ μόνιμα ἐγκατέστησε μέσα στὰ πολεμικὰ σώματα, τὴν χρησιμοποεῖ ἀφθονώτερα ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Τάξεως. Αὐτοὶ μὲ τοὺς τεταρταυγουστιανούς καὶ τοὺς δοσιλόγους· εἶναι ὁ πυρὴν τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως. Ποτὲ ἡ θρασυτής δὲν ἐγκατεστάθηκε τόσο ἀγέρωχη στὰ κυβερνητικὰ ἐδώλια. Ἐν τούτοις πολλοὶ νομίζουν ὅτι «δ ε ὑ ρ υ ν σ ι ς τ ῆ ς Κ υ β ε ρ ν ῆ σ ε ω ς» θὰ βελτιώσῃ τὴν κατάσταση.

Αὐτοὶ θέλουν νὰ μὴ βλέπουν ὅτι ἡ Κυβέρνηση αὐτὴ δημιουργεῖ ἓνα δικό της κράτος καὶ ὅτι δὲν πρόκειται ἂν θὰ πέσῃ ἡ Κυβέρνηση, ἀλλὰ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ πέσῃ τὸ ἀντιλαϊκὸ κράτος ποὺ ἄρχισε νὰ δημιουργεῖ. Πρέπει νὰ ἀλλάξῃ τὸ πνεῦμα ποὺ ἔφερε ἡ ὑπεροψία τῶν «λαοπροβλήτων» καὶ νὰ ξαναγυρίσουμε στὸ πνεῦμα τῆς ἰσονομίας· νὰ σταλοῦν οἱ λησταὶ τῆς δεξιᾶς στὴ φυλακὴ γιὰ νὰ βροῦν ἐκεῖ τοὺς ληστὰς τῆς ἀριστερᾶς καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ λαὸς ἀπὸ τὴ μάστιγα τῶν «ἐθνικοφρόνων» καὶ τῶν ἰσαξίων ἀντιπάλων τῶν.

Κανείς Λαὸς δὲν κυβερνᾶται με τὴν ἀπειλὴν τοῦ χωροφύλακος. Καμιὰ ἄλλη Κυβέρνηση δὲν σκέφθηκε ποτὲ νὰ κυβερνήσῃ με τοὺς «ἐνόπλους». Τὰ Κράτη κυβερνῶνται με τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὸ κῦρος ποὺ ἐμπνέει ἡ κρατικὴ μηχανὴ καὶ τὰ πρόσωπα ποὺ τὴν κυβερνοῦν. Πρέπει ὁ Λαὸς νὰ ἀποκτήσῃ ἐμπιστοσύνη, ὅτι ἡ Κυβέρνηση δὲν ἐμπνέεται ἀπὸ αἰσθήματα ἐκδικήσεως καὶ ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὸν Νόμο καὶ ὄχι τὴν παρανομία. Τότε καὶ μόνο τότε θὰ γυρίσουν στὰ σπῖτια τοὺς ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅσοι εἶναι τώρα στὰ βουνά, ὄχι ὡς συνειδητοὶ ἐχθροὶ τοῦ κράτους καὶ ὄργανα τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἔθνους μας, ἀλλὰ γιὰτὶ δικαίως φοβοῦνται, ὅτι δὲν ὑπάρχει νόμος νὰ τοὺς προστατεύσῃ ἀπὸ τοὺς «ἐθνικόφρονες». Τότε στὰ βουνά θὰ μείνουν μόνο οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἔθνους καὶ ὄχι οἱ ἀντίπαλοι τῆς δεξιᾶς. Καὶ τὸ κράτος θὰ μπορέσῃ νὰ ἰδῇ ποιοὶ εἶναι οἱ πρῶτοι καὶ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ. Καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς δεξιᾶς θὰ γυρίσουν στὰ σπῖτια τοὺς καὶ δὲν θὰ εἶναι ἀσφαλῶς χειρότεροι πολῖται ἀπὸ τοὺς δεξιούς συμμορίτας.

Ἐφ' ὅσον ὅμως ἀντιπρόσωποι τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος μένουν καὶ σὲ μιὰ «νέα» Κυβέρνηση, σὲ τέτοια ὑπουργεῖα ἢ σὲ τέτοιον ἀριθμὸ, ὥστε νὰ ἐπι-

δροῦν οὐσιαστικὰ στὴν πολιτικὴ ποὺ θὰ ἀκολουθήσῃ, ἂν τὸ πνεῦμα τοῦ Κράτους δὲν ἀλλάξῃ ριζικὰ, ἂν δὲν ξαναγυρίσουμε στὴν πατρικὴ διοίκηση τῆς δημοκρατικῆς Κυβερνήσεως, τότε ἡ κατάσταση ποὺ θὰ προκύψῃ ἀπὸ μιὰ ἐνδεχομένη «διεύρυνση» καὶ ἂν προσωρινὰ φανῆ ὅτι βελτιώνεται, πραγματικὰ ὅμως θὰ γίνῃ γρήγορα πολὺ χειρότερη, γιὰτὶ θὰ φθαρῇ ἡ δημοκρατικὴ ἐφεδρεία τῶν πολιτικῶν μας καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει θεραπεία.

Τὸ βασικὸ λάθος τακτικῆς τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως εἶναι ὅτι ἐθεώρησε ἐχθροὺς τοῦ κράτους τοὺς πολιτικούς ἀντιπάλους τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος· ἐταύτισε τὴ βασιλεία καὶ τοὺς βασιλικούς με τὸ ἔθνος· χαρακτήρισε «ὡς ἐθνικόφρονες» ὅλους ἐκεῖνους ὅσοι ἦσαν δοσίλογοι, καὶ ὡς κομμουνιστὰς, ὅλους ὅσοι βρέθηκαν ἀναγκασμένοι νὰ συνεργασθοῦν στὴν κατοχὴ με τὸ ΕΑΜ, χωρὶς ἄλλωστε νὰ δισταζῇ νὰ ἀποκαλεῖ συνοδοιπόρους τοῦ Κ.Κ.Ε. καὶ προδότες τοὺς Δημοκρατικούς, ποὺ τώρα θέλει νὰ προσελκύσῃ στὴν ἀνάληψη τῶν εὐθυνῶν τῆς δικῆς τῆς πολιτικῆς.

Οἱ Δημοκρατικοὶ Ἀρχηγοὶ ὑπεχώρησαν ἕως τώρα συχνά, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν καλὴ τους θέληση νὰ βοηθήσουν τὴν Κυβέρνηση· δέχθηκαν τὴ διενέργεια ἐκλογῶν πρὶν ἀποκατασταθῆ ἡ τάξη· δέχθηκαν τὰ ἔκτακτα μέτρα ποὺ ἰσοδυναμοῦσαν με κατάσταση πολιορκίας καὶ τὴν ἐπιτάχυνση τοῦ δημοψηφίσματος. Εἶναι ζήτημα ἂν ὠφέλησαν τὸ ἔθνος με αὐτὲς τίς ὑποχωρήσεις· ἀποδειχθῆκαν, ὅμως ἱκανοὶ νὰ κάμουν κομματικὲς θυσίες. Τώρα τὰ πράγματα ἔφθασαν στὸ ἀπροχώρητο· οἱ Δημοκρατικοὶ Ἀρχηγοὶ θὰ ἦσαν ἀξιοκατάκριτοι, ἂν γιὰ νὰ δείξουν προθυμία θυσίας ἢ διαλλακτικότητα, ἐδέχοντο νὰ «διευρύνουν» μιὰ τέτοια Κυβέρνηση. Τὸ κράτος πάει κατὰ κρημνῶν· καὶ αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν δυνατό, ἂν δὲν ὑπῆρχε κάποιος βασικὸ κακὸ. Καὶ αὐτὸ βρίσκεται μέσα στὸ πνεῦμα τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος. Αὐτὸ εἶναι τὸ κόμμα τοῦ κακοῦ.

Ἡ πληγὴ τοῦ ἔθνους ἔχει τώρα προχωρήσει πολὺ βαθειά. Οἱ ἡγέται τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος τὸ βλέπουν, ἀλλὰ δὲν τὸ αἰσθάνονται. Καὶ ὅσο βαθύτερα προχωρεῖ ἡ πληγὴ, τόσο ριζικώτερη πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐγχείρηση. Πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ ὅ,τι ἔχει σαπίσει. Ἡ ἀναπροσαρμογὴ τῆς πολιτικῆς του σύμφωνα με τίς ὑποδείξεις τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Φιλευθέρων, ποὺ ὑποσχέθηκε στὶς συσκέψεις τῶν Πολιτικῶν Ἡγετῶν ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἔχει τὴν παραμικρὴ πιθανότητα ἐπιτυχίας. Γιὰτὶ ποιοὺς θὰ εἶχε ἐμπιστοσύνη σ' αὐτὴ, ἀφοῦ γιὰ νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ τὸ Λαϊκὸ Κόμμα πρέπει νὰ παραβῇ ἄλλες ὑποσχέσεις, ἐκεῖνες ποὺ ἔχει ἤδη δόσει στοὺς δεξιούς συνεργάτες καὶ συνενόχους του;

N. ΚΟΥΥΒΑ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ο Γεώργιος επανήλθεν εις την Ελλάδα ως βασιλεύς. Το γεγονός τούτο αποτελεί μίαν τῶν φάσεων τοῦ δημοκρατικοῦ ἀγῶνος. Δὲν σημαίνει ὅμως ἐγκατάλειψιν τοῦ ἀγῶνος. Εἰς τὴν πολιτικὴν ἐφαρμοζέται ὅ,τι καὶ εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν. Εἰς τὴν ναυσιπλοΐαν, ἔαν συναντήσωμεν, κατὰ τὸν πλοῦν, ἀντίθετον ἄνεμον εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ στρέψωμε τὰ ἱστία μας κατὰ τὸν ἄνεμον πού τνέει. Κατ' ἄλλον τρόπον κινδυνεύομεν νὰ καταποντισθῶμεν καὶ νὰ μὴ φθάσωμε ποτέ στὸ τέμα τοῦ ταξειδίου μας. Τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν. Γεγονότα ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν δημοκρατικὴν ἔλθουσιν μᾶς ἐπέβαλον τὴν καθιέρωσιν τῆς Βασιλείας. Ἡ μᾶλλον τὴν ἐπάνοδον τοῦ Γεωργίου ὡς Βασιλέως. Εἴμεθα ὑποχρεωμένοι, ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος τούτου, νὰ στρέψωμε τὰ ἱστία μας. Ὑπὸ ἕνα ὅμως ἀπαραίτητον ὄρον. Ὅτι δὲν πρέπει νὰ χάσωμε τὸν σκοπὸν μας, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕνας. Ἡ καθιέρωσις τῆς Δημοκρατίας.

Τὶ ἄλλο ἄλλωστε ἠμποροῦμεν νὰ κάμωμεν; Νὰ εἰπώμεν ὅτι δὲν πολιτεύομεθα; ὅτι δὲν ἀναμιννυόμεθα εἰς τὰ κοινά; Αὐτὸ σημαίνει ἄρνησιν τῆς πολιτικῆς ζωῆς, πού ἀποτελεῖ ἐν τούτοις νόμον κοινωνικόν. Νὰ ἐπαναστατήσωμεν κατὰ τῆς διαμορφώσεως καταστάσεως; Ἡμεῖς, φίλοι τῆς Δημοκρατίας, ἀποστέρομεν τὴν βίαν. Ὅπλον μόνον ἔχομεν τὴν πειθῶ. Ἀποκηρύσσομεν τὴν ἀντίληψιν, ὅτι τὰ πολιτεύματα ἐπιβάλλονται δυναμικῶς. Τὰ πολιτεύματα ἐπιβάλλονται διὰ τῆς δυνάμεως, ἀλλὰ μόνον τῆς ἠθικῆς δυνάμεως. Διὰ τῆς θελήσεως τῆς πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ, ἐλευθέρως καὶ ἀβιάστως ἐκδηλουμένης, καὶ πού ἀποτελεῖ ἠθικὴν δυνάμιν. Ἀποκηρύσσομεν τὴν ἀνήθικον ἀρχὴν, ὅτι ἡ βία δημιουργεῖ δίκαιον, ἢ ὅτι ἡ βία κατισχύει τοῦ δικαίου. Παρόμοιαι ἀντιλήψεις ἀρμόζουν εἰς πρωτογόνους καὶ ἀνελέγκτους πολιτικῶς λαούς. Παρομοίαι ἀντιλήψεις ἔχουσιν μόνον οἱ ψευδοδημοκρατικοί. Ὅσοι στεροῦνται κάθε πολιτικῆς ἀρχῆς καὶ μὲ κάθε ἄνεσιν μετακινῶνται, πότε πρὸς τὴν Βασιλείαν, πότε πρὸς τὴν Δημοκρατίαν καὶ πότε πρὸς τὴν δικτατορίαν.

Δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ δημοψηφίσματος. Καὶ ἂν ἀκόμη ἦτο τὸ γνησιότερον τοῦ κόσμου, τὸ πολιτεύμα δὲν εἶναι τί τὸ ἀμετακίνητον καὶ ἀίδιον. Εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τὰ πάντα

μεταβάλλονται. Εἴμεθα συνεπῶς ὑποχρεωμένοι νὰ συνεχίσωμε τὸν ἀγῶνα. Νὰ ἐξακολουθήσωμεν διαφωτίζοντας τὸν λαόν ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς Δημοκρατίας. Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ κάμωμεν. Ἡ Δημοκρατία εἶναι τὸ μόνον πολιτεύμα, πού ἀπαιτεῖ τὴν καθιέρωσιν καὶ συνειδητοποίησιν ὀρισμένων ἐννοιῶν, ὀρισμένων ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων, ὄχι μόνον δὲν ἠμπορεῖ νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἀλλ' οὔτε κἄν νὰ λειτουργήσῃ.

Εἰς τὴν χώραν μας, εἴτε ἀπὸ ἄγνοιαν, εἴτε ἀπὸ ἰδιωτελίαν παρατηρεῖται συχνά πλήρως παραγνώρησις ὀρισμένων πολιτικῶν ἀρχῶν.

Μερικοί, λ.χ. ὁμιλοῦν περὶ τῆς Βασιλευμένης Δημοκρατίας. Ἐν τούτοις εἰς τὴν πραγματικότητά δὲν ὑπάρχει. Εἰς τὴν Δημοκρατίαν, ὅλοι ὅσοι διαχειρίζονται πολιτικὰ ἀξιώματα, διορίζονται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ἀπὸ τὴν πλειοψηφίαν τοῦ λαοῦ, ἐλευθέρως καὶ ἀβιάστως ἐκδηλουμένην. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἐκφράζεται μὲ τὸ δόγμα τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Εἰς τὴν Δημοκρατίαν, ὅλοι ὅσοι διαχειρίζονται τὰ κοινὰ εἶναι ὑποτεταγμένοι εἰς τὸν νόμον, ὅπως ὁ τελευταῖος πολίτης. Ὅλοι ὅσοι διαχειρίζονται τὰ κοινὰ ἐλέγχονται, ὑποκινῶνται εἰς λογοδοσίαν, ἔχουσιν εὐθύναι. Εἰς τὴν Δημοκρατίαν ἐπικρατεῖ ἡ ἰσοπολιτεία καὶ ἡ ἰσονομία. Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Βασιλείαν. Ὁ Βασιλεὺς κατέχει ἰσοβίως καὶ κληρονομικῶς τὸ ἀνώτατον πολιτικὸν ἀξίωμα, ἀξίζει δὲν ἀξίζει. Ἀπαξ ἐκλεγείς, παραμένει εἰς τὸ ἀξίωμα, εἴτε εἶναι ἀρεστός εἴτε μισητός εἰς τὸν λαόν. Ἐχει συνταγματικὰ καὶ νομοθετικὰ ἀρμοδιότητάς. Ἐχει διαφόρους προνομίας. Εἶναι ἀνεξέλεγκτος καὶ ἀνεύθυνος. Πρὸς οὐδένα λογοδοτεῖ. Πού εἶναι λοιπὸν ἡ Δημοκρατία; Βεβαίως ἐχρησιμοποιήθη ὁ ὅρος τῆς Βασιλευμένης Δημοκρατίας ἀπὸ μερικοὺς ἐπιστήμονας ἀλλὰ δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητά. Ὁ ὅρος αὐτὸς ἐνεφανίσθη ἐκεῖ πού ὑπάρχει Μοναρχία. Ὁ σκοπὸς ἦτο ἕνας. Νὰ περιορισθῇ κατὰ τὸ δυνατόν, ὁ Μονάρχης. Βασιλευμένη δημοκρατία δὲν ὑπάρχει. Αὐτὸς οὗτος ὁ ὅρος περικλείει ἀντινομίαν.

Ἐδημιουργήσαμεν εἰς τὴν χώραν μας τὸν ὄρον τοῦ ρυθμιστοῦ τοῦ πολιτεύματος, πού περικλείει τὴν αὐθαίρεσίαν καὶ

ἐγκυμονεῖ τὴν συνταγματικὴν ἀνωμαλίαν. Ἐδημιουργήσαμεν τὸν ὄρον τῆς τυπικῆς Δημοκρατίας. Εἰς τὴν πραγματικότητά τυπικὴ Δημοκρατία δὲν ὑπάρχει. Δημοκρατία σημαίνει πολιτικὴ καὶ ἀτομικὴ ἐλευθερία. Χωρὶς αὐτὴν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ. Ἀκόμη καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος τῶρα τελευταίως, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ δημοψηφίσματος, καθιέρωσε τὸν ὄρον «τῆς βουλήσεως ἐναντίον τῆς λαϊκῆς θελήσεως» διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν πολιτικὴν μειοψηφίαν, πράγμα πού μαρτυρεῖ ἔλλειψιν πολιτικῆς ἀγωγῆς.

Κάθε πολιτεύμα ἔχει τὰς ἀρχὰς του. Ὑπάρχουσιν μερικαὶ ἀρχαὶ πού ἰσχύουσιν διὰ κάθε πολιτεύμα. Εἶναι ἀρχαὶ πολιτικῆς. Ἀρχὴ πολιτικῆς εἶναι, ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ δυνάμις μιᾶς κυβερνήσεως εἶναι ἀντανάκλασις τῆς ἐσωτερικῆς τῆς δυνάμεως. Ἀρχὴ ἐπίσης πολιτικὴ εἶναι, ὅτι ἡ κυβέρνησις μιᾶς χώρας πρέπει νὰ ἐμπνέει ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς ξένας κυβερνήσεις καὶ μάλιστα εἰς τὰς κυβερνήσεις μεγάλων δυνάμεων. Ἀρχὴ πολιτικὴ εἶναι, ἡ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία μιᾶς χώρας, ἀπέναντι τῶν ξένων χωρῶν. Ἐπὶ ὅλων αὐτῶν τῶν ἀρχῶν ἐπικρατεῖ πλήρης σύγχυσις. Ἡ παραγνώρισις ὅμως τῶν ἀρχῶν τούτων δημιουργεῖ βαρεῖας συνεπειάς. Τὰς διεπιστώσαμεν τῶρα τελευταίως. Ἐδημιουργήσαμεν Ἐθνικὰς καταστροφάς. Ποίαν ἐξωτερικὴν ἀκτινοβολίαν ἠμπορεῖ νὰ ἔχει ἡ σημερινὴ κυβέρνησις, ὅταν δὲν εἶναι εἰς θέσιν ἐσωτερικῶς νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν δημοσίαν τάξιν; Ποίαν ἐξωτερικὴν δυνάμιν ἠμπορεῖ νὰ ἔχη ἡ κυβέρνησις, ὅταν προβαίνει εἰς προγραφὰς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, λόγῳ τῶν πολιτικῶν φρονημάτων; Πῶς ἠμπορεῖ νὰ ἔχη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀπήχησιν μιᾶς κυβερνήσεως, πού δὲν στηρίζεται εἰς τὴν πολιτικὴν ὁμαλότητα; Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν πηγὴν κυβερνητικῆς ἀδυναμίας πού ἐξασθενίζει τὴν κυβερνητικὴν ἐπιβολὴν εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Εἰς τὴν χώραν μας δὲν τηροῦμεν καμμίαν πολιτικὴν ἀρχὴν, εἴτε ἀπὸ ἄγνοιαν, εἴτε ἀπὸ ἰδιωτελίαν. Ὅτι εἰς τὴν ἰδιωτικὴν μας ζωὴν θεωροῦμεν χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον, δὲν τὸ ἐφαρμόζομεν εἰς τὴν δημοσίαν μας ζωὴν. Ἐνας λ.χ. ἰδιώτης, προκειμένου ν' ἀποκαταστήσῃ τὰς σχέσεις του μὲ ἕνα ἔχθρον του, δὲν ἐπικαλεῖται τὴν μεσολάβησιν ἔχθρων πλησίον τοῦ ἀντιπάλου του, ἀλλὰ φίλων του. Ἡμεῖς ἐδῶ, εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν μας κάμνομεν τὸ ἀντίθετον. Θέλομεν λ.χ. νὰ ἀποκαταστήσωμεν φιλικὰς σχέσεις μὲ τὴν Ρωσίαν καὶ προβάλλομεν ὡς μεσολαβητάς, πρόσωπα, πού δὲν ἀπολαμβάνουν συμπάθειαν εἰς τὴν Ρωσίαν.

Χάρις εἰς τὴν ἀντικομμουνιστικὴν πολιτικὴν τῆς δικτατορίας καὶ ὠνευμένων διώξεων,

ἐλήφθησαν, κατὰ τὸ παρελθόν, ἀντίποινα ὑπὸ τῆς Ρωσσίας εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος. Ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῆς Ρωσσίας εἰς τὰ 1938 χιλιάδες Ἑλλήνων, ἐγκατεστημένων ἐν Ρωσίᾳ. Κατέφυγον ὡς πρόσφυγες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐν τούτοις ἔχομεν ἀνάγκην τῆς φιλικῆς διαθέσεως τῆς Ρωσσίας. Καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἐπίσης ἐξαρτᾶται ἡ ἱκανοποίησις τῶν Ἐθνικῶν μας δικαίων. Ἐπαναφέραμεν ἐν τούτοις τὸν Βασιλέα, ἕνα πρόσωπον μὴ ἀρεστὸν εἰς τοὺς Ρώσους καὶ μάλιστα ἐκκρεμοῦντων τῶν Ἐθνικῶν μας ζητημάτων. Ὁ Ρώσος πρεσβυτὴς ἀναχωρεῖ ἐξ Ἑλλάδος. Εἰς μάτην ἡ ἀντιπολιτευσὶς συσιτᾷ τὴν ἀναβολὴν τοῦ δημοψηφίσματος, μέχρι τοῦλάχιστον τῆς περατώσεως τῶν Ἐθνικῶν μας ζητημάτων. Ἡ κυβέρνησις ἠρνεῖτο. Ἐν ὄψει τῶν κινδύνων καὶ περιτρώμος ἐζήτησε τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν ἀντιπροσωπεῖαν καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἡτο ὅμως πλέον ἀργά. Ἐνῶ εἰς τὴν διεθνῇ κοινωνίαν ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀποστείλωμεν ὡς πρεσβεῦτην εἰς ξένην δυνάμιν πρόσωπον, πού δὲν εἶναι ἀρεστὸν εἰς αὐτὴν καὶ ἡ διεθνῆς τάξις καθιέρωσε τὸν κανόνα τῆς προηγουμένης ἐγκρίσεως τοῦ προσώπου ὑπὸ τῆς ξένης κυβερνήσεως, ἡμεῖς ἐδῶ προβάλλομεν ἐνώπιον τῶν ξένων δυνάμεων, πού δὲν διακινῶνται φιλικῶς πρὸς ἡμᾶς, πρόσωπα, πού κάθε ἄλλο δύνανται νὰ χαρακτηριαθοῦν ὡς ἀρεστὰ εἰς αὐτάς. Ὅταν ἡ δημοκρατικὴ κυβέρνησις τοῦ κέντρου ἀνέλθῃ τὴν ἐξουσίαν αἱ διπλωματικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ρωσσίας ἀπεκατεστάθησαν. Ὅταν ἔγινε βέβαιον, ὅτι πρόκειται νὰ ἐπανεέλθῃ ὁ Βασιλεὺς, ὁ Ρώσος πρεσβυτὴς, χρησιμοποιοῦν καταφανῆ προσχήματα, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἑλλάδος.

Δι' ὅλην αὐτὴν τὴν τραγικὴν κατάστασιν ἔχει βαρεῖας εὐθύναι ἡ κυβέρνησις. Θὰ πραγματοποιηθοῦν; Θὰ δώσῃ ἡ κυβέρνησις λόγον τῶν πράξεων τῆς; Εἰς τὴν χώραν μας ἡ λέξις εὐθύναι ἔχασε τὴν σημασίαν τῆς. Τὴν εὐθύναι ἀναλαμβάνομεν εἰς πᾶσαν πράξιν μας. Οὐδεὶς ὅμως, δίδει εὐθύναι. Εὐθύναι ἔχουσιν μόνον οἱ μικροὶ καὶ ἀνίσχυροι. Ἐν τούτοις ἡ Κυβέρνησις ἔχει εὐθύναι. Τουλάχιστον ἐκ βαρεῖας ἀμελείας ἐβλάψε τὰ ἔθνικα συμφέροντα. Ὁ νόμος περὶ εὐθύναι ὑπουργῶν πρέπει ἐν καιρῷ νὰ ἐφαρμοσθῇ. Θὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν; Ἀμφιβάλλομεν.

Ἐγένετο προσπάθεια πρὸς σχηματισμὸν οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως. Ἐν τούτοις ἡ οἰκουμενικὴ κυβέρνησις εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὰς κοινοβουλευτικὰς συνηθείας. Ὁ κοινοβουλευτικὸς στηρίζεται εἰς τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν κομμάτων καὶ ὄχι εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν. Ἡ οἰκουμενικὴ κυβέρνησις,

ΔΗΜ. ΚΑΘΕΝΙΩΤΗ

Ἀντιστρατήγου ἑ. ἄ.
τ. Ἀργυροῦ Γ. Ἐπ. Στρατοῦ

ΤΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΣΥΝΟΡΑ

Ἡ Ἀμερικανική ἀντιπροσωπεία συμμετέχουσα εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς διαγραφῆς τῶν ἐδαφικῶν διεκδικήσεων διὰ τὰ νότια σύνορα τῆς Ἀλβανίας αὐτοπαρηγορεῖται λέγουσα ὅτι, παρ' ὅλα ταῦτα δὲν παρέδωσε εἰς τὴν Ἀλβανίαν οὔτε μεγάλα χωράφια διεκδικούμενα ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, οὔτε καὶ συμπαγεῖς Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς.

Ἐν τούτοις τὸ γεγονός εἶναι ὅτι καὶ χωράφια ἄφισαν μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα διεκδικούσε ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ καὶ κατοίκους, ὅπως θὰ ἀποδείξουν ἄλλοι εἰδικώτεροι εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι ὅτι ἄφισε ἀνοικτὸν τὸ σπέρμα μελλουσῶν διχονοιῶν, ἐνῶ ἡμεῖς θὰ ἠθέλαμε νὰ κλείσωμε μιά γιὰ πάντα τὸ κεφάλαιον αὐτό. Διότι ἔτσι καὶ μόνον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπτυχούν φιλικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο γειτόνων, ὅπως ἐκάναμε ἄλλοτε καὶ μετὰ τοὺς Τούρκους.

Αἱ μέλλουσαι λοιπὸν αὐταὶ διχονοίαι θὰ προκύψουν:

Εἰς μίαν μόνον περίπτωσιν ἐπιβάλλεται. Ἐν περιπτώσει πολέμου. Εἰς τὸν πόλεμον ἀγωνίζεται ὁλόκληρος ὁ λαός. Πρέπει συνεπῶς οἱ ἐκπρόσωποι του νὰ ἐνωθῶν εἰς μίαν κυβέρνησιν. Εἰς κάθε ἄλλην περίπτωσιν δὲν ἐπιτρέπεται ὁ σχηματισμὸς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως. Ἡ οἰκουμενικὴ κυβέρνησις φεῖρει ὅλους τοὺς πολιτικούς παρ' ἄγοντας καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸσον ἀνωμάλους συνθήκας! Οἰκουμενικὴ κυβέρνησις σημαίνει ἐνίσχυσιν τοῦ κομμουνισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἡ κυβέρνησις μετὰ τὰ μέτρα τῆς, ἐπιδιώκει νὰ ἐξαγνίσῃ.

Εἰς τὴν χώραν μας ἄλλως τε αἱ οἰκουμενικαὶ κυβερνήσεις πάντοτε ἀπέτυχον, καὶ μάλιστα ὑπαρχούσης Βουλῆς. Ἡ κυβέρνησις ζητεῖ τὴν διατήρησιν τῆς ὕφιστα μέρους καταστάσεως. Ἐπιζητεῖ νὰ κινήσῃ τὸν Βασιλέα, ὅτι πρέπει νὰ κινήθῃ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ Συντάγματος. Ἐν τούτοις κινούμεθα ἐν μέσῳ πολιτικῆς ἀνωμαλίας. Κανεὶς ὅμως δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ εἰς τὸν Βασιλέα τὸ δικαίωμα νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν, ἄλλωστε μετὰ τὸ ναυάγιον καὶ τῶν τελευταίων συνεννοήσεων ἢ διαλύσις τῆς Βουλῆς ἀποτελεῖ τὸ μόνον μέσον λύσεως τοῦ ἀδιεξόδου. Ἄς τὴν διαλύσῃ λοιπὸν, ὅπως ἔπραξεν καὶ εἰς τὰ 1935 ἄς διορίσῃ κυβέρνησιν ἀπὸ πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν κομμάτων. Ἀπα-

α') Ἀπὸ τὴν παλαιότεραν ἑλεεινὴν χάραξιν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τοῦ Στενοῦ τῆς Κερκύρας.

β') Ἀπὸ τὴν λίαν μεροληπτικὴν διανομὴν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶ - Μελισσόπετρα.

Α') Τὸ Στενὸν τῆς Κερκύρας: Ὅταν μιλοῦμε γιὰ θάλασσα ὁ νοῦς μας πηγαίνει εἰς τὴν κυριαρχία τῆς Ἀδριατικῆς, ἐφ' ᾧ καὶ ἐξετάζοντες βρίσκομεν ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁθωνοῦ ἢ Σάσσων ἦτο Ἑλληνικὴ ἄρα πρέπει νὰ εἶναι καὶ σήμερον. Ἡμεῖς ἐν τούτοις δὲν ἐνδιαφερόμεθα διὰ τὴν Ἀδριατικὴν καὶ ὅταν ὁμιλοῦμε δι' αὐτὴν τὸ κάμουμε διὰ λογαριασμὸν τρίτων. Ἡμεῖς ἐνδιαφερόμεθα μόνον διὰ τὴν ἡσυχίαν τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ δαιμόνιοι ὅμως Ἰταλοί, πανίσχυροι κατὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς συνθήκης τοῦ πρώτου μεγάλου πολέμου εἰσέδυσαν καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος, καταλαβόντες, διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἀλβανίας πάντοτε, ὅλην ἐκείνην τὴν

ραϊτῆτος ὅμως ὑπὸ τὰς ἐξῆς προϋποθέσεις. Διὰ νὰ παράσῃ ἀμνηστειὰν καὶ χάριν, ὅπως ἔπραξεν καὶ εἰς τὰ 1935. Νὰ ἀποχρωματίσῃ τὴν χωροφυλακὴν καὶ ἀστυνομίαν πόλεων καὶ νὰ διατάξῃ γενικὸν ἀφοπλισμὸν. Νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἰσοπολιτείαν καὶ ἰσονομίαν καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ προσωρινῶς ἕνα οἰκονομικὸν πρόγραμμα. Τὴν εὐθύνην τῆς ἐφαρμογῆς θὰ ἔχη ἀκεραία ἢ κυβέρνησις. Αἱ προϋποθέσεις αὐταὶ θὰ ἀπαιτήσουν τὴν ἀναβολὴν τῶν ἐκλογῶν μέχρι τοῦ Ἀπριλίου ἢ Μαΐου. Τοῦτο θ' ἀποτελέσῃ τὴν μόνην ἀντισυνταγματικὴν πράξιν τοῦ Βασιλέως. Ἀνόδον ὅμως καὶ καλυπτομένην ἐκ τῆς συγκαταθέσεως τῶν κομμάτων. Μήπως ἄλλως τε ὁλόκληρος ἢ σημερινὴ κυβερνώσα τάξις δὲν εὐρίσκειται οὐσιαστικῶς καὶ ἠθικῶς ἐκτὸς τοῦ πλαισίου τοῦ Συντάγματος; Ἐάν τοῦτο δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ δὲν βλέπομεν πλέον τὸν λόγον τῆς συμμετοχῆς τῆς ἀντιπολιτεύσεως εἰς τὴν Βουλὴν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡμεῖς, ὅσοι πιστεύομεν εἰλικρινῶς εἰς τὴν Δημοκρατίαν, ὅσοι δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ πρόσωπα, ἀλλὰ διὰ τοὺς θεσμούς, θὰ ἐξακολουθήσωμεν εἰρηνικῶς διαδίδοντες τὰς ἀρχὰς τῆς. Καὶ θὰ πρέπει εὐθαρσῶς νὰ τὸ κάμωμεν. Ὁ Βασιλεὺς ὑπεσχέθη τὴν τήρησιν τῶν Δημοκρατικῶν θεσμῶν. Τὴν ἐλευθερίαν.

λιμνοθάλασσαν τὴν εὐρισσομένην νοτιῶς τῶν Ἀγ. Σαράντα, τὴν καλουμένην «Ἑλληνικὸς Βούρκος».

Καὶ οὕτω ἡ συνοριακὴ μας γραμμὴ ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπὴν καὶ πέρα, ὁπόθεν εἶχε κατεῦθυναι πρὸς Ἀγ. Σαράντα, γέρνει πρὸς τὴν Κακαβιά καὶ τὴν Μουργκάνα ὁπόθεν δι' ἐνὸς τόξου φάθνει εἰς τὸ Ἀκροτήριον Στυλὸς ἐναντι ἀκριβῶς τῆς Κερκύρας, ἀποκόπτουσα ἕνα τετράγωνον 40 χιλμ. ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν γῆν.

Καὶ καλὰ μὲν τότε μᾶς ἐκακομεταχειρίσθησαν οἱ Ἰταλοί· σήμερον ὅμως ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ ποῦ θὰ ἀρνηθῶν νὰ ἐπανορθώσωσιν αὐτὴν τὴν ἀδικίαν;

Βέβαια οἱ Ἀμερικανοὶ τὸ βλέπουν ὡς λιμνοθάλασσαν καὶ βούρκο! ἄλλ' αὖριο, μεθ' αὐριο ἢ ἀκαταπόνητος ἑλληνικὴ ἐργατικότητα θὰ εὐρίσκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ μετατρέψῃ καὶ τὸν βούρκο αὐτὸ εἰς καλλιεργήσιμον γῆν ὅπως ἔκαμε καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις.

Αὐτὰ εἶναι τὰ χωράφια!, εἰς τὴν πτωχὴν Ἑλλάδα—διότι εἴτε ἀνεβάζομε μετὰ τῆς κόφης τὸ χῶμα εἰς τὴν κορυφὴν τῶν βουνῶν, εἴτε τρέχομε καὶ τὸ πιάνομε δίπλα εἰς τὴν θάλασσαν προτοῦ τὸ καταπιῇ ὁ Ὠκεανός.

Τὸ παμμέγιστον λοιπὸν αὐτὸ χωράφι ἀποτελεῖ τὸν μόνον τρόπον νὰ παράγῃ καὶ ἡ καὶ μὲν Ἡπειροὺς λίγο σιτάρι.

Τώρα βέβαια μαζί μετὰ τὸ λιμάνι τῶν Ἀγ. Σαράντα ἔπρεπε νὰ μᾶς δοθῇ καὶ τὸ Ἀργυρόκαστρον. Τοῦτο ὅμως εἶναι ζήτημα πολιτικῶν διεκδικήσεων τὸ ὁποῖον θὰ ὑποστηρίξουν ἄλλοι. Ἐγὼ ὁμιλῶ μόνον διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας ἢ ὁποῖα δὲν ἀφορᾷ μόνον τοὺς Ἀμερικανούς ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν Ρωσίαν.

Βέβαιως ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ μείνῃ πάντα μετὰ 80.000 ὄπλα τὰ ὁποῖα μᾶς χάρισαν οἱ Ἀγγλοὶ ἀλλὰ γρήγορα θὰ φθάσῃ εἰς Στρατὸν ἰσόπαλον μετὰ τῶν Βορείων γειτόνων τῆς. Πόσον στρατὸν θὰ μπορέσωμε νάχομε δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίζῃ κανεὶς. Τὸν στρατὸν βεβαίως αὐτὸ δὲν σκεπτόμεθα νὰ τὸν μεταχειρισθῶμε ἐναντίον τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τὴν ὁποῖαν δεχόμεθα ὅτι ἐνικήθημεν! ἄφοδ' τέτοια ὑπῆρξε ἡ τύχη τῆς ἢ καὶ ἡ ἰκανότης τῆς ἀκρότη.

Θὰ δεχθῶμεν λοιπὸν αὐτὸ, ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποῦ τὴν προ-

στατεύουν. Θὰ παραδεχθῶμε προσωρινὰ νὰ μᾶς ἀφαιρεθῶν οἱ καρποὶ τῆς νίκης μας ἀλλὰ δὲν εἶναι καμμιὰ ἀνάγκη νὰ παραταθῇ ἡ παρουσία τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὴν στενὴν αὐτὴν λωρίδα τῆς ἑλληνικῆς γῆς.

Ἐφ' ὅσον ὅμως τὸ ζήτημα τοῦ τοῦτο θὰ μείνῃ ἀκανόνιστο τότε μοιραίως μᾶς προδιαθέτει καὶ αὐτὸ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς ὑπολοίπου Βαλκανικῆς. Νὰ τὸ ἀναπτύξωμεν εὐρύτερα αὐτὸ τὸ ζήτημα, βεβαίως δὲν ἀξίζει τὸν κόπον διότι τὰ ἀδιόρθωτα Νότια σύνορα τῆς Ἀλβανίας, θὰ ἀποτελοῦν τὸν συνεχῆ ἀρραβῶνα τῶν διπλωματικῶν μας ἀποφάσεων ἰσχυρότερον ἀπὸ πᾶν σύμφωνον φιλίας καὶ ἀποτάσανσιν μάχαιαν. Ἀηδίασαντες ἀπὸ τὰς εὐρωπαϊκὰς διενέξεις καὶ τὴν συμπεριφορὰν τῶν φίλων μας, ἀπολακτισθέντες τελικῶς καὶ ἀμετακλήτως ἀπὸ ἰσχυροῦς καὶ ἀνίσχυρους, δὲν ζητοῦμεν παρὰ τὴν ἡσυχίαν μας.

Β') Ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς Κορυτσᾶς—Μελισσόπετρας. Καὶ αὕτη ἡ διαρρυθμισίς εἶναι Ἰταλικὸν ἔργο. Ἡ ἀμαξιτὴ αὕτη ὁδὸς διέρχεται τελείως δίπλα τῶν συνόρων μας, καὶ ἐφ' ὅσον θὰ ἦτο δικὴ μας θὰ εἴχαμε ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐνωσιν Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Ἡπείρου. Ἡ ἀξία αὐτῆς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως εἶναι περιττὸν νὰ ὑπογραμμίσῃ.

Τὴν ἔδωκαν ὅμως καὶ αὐτὴν τῆς Ἀλβανίας, ἐνῶ ἡ Ἀλβανία δὲν ἔχει ἀνάγκη ὁδῶν ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς, ἀλλ' ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, ὅπως παρουσιάζεται ἡ ὄρεογραφία τῆς χώρας.

Τώρα βεβαίως ἔμμεση συνέπεια τοῦτου θὰ ἦτο νὰ μᾶς ἐδίδαν καὶ τὴν Κορυτσᾶν ἀλλ' αὐτὸ ἀποτελεῖ καὶ ἀφορὰ ἄλλην συζήτησιν.

Ἐν τῷ ὅμως περιπτώσει χάσομε τὴν Κορυτσᾶ ἄς βάλομε σύνορα τὴν Μόροβα, ὅπου καὶ ἐμεῖς θὰ ἐπικοινωνοῦμε διὰ τῆς διακλαδώσεως τῆς Ντέρζας καὶ οἱ Ἀλβανοὶ θὰ ἔχουν τὴν Κορυτσᾶ τους!

Ὅλα αὐτὰ σημαίνουν ὅτι τὸ ζήτημα τῆς χαράξεως τῶν Ἀλβανικῶν συνόρων ἐφ' ὅσον αἱ διεκδικήσεις μας εὐρον τοιαύτην ὑποστήριξιν! ἀπὸ τοὺς μεγάλους συμμάχους, θὰ μείνῃ ἄλυτον εἰς τὴν οὐσίαν τὸς μέχρι πλήρους Ἑλληνικῆς δικαιοσύνης. Προσωρινῶς ὅμως, ἂν μὴ τι ἄλλο, ἐνδείκνυται ἡ προτιμωμένη διαρρυθμισίς.

I. ΚΑΡΑΒΙΑΔΑ

Ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ ἀνάγκη ἐνότητος στήν Ἀνατολική Μεσόγειο

Ἄν ἐξαιρέση κανείς τοὺς ὁπαδοὺς τῶν ἄκρων, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ φανατισμὸ πού τοὺς διακρίνει, εἶναι ἀπόλυτα βέβαιοι γιὰ τὴν ὀρθότητα τῆς πολιτικῆς τῶν, οἱ ἄλλοι Ἕλληνας—καὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ κατάπολὺ περισσότεροι—ἔχουν πολλοὺς δισταγμοὺς, ἂν ἡ σύγχρονη πολιτικὴ μας εἶναι ἱστορικὰ ὀρθή, ἢ μήπως τυχὸν ἀνταποκρίνεται μόνο στὶς ἀνάγκες τῆς στιγμῆς. Εἶναι βέβαιο, ὅτι μετὰ τὴ μεγάλη προσπάθεια τοῦ 1821 ἢ πολιτικὴ μας μένει σχεδὸν πάντα πίσω ἀπὸ τὰ γεγονότα.

Στὴν ἐντελῶς νεώτερη ἐποχὴ π.χ. ἄλλοι εἶχαν τὴν πρωτοβουλία τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγώνος, τῶν Βαλκανικῶν πολέμων. Στὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον ἔπειτα ἀπὸ τὴν πρώτη ἐκδήλωση τοῦ ἐθνικοῦ παλμοῦ, οἱ πολιτικοὶ μας—ἐκτὸς τοῦ Βενιζέλου—βρέθηκαν σύμφωνοι στὴν πλέον παθητικὴ στάση. Ἡ Κυβέρνηση τοῦ 1920 δὲν κατάρθωσε νὰ ἐφαρμόσῃ δική της πολιτικὴ. Πρὶν ἀπὸ τὰ 1940 βρεθήκαμε χωρὶς συμμάχους, μετὰ τὸ 1941 καύσαμε νὰ ἔχουμε ἐξωτερικὴ πολιτικὴ καὶ ἡ χώρα μας ἔγινε—μὲ λίγες ἐξαιρέσεις—ἔρμαιο ξένων ἢ ξενικῶν ἐπιτιμιῶν. Ἡ πολιτικὴ μας ἀποδείχθηκε λανθασμένη ἀπέναντι τῆς Ἀλβανίας... Ἐκεῖ ὅμως πού φαίνεται περισσότερο ἢ ἔλλειψη πρωτοβουλίας εἶναι στὶς σχέσεις μας μὲ τὴν Τουρκία, καὶ γενικὰ ἢ πολιτικὴ μας στὴν Ἀνατολική Μεσόγειο. Μόλο δὲ πού ἡ εὐθύνη γιὰ τὸν χωρὸν αὐτὸν βάρυνε, καὶ βαρύνει περισσότερο τοὺς Τούρκους παρά ἡμᾶς, τὰ ἀποτελέσματα δὲν εἶναι γι' αὐτὸ λιγότερο δυσάρεστα καὶ γιὰ τοὺς δύο.

Πράγματι ἡ Ἑλληνικὴ πολιτικὴ ὑπῆρξε γιὰ μεγάλες περιόδους φιλοτουρκικὴ· εἶχε δηλαδὴ συνείδηση ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ Τούρκοι μποροῦσαν νὰ ζήσουν μαζὴ καὶ ὅτι ὁ πραγματικὸς κίνδυνος ἦταν ἡ κεντρομόλος δύναμη τῶν Σλάβων, ὀφειλομένη στὸν ὄγκο τοὺς ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν καλὴ ἢ τὴν κακὴ τους θέληση. Ὑποστηρικτῆς αὐτῆς τῆς πολιτικῆς ἦταν καὶ ὁ Βενιζέλος· ἀλλὰ ὁ φανατικὸς ἐθνικισμὸς τῶν Νεοτούρκων, ἡ Σερβοβουλγαρικὴ πρωτοβουλία γιὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912 καὶ τέλος ἡ ἐναρξὴ τῆς συστηματικῆς ἐξοντώσεως τῶν Ἑλλήνων στὰ 1914 τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ ἀκολουθήσῃ τὶς περιστάσεις καὶ περιορίσαν

τὰ σχέδιά του στὸ νὰ ἐπωφεληθῇ κατὰ τὸ δυνατόν ἀπὸ αὐτές.

Ἡ ἀντίληψη γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου πού ἐπικρατεῖ, εἶναι ἐπηρεασμένη μᾶλλον ἀπὸ τὶς περιορισμένες ἀπόψεις τοῦ τοπικοῦ πνεύματος, παρά ἀπὸ τὴ γενικότητα τοῦ ρόλου τῆς· περισσότερο ἀπὸ τὶς ἀναπόφευκτες «οἰκογενειακῆς» διαφορῆς τῶν λαῶν τῆς, παρά ἀπὸ τὰ κοινὰ τῶν συμφέροντα. Ἡ ἱστορία τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου εἶναι μιὰ πάλη ἱσσοροπίας μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Ἑγγύς καὶ Μέσης Ἀνατολῆς ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ τῶν λαῶν μεγαλυτέρων πεδιάδων ἀπὸ τὸ ἄλλο, μόλο πού καλύπτεται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ πάλη γιὰ τὴν ἐνότητα μέσα στὸ χωρὸ ἀπὸ τὸν Καύκασο ἕως τὸν Νεῖλο καὶ ἀπὸ τὴ Μεσοποταμία ἕως τὴν Ἰταλία. Μέσα στὸ χωρὸ αὐτὸν κατάρθωσαν νὰ ἀναπτύξουν πολιτισμοὺς οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Πέρσαι, οἱ Ἀραβες, οἱ Ἕλληνες... Μόνο ὅταν οἱ λαοὶ τοῦ χωροῦ αὐτοῦ δὲν κατάρθωσαν νὰ ἀποκρούσουν τὴν εἰσοδο ξένων στὴν λεκάνη τῶν, (τῶν Σκυθῶν τῶν Μογγόλων...) ὁ πολιτισμὸς τῶν καταστράφηκε ἀπὸ τοὺς βαρβάρους αὐτοὺς νομάδας, οἱ ἀπόγονοι τῶν ὁποίων πλημμύρισαν τῶρα τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην, ὀδηγούμενοι αὐτὴ τὴ φορά ἀπὸ τοὺς Ρώσους. Οἱ Τούρκοι ἦσαν οἱ τελευταῖοι πού ἀποκατέστησαν τὴν ἐνότητα τῆς Μέσης καὶ Ἑγγύς Ἀνατολῆς καὶ μάλιστα *πληρότερα* ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τοῦ Βυζαντίου.

Οἱ Τούρκοι ἀνταποκριθῆκαν γιὰ πολλὸν καιρὸ στὸ ρόλο τους ὡς ὑπερασπιστῆς τῆς ἐνότητος τοῦ χωροῦ αὐτοῦ ἐναντίον τῶν βορειοτέρων λαῶν. Τὸ ἐλάττωμά τῶν ἦταν, ὅτι δὲν κατάρθωσαν νὰ ἀναπτύξουν πολιτισμὸ. Ὡς ξένοι, ἔμειναν ἔως τὶς ἡμέρες μας μὲ τὴ συνείδηση τοῦ στρατιωτικοῦ κατακτητοῦ. Κάτω ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες κατάρθωσαν νὰ διατηρήσουν—καὶ σὲ μερικῆς περιοχῆς νὰ ἀναπτύξουν—τὴν ἐθνικὴ τους συνείδηση καὶ μάλιστα σὲ νέα μορφή, τὴ μορφή τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοτήτος, στὴν καθαρώτερη Ἑλληνικὴ πολιτικὴ μορφή, πού ἔμεινε καὶ κάτω ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ὡς καθεστῶς τῆς «πόλεως». Οἱ Τούρκοι συντέλεσαν νὰ προφυλαχθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἀπὸ τὴν ἀφομοίωσίν του μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως. Γιὰ μιὰ με-

γύλη περίοδο τὸ Τουρκικὸ Κράτος τῆς Μ. Ἀνατολῆς χρησίμευσε ὡς προφυλακτικὸ κέλυφος μέσα στὸ ὁποῖο κατάρθωσε νὰ ἀνασυνταχθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς, πού τόσο πολὺ ὑπέφερε ἀπὸ τοὺς βορείους ἐπιδρομῆς τῶν γύρω ἀπὸ τὸ Δούναβη χωρῶν.

Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ κατανοηθῇ, ὅτι ὅπως ἡ ἐσωτερικὴ πάλη τῶν Ἑλλήνων δὲν ἔκαμε νὰ χάσῃ καθόλου ἀπὸ τὴ σημασία του ὁ ἐσωτερικὸς τῶν σύνδεσμος εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ὡς συνόλου κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἔτσι, σὲ μεγαλύτερη κλίμακα, οἱ ἐσωτερικοὶ ἀγῶνες τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου—Ἕλληνας, Αἰγυπτίων, Ἀράβων, Περσῶν, Ἀσσυρίων καὶ πλήθους ἄλλων φυλῶν,—δὲν ἐλαττώνουν τὴν σημασία τῶν ἀγῶνων ὅλων αὐτῶν μαζῆ, ἐναντίον τῶν βορειότερα τῆς Ἑγγύς καὶ Μέσης Ἀνατολῆς πολεμικῶν λαῶν, τοὺς ὁποῖους προσεῖλκε διαρκῶς πρὸς νότον ἢ πῆσι ἀπὸ ἀκόμα βορειότερους λαοὺς, ἢ δημογραφικὴ αὐξηση τῶν ἰδίων, ἢ φήμη τοῦ πλοῦτου τῆς πολιτισμένης Ἑλλάδος, ἢ μοναδικὴ εὐφορία τῆς Μεσοποταμίας.

Ἡ Ἑλλάς ὑπέφερε περισσότερο ἀπὸ τοὺς βορείους ἐπιδρομῆς παρά ἡ Μέση Ἀνατολή. Πράγματι οἱ λαοὶ βορειότερα τῆς Ἑλλάδος ἦσαν πάντα πολυαριθμότεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ προστασία τῆς Μέσης καὶ Νότιας Ἑλλάδος κατὰ τῶν βορείων ἐπιδρομῶν ὀφειλόταν γιὰ πολλὸν καιρὸ στοὺς λαοὺς τῆς Μέσης καὶ Βόρειας Βαλκανικῆς, κυρίως δὲ στοὺς Μακεδόνας, πού κατοικοῦσαν στὴν καθαυτὴ πύλη τῆς κυρίας Ἑλλάδος. Ὅταν ὅμως οἱ βόρειοι ἐπιδρομῆς αὐξήσαν τὴ δύναμή τους, χρειάσθηκε μιὰ μεγαλύτερη ἐνότητα γιὰ τὴν ἀπόκρουσίν των.

Τρεῖς φορές κυριάρχησαν στὸ χωρὸ αὐτὸ ἐξωτερικοὶ λαοὶ· οἱ Σκύθαι, οἱ Μογγόλοι καὶ οἱ Τούρκοι. Καὶ οἱ τρεῖς αὐτοὶ—καὶ μόνο αὐτοὶ οἱ τρεῖς—ἔφεραν τὴ βαρβαρότητα· οἱ Τούρκοι—λιγότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, γιὰ τὴ διεισδυσιὴ τῶν ἦταν βραδύτερη καὶ ἔλαβαν τὸν καιρὸ νὰ ἀφομοιώσουν ἓνα ἐλάχιστο μέρος ἀπὸ τὴν πρόοδο τῶν λαῶν πού ὑπέτασαν. Βέβαια στὴ σημερινὴ ἐποχὴ ἡ συγκριτικὴ κατάσταση ἐκατέρωθεν τῆς γραμμῆς Δούναβης—Καύκασος δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἴδια, γιὰ τὸ ἰσχυρὸν λαὸν δὲν εἶναι πιά νομάδες. Ὁ πολιτισμὸς τῶν δύο ἔχει ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὴν ὁμοιογένεια τῆς στέπας καὶ ὁπωσδήποτε εἶναι πολὺ διάφορος ἀπὸ τὸν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

**

Πῶς ἔγινε νὰ διασπασθῇ στὶς ἡμέρες μας ἡ ἐνότης τῆς Ἀνατολ. Μεσογείου, γιὰ πρῶ-

τὴ φορά μέσα στοὺς ἱστορικοὺς χρόνους; Αὐτὸ ὀφείλεται πρῶτον στὸ ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν κατάφεραν νὰ κάμουν, οὐδὲ νὰ ἀφομοιώσουν πολιτισμὸ, ὥστε νὰ διατηρήσουν τὴ δύναμή τους· καὶ δεύτερον στὸ ὅτι τὸν ρόλο τῆς Τουρκίας ἀπέναντι τῶν βορείων λαῶν, τῶν Σλάβων τῶρα, τὸν ἀνέλαβαν οἱ Εὐρωπαῖοι, δημιουργήσαντες χάριν ἰδικῶν τῶν συμφερόντων τὸ Ἀνατολικὸ ζήτημα. Ὡς αἰτίες τοῦ καθορίζονται «ἡ ἐπιθυμία τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Αὐστρίας νὰ βγοῦν στὴ Μεσόγειο· ἡ ἐπιθυμία τῆς Μ. Βρετανίας νὰ μὴ ἀποφράξῃ ἡ Τουρκία τὸ δρόμο πρὸς τὴν Ἰνδία· ἡ ἐπιθυμία τῶν ὑποδούλων στοὺς Τούρκους λαῶν νὰ ἐλευθερωθοῦν». Κάτω ἀπὸ τὴ διαλυτικὴ ἐπίδραση τῶν δυτικῶν δυνάμεων ἡ ἐνότης τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου ἔπαυσε νὰ ὑπάρχει. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Γουίλλιαμ Πίττ (1791) εἶναι ὁ πρῶτος πού εισηγήθηκε τὴ διατήρησι τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ Ἀγγλία ὅμως ἐργάσθηκε περισσότερο γιὰ νὰ βάλλῃ τὰ ἐδῶρα τῆς Μ. Ἀνατολῆς κάτω ἀπὸ τὴν ἄμεση ἐπιρροή της. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ εἶναι ἡ ἴδια πού ἀκολουθεῖται σήμερα. Ἡ Γαλλία ἔκαμε τὸ ἴδιο, οὐδὲ τελειώσαν οἱ φιλοδοξίες της μὲ τὴν ἦττα τοῦ Ναπολέοντος στὴ Συρία. Ἡ Γερμανία εἶναι ἡ τελευταία πού ἔδρασε. Ἐπειτα ἀπὸ τὴ σῶφρονα ἀποχὴ τοῦ Βίσμαρκ ἀπὸ τὸ Ἀνατολικὸ ζήτημα ὁ Γουλιέλμος Β' τοποθέτησε σ' αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τοὺς κυρίους τοῦ σκοποῦ παρουσιασθεῖς ἐκεῖ ἐπὶ τῆς σκηνῆς αὐτοπροσώπως καὶ ἐπιμείνας ἄλλως τε μὲ ἀποτέλεσμα τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον. Ἡ κυριώτερη ἐκδήλωση τῆς Γερμανικῆς πολιτικῆς εἶναι ὁ σιδηροδρόμος τῆς Βαγδάτης (1899) τῆς ἀγγλικῆς ὅμως εἶναι πολλαπλῆ: ἐπέμβαση στὴν Αἴγυπτο, στὸ Σουδάν, στὸν Περσικὸ Κόλπο, οἱ ἐπανειλημμένες ἐμφανίσεις τοῦ Ἀγγλ. Στόλου στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἡ κυριώτερη ἀπὸ ὅλες, ἡ ἐκστρατεία στὴ Μ. Ἀνατολή στὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον, ἡ ὁποία εἶχε γιὰ ἀποτέλεσμα νὰ δοθῇ στὴν Ἀγγλία ἡ ἐντολή πάνω στὶς πρῶτες Τουρκικῆς Ἐπαρχίας τῆς Μ. Ἀνατολῆς πού εἶναι στὸ δρόμο τῶν Ἰνδιῶν.

**

Πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι ἀφότου ἀντιστράφηκε ἡ ἀναλογία δυνάμεως μεταξὺ Μ. Ἀνατολῆς καὶ τῶν βορείων λαῶν—πράγμα πού συμπίπτει μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς Ρωσίας (1453 καὶ κατόπιν)—ἡ ἄμυνα τῆς Μ. Ἀνατολῆς κατὰ τῶν Ρώσων ἐυπηρετήθηκε καλύτερα ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, παρά ἂν αὐτὴ δὲν ἦθελεν ἐπέμβει. Ὁ ἐξαναγκασμὸς τῆς Ρωσίας νὰ παραιτηθῇ ἀπ' τὴν ἐπαρχία τῆς Ἐρζερουμ καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ ἄνω Εὐφράτη (1878), ὁ Κριμαί-

κός πόλεμος, ή ανατροπή τής συνθήκης του 'Αγ. Στεφάνου στο Βερολίνο, και ή σημερινή ύποστήριξη των Τουρκοελληνικών συμφερόντων καθώς και των Περσικών κατά του Σλαβικού συνασπισμού, είναι απόφασιστικές ενέργειες που έσωσαν την κατάσταση έως τώρα. Συγχρόνως όμως με την ύποστήριξη αυτή έγινε και ή πολιτική και οικονομική κωνιορτοποίηση τής 'Ανατ. Μεσογείου, ή οποία και εξακολουθεί. "Αν δεν ληφθούν μέτρα έναντίον αυτής τής κωνιορτοποίησης, θα συνεχισθί ή αύξηση τής απόστασεως μεταξύ του οικονομικού πολιτισμού έκάστης των χωρών τής Μέσης 'Ανατολής και των προοδευμένων λαών. Δεν θα υπόδουλωθί ίσως ή Μ. Α. στους Σλαύους, αλλά ή *οικονομική μας έλευθερία θα είναι τόσο μικρή, ώστε θα έχουμε χάσει μεγάλο και ουσιαστικό μέρος τής πολιτικής μας έλευθερίας.* Η παρούσα κατάσταση επιβεβαιώνει με το παραπάνω την ταπεινωτική αυτή αλήθεια. Ένω δλόγυρα από τη Μέση 'Ανατολή αναπτύχθηκαν ή αναπτύσσονται ισχυρά έθνη με όλες τις δυνατότητες να βαδίσουν με τους πρωτόπορους του πολιτισμού, τουναντίον, όλα τα κράτη τής Μ. 'Ανατολής, αιχμάλωτα τής μικρότητός των και ένός άνοήτου έιδους έθνικισμού κληρονομημένου από την εποχή τής δουλείας είναι καταδικασμένα να μείνουν σε μορφές κοινωνικής ζωής άσυμβίβαστες με το σημερινό στάδιο τής μορφώσεως και του οικονομικού πολιτισμού.

"Επειτα δεν λείπουν σήμερα και μεταξύ των 'Αγγλοαμερικανών πολιτικοί μεγάλοι κύρους, οι οποίοι ύποστηρίζουν ότι χάρην τής παγκόσμιας ειρήνης πρέπει οι Δυτικές Δημοκρατίες να ύποχωρήσουν στο ζήτημα των Στενών, μόνο που δεν τους διαφεύγει βέβαια, ότι ή ύποχώρηση αυτή συνεπάγεται την ύπαγωγή στο Σλαβικό συνασπισμό τής 'Ελλάδος και τής Τουρκίας.

Δεν χρειάζεται καλύτερη απόδειξη για το ότι δεν είμαστε άσφαλείς με την παρούσα κωνιορτοποίηση τής 'Ανατολ. Μεσογείου από το ότι οι Δυτικοί Σύμμαχοι άναγκασθήκαν στα 1915 να ύπογράψουν την παραχώρηση τής Κωνιπόλεως και των Στενών στους Ρώσους. "Αλλη μία άρκετά σοβαρή ένδειξη από το παρελθόν είναι ότι οι "Αγγλοι παραιτηθήκαν τής πλήρους κυριαρχίας στη Μεσόγειο έπειτα από την 'Ελληνική ήττα στη Μ. 'Ασία, αδυναμία που έγινε άκόμα περισσότερο φανερή κατά τη διάρκεια του δευτέρου πολέμου. Η Μεσόγειος πιθανόν—για άλλου είδους τώρα στρατηγικούς λόγους—να κριθί άλλη μία φορά άσύμφορο πεδίο ναυτικής δράσεως, πράγμα που θα μάς άφινε έκθέτους και πόλι όπως μάς άφησε και στα 1941. Μό-

λο που ή 'Αφρική και έπομένως και ή Μεσόγειος είναι πιθανός χώρος άποφασιστικής δράσεως σε μελλοντική σύγκρουση, δεν αποκλείεται έν τούτοις να προτιμηθί ως πεδίο κρίσεως του πολέμου ή 'Ανατολική 'Ασία έγκαταλειπομένη προσωρινά τής Μέσης 'Ανατολής. "Αν όμως ξαναπεράσουν άλλη μία φορά οι Σλαύοι στο την 'Ελλάδα—έστω και για λίγο διάστημα— κανείς δεν μπορεί να προβλέψη τι θα άπομείνη από αυτήν. Τρίτη τέλος ένδειξη του κινδύνου είναι ότι ήδη χώρες κάτω από το Δούναβη, ή Βουλγαρία και ή Γιουγκοσλαβία, έχασαν την πολιτική τους ανεξαρτησία—ας έλπισουμε όχι όριστικά— και κανείς βέβαια δεν μπορεί να ύποστηρίξη, ότι ή 'Ελλάς έχει κανένα μόνιμο προνόμιο για να μη ύποστή την ίδια τύχη.

Μπορούμε λοιπόν να φθάσουμε στο άδιάσειστο συμπέρασμα, ότι ή σημερινή κατάσταση δεν είναι ικανοποιητική: ότι δηλαδή δεν μπορούμε να έμπιστευθούμε την ασφάλειά μας στο ότι οι Δυτικές Δημοκρατίες έχουν μεγάλα συμφέροντα στην 'Ανατ. Μεσόγειο, για τον άπλούστατο λόγο, ότι έχουν μεγαλύτερα συμφέροντα άλλου. Η μόνη λογική λύση είναι να αύξηθί ή πολιτική και πολεμική δύναμη μέσα σ' αυτήν την ίδια την 'Ανατ. Μεσόγειο, ώστε ή τοπική δύναμη μαζί με την έξωτερική βοήθεια να άποβή άποτελεσματική. Η ίδια άποψη ισχύει και για τη δύναμη του πολιτισμού. "Αν δεν αναπτυχθί έδω ισχυρός πολιτισμός πιθανόν να βρεθούμε αιχμάλωτοι των Σλάβων μέσο του κομμουνισμού. Ίσως και μέσο οικονομικής έπιρροής χωρίς την πίεση καμμιάς πολεμικής έπιχειρήσεως. Δεν πρέπει να λησμονήται σε ποιο βαθμό είχε φθάσει ή γερμανική έπιρροή στην 'Ελλάδα χάρις στην έπιρροή εκείνων που έχουν σπουδάσει στη Γερμανία και πόσο μάς στοίχισε στον πρώτο πόλεμο αυτή ή έπιρροή, μόνο που το γερμανικό αυτό όπλο δεν είχε χρησιμοποιηθί ως μέσο συστηματικής προπαγάνδας. Ούτε και σε ποιο βαθμό είχαμε γίνει έξάρτητα τής γερμανικής οικονομίας πρέπει να λησμονήται, γιατί οι δυτικοί σύμμαχοί μας προτιμούσαν άλλες άγορές και γιατί δεν είχαμε βιομηχανία.

Σχετικά με την εύκολία με την οποία μπορεί να δράση ή κομμουνιστική προπαγάνδα στις χώρες τής Μέσης 'Ανατολής, άρκει να ύπενθυμίσουμε την μέθοδο που πρόσφατα χρησιμοποιήθηκε στη Βόρεια Περσία. Δεν μίλησαν εκεί για κομμουνισμό, αλλά είπαν στους χωρικούς ότι ή επανάσταση είχε σκοπό να κάμη δικά τους τα χωράφια που έως τώρα κάλλιεργούσαν μέσα στα τσιφλίκια. "Ολη ή Μέση 'Ανατολή βρίσκεται σ' αυτήν την κατάσταση.

ση. Και αν στην 'Ελλάδα έχει γίνει ή διανομή τής γής, αυτό δεν σημαίνει ότι έχουμε περάσει στη δημοκρατική οικονομία. "Απέχουμε πολύ άκόμη από αυτήν, άφοι ένα πλήθος ανθρώπων ζούν χωρίς να εργάζονται και το κεφάλαιο δεν είναι παραγωγικό παρά σ' ένα μέρος του μόνο, ένω ένα άλλο μέρος του όχι μόνον δεν βοηθί στην παραγωγή, αλλά είναι καθαρά αντιπαραγωγικό. Η κομμουνιστική προπαγάνδα σε καμμιά χώρα σήμερα δεν κηρύσσει την κομμουνιστική οικονομία εκτός από εκείνες που έχει ένσωματώσει. Στις καθυστερημένες χώρες προχωρεί στο πρώτο της μόνο βήμα από το περιορίζεται σε μέτρα καθαρως δημοκρατικά και το βήμα αυτό γίνεται εύχρηστα δεκτό από το λαό, γιατί βοηθί πραγματικά στην αύξηση τής παραγωγής και σε δικαιότερη διανομή.

Μόνο του το κάθε κράτος τής 'Ανατ. Μεσογείου—τής 'Εγγύς δηλαδή και τής Μέσης 'Ανατολής—δεν μπορεί να σταθί. Είναι καιρός να άπαλλαγούμε και έμεις και πολύ περισσότερο οι γείτονές μας από τον άκροτο έθνικισμό, που δεν σημαίνει παρά έλλειψη πολιτικής και οικονομικής μορφώσεως και φόβο άπορροφίσεως από τους άλλους, δηλαδή ένα άίσθημα κατωτερότητας. Πρέπει να άποτελεσθί πάλι μία ένότης από την 'Ιταλία έως τη Μεσοποταμία και τον Νείλο. Δεν έχει χαθί άκόμα κάθε έλπίδα να προσχωρήσουν σ' αυτόν και οι νοτίως του Δουνάβους μισοσλαβικοί λαοί.

Όσο όμως άπαραίτητο είναι αυτό, για να μη πέσουμε στην πολιτική τροχιά τής Ρωσίας και για να μη μείνουμε άθλια προσδεμένοι στην ούρα των δυτικών μας συμμάχων, άτροφικοί και άχρηστοι σ' αυτούς, μόνιμος στόχος του έξαπλωτικού άνταγωνισμού 'Ανατολής και Δύσεως τοσο είναι δύσκολο να πραγματοποιηθί: κάθε άλλο όμως παρά άδύνατο. Είναι έντελως δυνατό, αν πεισθούν γι' αυτό οι ένδιαφερόμενοι γίνεται δε τώρα άκριβως εύκολότερο με την προσπάθεια που καταβάλλεται για την άποκατάσταση οικονομικής ευεξίας όπως ύπόσχεται ο Ο Η Ε και συγκεκριμένα οι Η. Π. Α. "Από όλα, όσα γράφουν οι 'Αμερικανοί, οικονομολόγοι, πείθεται κανείς, ότι θεωρείται εκεί άπαραίτητη, για να μονιμοποιηθί ή εϋημερία και να άποτραπή ή έξάνοδος τής άνεργίας στις πλούσιες χώρες, ή οικονομική εϋημερία των καθυστερημένων χωρών. Η τελευταία σχετική ανακοίνωση τής άρμοδίας ύπηρεσίας του άμερικανικού ύπουργείου των έξωτερικών, που έγινε μόλις πρό όλίγων εβδομάδων, διασαφνίζει ότι ή πολιτική των ΗΠΑ στη Μέση 'Ανα-

τολή είναι ή οικονομική της ανάπτυξη, γιατί πιστεύεται ότι ή σημερινή της οικονομική άθλιότης είναι αίτια να θεωρείται εύκολη λεία και γίνεται έτσι πιθανή αίτια πολέμου». Τρίτος τέλος λόγος να πιστεύη κανείς στην ελικρινεία αυτής τής προθέσεως είναι ή έκταση που δόθηκε στην έως τώρα βοήθεια από την Ούνρα, ή οποία για την 'Ανατολική Μεσόγειο φθάνει το ένα δισεκατομμύριο δολάρια. "Επειδή όλη ή βοήθεια τής οικονομικής ανάπτυξεως θα παρασχεθί από ένακράτος—τις ΗΠΑ— είναι εύκολο να κατανεμηθί έτσι ώστε ή 'Εγγύς και Μέση 'Ανατολή να άποτελέση έναίον οικονομικών όργανισμό: να κατανεμηθούν δηλαδή έτσι τα είδη των βιομηχανικών έγκαταστάσεων έκάστης χώρας ώστε μόνο ή οικονομική των συνεργασία να κάμη δυνατή την πλήρη των άπόδοση. Η ίδια αίτια διευκολύνει επίσης την εγκατάσταση δημοκρατικής οικονομίας: έχουμε μάλιστα ήδη δείγματα προσπάθειας προς αυτήν την κατεύθυνση από την πρόσφατη έκθεση τής ΦΑΟ τή σχετική με την 'Ελλάδα στην Κοπεγχάγη, ή οποία προτείνει ως όρον παροχής δανείου στην 'Ελλάδα τη δημοκρατικοποίηση τής οικονομίας της.

Είναι άρκετα περίεργο ότι έργασία προς την κατεύθυνση που έδω ύποστηρίζουμε έγινε έως τώρα περισσότερο από τη Γερμανία για ιδιοτελείς βέβαια σκοπούς. Η έργασία αυτή έγινε με δυο μέσα: Πρώτον με τη βοήθεια για την βιομηχανική ανάπτυξη και δεύτερο με το σιδηρόδρομο τής Βαγδάτης, ο οποίος είναι ένα μέσο οικονομικής ένότητος και επίσης μεγάλης στρατηγικής χρησιμότητας.

* *

Έκτός από τις πιθανές αντίρρησης που άναφέραμε κατά τής προσπάθειας για την άποκατάσταση τής ένότητος τής Μέσης 'Ανατολής μία άλλη είναι ότι ή ένέργεια για τη δημιουργία ένός τέτοιου συνασπισμού ήθελε θεωρηθί έχθρική προς τη Ρωσία και ότι τώρα πολιτική του κάθε κράτους θα έπρεπε να κατευθύνεται μόνο στην ένίσχυση του Ο. Η. Ε. Η άπάντηση στην αντίρρηση αυτή είναι εύκολη: ήδη έχει συσταθί, και λειτουργεί ο Σλαβικός καθώς και ο Παναμερικανικός. Ό συνασπισμός τής 'Αν. Μεσογείου θα είναι καθαρά άμυντικός. Ο 'Οργανισμός των 'Ηνωμ. Έθνών θα διοικήση εύκολότερα αν έχη να κάμη με λίγους μεγάλους συνασπισμούς, παρά με μία σωρεία έθνικιστικών κρατών, των οποίων οι διαφορές που θα παρουσιάζονται για διευθέτηση θα είναι τόσο περισσότερες, όσο μεγαλύτερος θα είναι ο ά-

ΑΝΟΙΚΤΗ ΠΟΡΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ο κύριος σκοπός των Ἠνωμένων Πολιτειῶν στὴν Ἑγγύς και στὴ Μέση Ἀνατολή εἶναι νὰ προλάβουν ὥστε οἱ ἐχθρότητες και οἱ συγκρούσεις συμφερόντων σαντὴ τὴν περιοχὴ νὰ μὴ ἀναπτυχθοῦν σὲ πραγματικὲς ἐχθροπραξίες, πού ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ μᾶς ὀδηγήσουν σὲ ἓνα τρίτο παγκόσμιον πόλεμον. Τὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ κόσμου παρουσιάζει μιὰ τεράστια στρατηγικὴ σημασία, γιὰ τὴν ἀξία πού ἔχει ὡς κοινὸς δημόσιος δρόμος, ἀπὸ ξηρὰ, θάλασσα και ἀέρα, μεταξὺ Ἀνατολῆς και Δύσης. Διαθέτει μεγάλο ὀρυκτὸ πλοῦτο και ἔχει, κατὰ τὰ φαινόμενα, πλούσιες γεωργικὲς πηγές.

Μόλον πού μερικὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς χώρες εἶναι κληρονόμοι μεγάλων πολιτισμῶν, ἡ πλειονότητα τῶν πληθυσμῶν τους εἶναι ἀπαθλιωμένη και καθυστερημένη πολιτικά, οἰκονομικά και τεχνικά, σχετικὰ μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Δύσης. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λαοὺς, τὰ τελευταῖα τούτα χρόνια, ἔχουν κατανοήσει τὸ γεγονός, πὼς δὲν παίζουν στὶς παγκόσμιες ὑποθέσεις ρόλο ἀνάλογο μὲ τὶς μεγάλες τους ἔμφυτες ἰκανότητες και τὴν ξεχωριστὴ τους ἰστορία και ἀρχισαν νὰ ζητοῦν ὅπως τοὺς δοθοῦν εὐκαιρίες γιὰ νὰ δημιουργήσουν γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς των ἓνα τρόπο ζωῆς, πού νὰ μοιάζει μὲ τὸν τρόπο τῶν λαῶν τῆς Δύσης. Ζητοῦν περισσότερες και καλύτερες διευκολύνσεις γιὰ τὴν ἐκπαίδευσή τους. Ἐπιμένουν νὰ ληφθοῦν μέτρα γιὰ νὰ διορθωθεῖ ἡ οἰκονομικὴ τους θέση. Ζητοῦν νὰ τοὺς δοθεῖ τὸ δικαίωμα νὰ αὐτοδιοικοῦνται και νὰ κατευθύνουν τὰ πεπρωμένα τους, μὲ τὴν ἐνίσχυση ξένης μόρφωσης και τεχνικῆς βοήθειας, τῆς δικῆς τους ἐκλογῆς. Ἐπιθυμοῦν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν πείρα πὺδ προοδευμένων χωρῶν γιὰ νὰ οἰκοδομήσουν μιὰ κοινωνία και ἓναν πολιτισμὸ, πάνω στὰ θεμέλια τῆς δικῆς τους μόρφωσης και παράδοσης. Μὲ τὴν βραδύτητα τῆς προόδου των ἀρ-

ριθμὸς τῶν ἀσύνδετων και φτωχῶν αὐτῶν κρατῶν.

*
Ἡ πολιτικὴ τῆς ἐνότητος τῆς Ἀν. Μεσογείου, εἶναι πολιτικὴ εὐρύτερα, ἀντιστοιχοῦσα σὲ μεγάλη χρονικὴ περίοδο και δὲν πρέπει βέβαια νὰ ἐμποδίσῃ τὶς ἐνέργειές μας γιὰ τοπικώτερα συμφέροντα, πού δὲν πρέπει ὅμως και νὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ αὐτό. Μιὰ τέτοια πολιτικὴ δὲν μπορεῖ βέβαιανὰ

χίζουν νὰ γίνονται ἀνήσυχτοι και ἀνικανοποίητοι και βρασιζονται ἀπὸ τὸ αἶσθημα αὐτὸ τῆς ἀνικανότητάς των. Ἡ διασπαστικὴ δράση πολλῶν ὀμάδων, δυσσαρεστημένων πολιτῶν, ἀδυνατίζει τὶς κυβερνήσεις μερικῶν χωρῶν τῆς Ἑγγύς και τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Χωρὶς ἐξωτερικὴ ἀρωγὴ, οἱ κυβερνήσεις αὐτῆς, πού τώρα εἶναι ἐξασθενησμένες, συναντοῦν δυσκολίες στὸ νὰ λάβουν ἀποτελεσματικὰ μέτρα γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ πραγματικὰ αἴτια τῆς δυσσαρεστίας. Ἡ παρουσία μεγάλου ἀριθμοῦ δυσσαρεστημένων πολιτῶν, ἐλαττώνει ἐπίσης τὴν ἰκανότητα και ὑπομονὴν τὴν ἀπόφασιστικὴν αὐτῶν τῶν χωρῶν στὸ νὰ ἀντισταθοῦν στὶς ἐξωτερικὲς πιέσεις. Ὅσοτον οἱ χώρες τῆς Ἑγγύς και τῆς Μέσης Ἀνατολῆς γίνονται πολιτικὰ και οἰκονομικὰ ὄνιεις και καθυστερημένοι οἱ κυβερνήσεις των ἀποκτῆσουν σταθερότητα και ἰκανότητα νὰ καλυτερέψουν τὴ μέση στάθμη τῆς ζωῆς τῶν πληθυσμῶν τους, ἡ περιοχὴ αὐτὴ θὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελεῖ ἓναν πειρασμὸ γιὰ δυνάμεις πού βρίσκονται ἔξω τῆς. Ὅσο αὐτὸς ὁ πειρασμὸς ὑφίσταται, ὁ κίνδυνος διαμάχης, πού πιθανὸ νὰ ὀδηγήσει σὲ πόλεμον, θὰ ἐξακολουθήσει νὰ εἶναι παρών. Ἡ κυβερνήσή μας πῆρε στάση ἀνάλογη μὲ τὸ ὅτι αὐτὸς ὁ κίνδυνος εἶναι πολὺν πραγματικὸς ὥστε νὰ μὴ τὸν ἀγνοεῖ και ἡ πολιτικὴ μας, σχετικὰ μὲ τὴν Ἑγγύς και Μέση Ἀνατολή, διατυπώθηκε ἀνάλογα.

Γιὰ τοῦτο ἡ πρωταρχικὴ μας πολιτικὴ, σχετικὰ μαντὴ τὴν περιοχὴ, εἶναι νὰ πάροουμε, ὅποιαδήποτε μέτρα εἶναι πρόσφορα και πιθανὸν θὰ ἐνισχύσουν, ἄμεσα και ἔμμεσα, τὴν πολιτικὴν και οἰκονομικὴν πρόοδο τῶν λαῶν τῆς Ἑγγύς και τῆς Μέσης Ἀνατολῆς και θὰ βοηθήσουν τὶς ἀρχὲς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Θὰ πρέπει νὰ δώσουμε κατάλληλη βοήθεια γιὰ νὰ ἀναπτυχθοῦν τὰ οἰκονομικὰ τῶν χωρῶν τῆς Ἑγγύς και τῆς Μέσης Ἀνατολῆς και γιὰ τὴ δημιουργία ἓνός ἀνώ-

ἐπιτύχη ἂν δὲν τὴν ἐπιζητήσουν οἱ Ἄγγλοι καθὼς και οἱ Ἀμερικανοί. Ἐμεῖς ὅμως μποροῦμε νὰ ἀναλάβουμε τὴν πρωτοβουλία τῆς και ἀσφαλῶς δὲν θὰ εἴροουμε ἀντίρρηση ἀπὸ τοὺς φίλους μας, γιὰτὶ συμφέρει τόσο σ' αὐτοὺς ὅσο και σὲ μᾶς, ἐνῶ συγχρόνως ἀνταποκρίνεται σὲ μιὰ γενικώτερη προϋπόθεση ἐξασφαλίσεως τῆς εἰρήνης.

τερου μέσου ὅρου ζωῆς γιὰ τοὺς λαοὺς τους. Θὰ πρέπει νὰ κάνουμε ὅτι εἶναι δυνατὸν και πρόσφορο γιὰ νὰ ἐνθαρρύνουμε μεγαλύτερη πολιτικὴν και οἰκονομικὴν σταθερότητα. Θὰ πρέπει νὰ φροντίσουμε νὰ δημιουργηθοῦν εὐνοϊκὲς συνθήκες γιὰ τὴ μεθοδικὴ ἀνάπτυξη τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς περιοχῆς, πού πρέπει νὰ παραμείνει ἐλεύθερη ἀπὸ ἐκμεταλλευτικὲς, περιοριστικὲς και διαφορετικὰ ἐφαρμοζόμενες μεθόδους πού ὑπῆρξαν ἀφορμὲς στὸ παρελθόν γιὰ προστριβὲς σὲ καθυστερημένες περιοχές. Καὶ ἀνάμεσα στὶς ἰδιάζουσες πολιτικὲς μεθόδους πού πρέπει νὰ ἀκολουθηθοῦν γιὰ τὴν προαγωγή τῆς Ἑγγύς και Μέσης Ἀνατολῆς πρέπει νὰ ἀναφέρουμε : 1) Τὴν παροχὴ τῆς βοήθειάς μας γιὰ νὰ καταστήσουμε ἰκανὲς τὶς ἀνεξάρτητες χώρες σαντὴ τὴν περιοχὴ νὰ διατηρήσουν τὴν πολιτικὴν τους ἀνεξαρτησία και τὴν ἐδαφικὴν τους ἀκεραιότητα. 2) Πρωτοβουλία ἀπὸ τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες γιὰ ἓνα ἐκτεταμένον πρόγραμμα ἀρωγῆς, πού θὰ ποικίλλει σὲ κάθε χώρα ἀνάλογα μὲ τὶς ἀτομικὲς τῆς ἀνάγκες και πού θὰ ἀνταποκρίνεται στὶς ἰδιάζουσες τῆς συνθήκες. Μιὰ τέτια βοήθεια μπορεῖ νὰ εἶναι, ἐκπαιδευτικὴ, οἰκονομικὴ, δημοσιονομικὴ ἢ τεχνικὴ. Μιὰ τέτια ἐνίσχυση μπορεῖ νὰ ἐκπληρωθεῖ μὲ τὴν ἀποστολὴν εἰδικῶν ἀποστολῶν, ἐφοδιάζοντας τὶς χώρες αὐτῆς μὲ τεχνικούς ἐμπειρογνώμονες και συμβούλους γιὰ τὶς ἐνδιαφερόμενες κυβερνήσεις ἢ, σὲ μερικὲς περιπτώσεις, διευκολύνοντας τὴν παράταση τῶν πιστώσεων πού ἔχουν γιὰ σκοπὸ τὴν ἀποκατάσταση ἢ τὸν συγχρονισμὸ τῆς οἰκονομίας μᾶς χώρας.

Κοντὰ σαντὰ φροντίζουμε νὰ δυναμώσουμε τοὺς ὑφιστάμενους οἰκονομικοὺς δεσμούς ἀνάμεσα σαντὲς τὶς χώρες και τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες, μὲ ἓνα τρόπο πού

θὰ εἶναι γιὰ τὸ ἀμοιβαῖον μας συμφέρον και πού θὰ εἶναι σύμφωνον μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Χάρτη τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Αὐτὸ θὰ τὸ πετύχουμε :

α) Ἐπιμένοντας γιὰ μιὰ χωρὶς διακρίσεις μεταχείριση τῶν πολιτῶν και τῶν συμφερόντων τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν και δίνοντας κατάλληλη ἐνίσχυση γιὰ τὸν βαθμιαῖον ἀποκλεισμὸ ἀπὸ τέτια εἰδικὰ οἰκονομικὰ προνόμια ἄλλων ξένων κυβερνήσεων, σὰν προφύλαξη πρὸς τὴ δημιουργία διεθνούς ἐχθροπάθειας ἢ τὴν παρεμπόδιση τῆς προόδου τῶν λαῶν αὐτῆς τῆς περιοχῆς.

β) Προάγοντας δραστήρια τὰ ἐμπορικὰ και ἐπιχειρηματικὰ μας συμφέροντα και ἐμπορευόμενοι μὲ τὰ Ἠνωμένα Ἐθνη, ὑποστηρίζοντας τὴν ἀνάπτυξη βιομηχανῶν και παραγωγικῶν ἔργων, στὰ ὅποια ἐταιρείες τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἀνακατέβονται, στὸ μῆκος γραμμῶν πού ὑπόσχονται νὰ εἶναι ὀφείλιμες γιὰ τὴν Ἑγγύς και τὴ Μέση Ἀνατολή, γιὰ τὶς Ἠνωμ. Πολιτεῖες, και γενικὰ γιὰ τὴν παγκόσμιον οἰκονομία.

γ) Ἀναπτύσσοντας ἀμερικανικὲς συγκοινωνιακὲς διευκολύνσεις, πού θὰ κατευθύνονται πρὸς τὴν Ἑγγύς ἢ τὴ Μέση Ἀνατολή, ἢ πού θὰ τὶς διασχίζουν. Ἐννοῶ τὴν ἀεροπορία, τὴν τηλεπικοινωνία και τὴν ναυσιπλοΐα.

Θεωροῦμε, γενικὰ, σημαντικὸν γιὰ τὴν ἀσφάλεια και τὴν εὐημερία τοῦ κόσμου, ὅσο και γιὰ τὴν Ἑγγύς και τὴ Μέση Ἀνατολή, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς «ἀνοιχτῆς πόρτας» πρέπει νὰ ἐφαρμοστεῖ ἀπόλυτα αὐτὸ τὸ τμήμα τῆς γῆς. Γιὰ τοῦτο θὰ ἀνταχθοῦμε σὲ κάθε πολιτικὴν τάση πού θὰ προβάλλει ἐμπόδια στὸ ν' ἀπολαμβάνει ἡ περιοχὴ αὐτὴ ἀνεμπόδιστης ἐλευθερίας ὅσον ἀφορᾷ τῶν οἰκονομικῶν τῆς σχέσεις μὲ τὶς ξένες χώρες.

Ἄλέξ ντὲ Τοκβίλ: Ὁ πολιτικός συγγραφεὺς τοῦ 19^{ου} Αἰῶνος

Ὁ Πλάτων ἔλεγεν ὅτι τότε μόνον θὰ κατορθώσουμε νὰ ἰδρῶσουμε τὴν ἀρίστη, τὴν ἰδεώδη πολιτεία, ὅταν ἢ οἱ φιλόσοφοι θὰ μετεβάλλοντο σὲ πολιτικούς ἢ οἱ πολιτικοὶ σὲ φιλοσόφους. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἐμεῖς σήμερα πρὸ πολλοῦ ἐπαύσαμε νὰ ἐπιδιώκουμε τὴν ἰδεώδη, τὴν ἀρίστη πολιτεία, καὶ ἀρκοῦμεθα ἀπλῶς σὲ μιά σχετικῶς καλύτερα πολιτεία, γι' αὐτὸ δὲν πιστεύουμε πλέον στοὺς φιλοσόφους πολιτικούς, δηλαδή σ' αὐτοὺς τοὺς ἰδεώδεις πολιτικούς τοῦ Πλάτωνος.

Τὸ ἀριστον λέγει ἓνας ἰταλὸς φιλόσοφος τοῦ 18ου αἰῶνος, εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τοῦ καλύτερου. Ἐὰν δὲ κρίνουμε ἀπὸ τὰ κακὰ πὸ ἐπροξένησαν στὴν ἀνθρώπινη φύση οἱ ἐκείνοι οἱ δογματικοὶ καὶ εὐφάνταστοι ἐπαναστάται πολιτικοί, πὸ ἐπεδίωκον τὸ ἀριστον, τότε θὰ ἀρκεσθοῦμε στοὺς μὴ δογματικούς ἀνθρώπους τῆς πείρας καὶ τῆς συνέσεως πὸ καταπίαστηκαν μὲ τὴν πολιτικὴν.

Ἐνας τέτοιος ἦταν καὶ ὁ Γάλλος Α. Ντὲ Τοκβίλ, ὁ ὁποῖος δικαίως σήμερα θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος πολιτικός συγγραφεὺς τοῦ 19ου αἰῶνος.

Ὁ Τοκβίλ δὲν ἦτο φίλος τῶν ἀφηρημένων φιλοσοφικῶν σπουδῶν. Δὲν εἶχε κανένα φιλοσοφικὸ σύστημα ὅταν ἄρχισε νὰ γράφῃ γιὰ τὴν πολιτικὴν. Κατὰ βάθος ἦταν ἀπλῶς ἓνας θρησκός ἀνθρώπος, πὸ προήρχετο ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν σχολὴν τοῦ Πασκάλ καὶ τῶν Ζανσενιστῶν, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὰ ἔργα του νὰ κρίνῃ τὴν πολιτικὴν ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῶν πρακτικῶν καὶ ἰδίων τῶν ἠθικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς. Ὁ Τοκβίλ ἐγνώριζε κατὰ βάθος τὰ ἔργα τῶν Μακιαβέλλη, Μοντεσκιέ καὶ Ρουσσώ καὶ ἐπίστευε στὴν ἀκατάσχετο πρόοδο τοῦ αἰσθηματος τῆς ἰσότητος στὴν ἱστορία τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος.

Οἱ πρῶτοι φιλελεύθεροι πολιτικοὶ συγγραφεῖς τῆς Γαλλίας Μοντεσκιέ, Β. Κονσταν καὶ Ρογέ—Κολλάρ ὑπῆρξαν κατὰ βάθος ἀριστοκράται καὶ ἀντιδημοκρατικοί, καθ' ὅσον ἐπίστευαν ὅτι ἡ ἐλευθερία ἦτο ἐν ἀπολύτῳ ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἰσότητα τῆς δημοκρατίας. Στὸν Τοκβίλ ἐπίσης παρατηροῦμε κάποια νοσταλγία γιὰ τὴν παλαιὰ κοινωνικὴ τάξιν μὲ τὰς προνομιοῦχους ἐλευ-

θερίας τῆς, ἀλλὰ παραπλεύρως σ' αὐτὴ τὴν νοσταλγία καὶ μιά ρεαλιστικὴ καὶ δημοκρατικὴ ἀντίληψιν τῆς ἱστορίας.

Τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Τοκβίλ εἶναι «Ἡ Δημοκρατία στὴν Ἀμερική» σὲ τρεῖς τόμους 1832—1840 καὶ «Τὸ παλαιὸ Καθεστῶς καὶ ἡ Ἐπανάστασις» 1852—59. Στὸ ἀριστοῦργημά του «Ἡ Δημοκρατία στὴν Ἀμερική» ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει τὴν μεγάλη ἐπίδραση πὸ ἡ ἰσότητος τῶν ὄρων ζωῆς ἐξασκεῖ ἐπὶ τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν. Δὲν λησμονεῖ ὅτι ὁ φιλελεύθερος πουριτανισμὸς εἶναι ἓνα κατ' ἐξοχὴ ἀγγλικὸ φαινόμενο καὶ ὅτι μετὰ τὴν Συμβολαίου—Πουριτανῶν τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῶν δημοκρατικῶν δηλώσεων τῶν ἀμερικανικῶν ἀποικιῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1775 ὑφίσταται μιά οὐσιώδης ταυτότης, τουλάχιστο ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἡ Ἀμερική ἔκαμε ἓνα βήμα περαιτέρω πρὸς τὴν δημοκρατικὴν ἰσότητα.

Ὁ Τοκβίλ εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀναμιχθῆ ἑνεργῶς στὴν πολιτικὴν τῆς πατρίδος του μετὰ τὸ 1832—1852. Σκοπὸς τῆς ἀναμιξεῶς του ἦταν, καθὼς λέγει αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὁ ἔξης :

«Ἀφοῦ ἡ τάξις τὴν ἐξελίξεως εἶναι πρὸς τὴν κατεῦθυνα τῆς δημοκρατικῆς ἰσότητος, καθῆκον κάθε πολιτικοῦ ἀνδρὸς θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο ἡ εἰλικρινὴς διοχέτευσις αὐτῆς τῆς τάσεως πρὸς ἓνα μετριοπαθῆ φιλελευθερισμό». Ὁ τότε ὁμῶς πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας Γκυζώ ἦτο ἀψηχολημένος μόνον μὲ τὴν διατήρησιν τῆς ἀρχῆς εἰς χεῖρας τῶν ἀσπῶν, ἐνῶ ἡ δημοκρατικὴ ἰσότης τοῦ ἔθνους ἔτεινε ἀκαθοδήγητος πρὸς τὴν ἐπανάστασιν. Δυστυχῶς δὲ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου 1830 στὴν ἐξουσία ἀνῆλθον οἱ ὀλιγώτεροι φιλελεύθεροι μετὰ τῶν φιλελευθέρων. Δι' αὐτοὺς ὁ φιλελευθερισμὸς δὲν ἦταν μιά ἠθικοπλαστικὴ ἰδεολογία πάντοτε ἀνοικτὴ στὰ νέα ἰδεώδη τῆς κοινωνίας ἰκανὴ νὰ τὰ πραγματοποιήσῃ, ἀλλὰ ἀπλῶς ἓνα πολιτικὸν σύστημα πρὸς διατήρησιν τῆς ἰσχύος τῆς μεσαιῆς τάξεως. Ἡ νέα γενεὰ ὁμῶς τῆς Γαλλίας μετὰ τὸ 1830 εἶχε πλέον ἀπομακρυνθῆ ἀπ' αὐτὸν τὸν ἐγωϊστικὸν φιλελευθερισμόν.

Ὁ Τοκβίλ λοιπὸν ἦτο ὁ πρῶτος πὸ

διεῖδε τὴν ἀκατάσχετο τῶς τῆς νεωτέρας ἐποχῆς πρὸς τὴν δημοκρατίαν καὶ πρῶτος κατενόησε τὴν ἀνάγκη τῆς καθοδηγήσεως αὐτῆς ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ φιλελευθερισμοῦ, δηλαδή ὅπως σήμερα ὑφίσταται στὰς μεγάλας Δημοκρατίας τῆς Δύσεως.

Ἐνα μῆνα πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 ὁ Τοκβίλ ἔλεγεν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὰ ἔξης :

«Φοβοῦμαι διὰ τὸ μέλλον...», διότι κάποια ἀνησυχία, κάποιος φόβος κατέχει τὰ πνεύματα καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ δέκα ἔξ ἔτη, τὸ αἶσθημα, τὸ ἔσθιο τῆς ἀσταθείας, αὐτὸ τὸ προδρομικὸ αἶσθημα τῶν ἐπαναστάσεων, πὸ συχνὰ τῆς προαγγέλει καὶ μερικὲς φορὲς τῆς δημιουργεῖ, ὑπάρχει σὲ σοβαρότερο βαθμὸ στὴ χώρα...»

Πιστεύω ὅτι τὰ δημόσια ἤθη τὸ δημόσιο πνεῦμα εἶναι σὲ ἐπικίνδυνον κατάστασιν καὶ ὅτι ἡ Κυβέρνησις συνέβαλε καὶ συμβάλλει κατὰ τὸν πλέον σοβαρὸν τρόπο ὅπως ἐπαυξήσῃ αὐτὸν τὸν κίνδυνον...

Λέγουν ὅτι δὲν ὑφίσταται κανεὶς κίνδυνος ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἐπανάστασις. Ἀλλὰ σκεφθῆτε, σὰς παρακαλῶ, αὐτὸ πὸ συμβαίνει στοὺς κόλπους τῶν ἐργατικῶν τάξεων, πὸ σήμερα τὸ ἀναγνωρίζω, εἶναι ἡρεμες. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι αὐτὲς δὲν εἶναι ἀνήσυχτοι ἀπὸ καθαρῶς πολιτικὰ πάθη εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸ πὸ ἦσαν κατὰ τὸ παρελθόν. Ἀλλὰ δὲν βλέπετε ὅτι ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τοὺς κόλπους τῶν διαδιδονταὶ ἀντιλήψεις καὶ ἰδέες πὸ δὲν ἀποσκοποῦν μόνον στὴν ἀνατροπὴ τῶν νόμων, τῶν ὑπουργῶν τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας κοινωνίας, δηλαδή νὰ τὴν διασεισῶν ἀπὸ τὰς βάσεις τῆς ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδράζεται ;

Ἐγὼ φρονῶ ὅτι ἐμεῖς κοιμούμεθα αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀπάνω σ' ἓνα ἠφαιστίειο. Περὶ αὐτοῦ εἶμαι κατὰ βάθος πεπεισμένος. Ἡ παλαιὰ μοναρχία, ἂν καὶ ἰσχυροτέρῃ τῆς σημερινῆς, ἔπεσε, γιὰ τὴν τάξιν πὸ τότε ἐκυβερνοῦσε ἦτο ἀδιάφορος, ἐγωϊστικὴ, ἀνήθικος, ἀνίκανος καὶ ἀναξία νὰ κυβερνᾷ. Μεταβάλλετε λοιπὸν τὸ πνεῦμα τῆς Κυβερνήσεως γιὰ αὐτὸ τὸ πνεῦμα μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἄβυσσον.

Ἡ προφητεία τοῦ Τοκβίλ μετὰ ἓνα μῆνα ἐπραγματοποιήθη. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου 1848 ἐπέφερε τὴν ρῆξιν μετὰ τῶν κεφαλαιοκρατικῶν ἀσπῶν καὶ τοῦ ἐργαζομένου λαοῦ μὲ σοσιαλιστικὰ ἰδεώδη καὶ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ λαοῦ τῶν Παρισίων ἀπάνω εἰς ὀλόκληρον τὸ ἔθνος.

Ὁ Τοκβίλ ὁμῶς ἔκρινε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 48 ἐντελῶς ἀντίθετα ἀπὸ τὸν Μάρξ.

«Δὲν εἶναι τόσον οἱ ἀνάγκες, ἔγραφε τότε στὸν Σήνιορ, ἀλλὰ οἱ ἰδέες πὸ προεκόλεσαν αὐτὴν τὴν μεγάλη ἀνατροπὴ : Ἡ-

δέες χιμαιρικές ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις δεξαῦ ἐργασίας καὶ κεφαλαίου. Θεωρίες ὑπερβολικὲς γιὰ τὸ καθῆκον τῆς κοινωνίας ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις μετὰ τὸ ἐργάτου καὶ ἐργοδότη. Δόγματα κατέληξαν νὰ πείσουν πλῆθος ἀνθρώπων, ὅτι ἐξηρτᾶτο μόνον ἀπὸ τὸ κράτος ὄχι μόνον νὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ τὴν δυστυχία ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς δώσῃ ἐπίσης τὴν εὐτυχία καὶ εὐημερία τῶν».

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1849 διώρισθη ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀλλὰ μόνον γιὰ πέντε μῆνες, γιὰτὶ μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος, ὡς γνήσιος δημοκράτης ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ.

Ἐπὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν θλιβερὴν πείρα τοῦ 48 ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία ἤτανε γι' αὐτὸν ἀκόμη πὸ βαρεῖα ἀρρωστη, γιὰτὶ σ' αὐτὴν οἱ τάσεις πρὸς τὴν ἰσότητα ὑπερίσχυαν τοῦ αἰσθηματος τῆς ἐλευθερίας. Τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας ἦταν παρὸν τὸ 1789, 1814 καὶ 1830. Μετὰ τὸ 1848 θὰ ἔπρεπε κανεὶς νὰ διεγείρῃ τὰ μεγάλα ἀνθρωπιστικὰ αἰσθηματα καὶ πρὸ πάντων τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἀντιδραστικὴ ὁμῶς αὐτοκρατορία τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Τρίτου κατέπνιξε τὰ πάντα.

Ὁ Τοκβίλ ἀπεβίωσε τὸ 1859 εἰς ἡλικίαν 54 ἐτῶν εἰς τὰς Κάννας ὅπου εἶχε ἀποσυρθῆ μακρὰν τῆς πολιτικῆς. Θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος δημοκρατικὸς συγγραφεὺς τοῦ 19ου αἰῶνος ὄχι μόνον μὲ τὸ ἀναμφισβήτητον ἀριστοῦργημά του «Ἡ Δημοκρατία στὴν Ἀμερική», ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ὑπέροχον ἔργον του «περὶ τοῦ παλαιοῦ Καθεστῶτος», εἰς τὸν ὁποῖον οἱ Ταῖν καὶ Σορέλ μόνον μερικὲς λεπτομέρειες κατάρθρωσαν νὰ προσθέσωσιν.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ σκέψιν τοῦ Τοκβίλ δὲν ἔχει καμμιά ὀργανικὴ συστηματικότηταν, καθ' ὅσον δὲν εἶναι κανένας ἀφηρημένος μεταφυσικὸς δογματισμὸς. Ὁ Τοκβίλ δὲν εἶναι Γερμανός. Εἶναι ἓνας γνήσιος Γάλλος τῆς δημοκρατικῆς ἐποχῆς τῆς Γαλλίας, ὅταν οἱ Γάλλοι εἶχαν παύσει πλέον νὰ σκέπτονται «ἐλλόγως καὶ συστηματικῶς» στὴν πολιτικὴν, κατὰ τὸν τρόπο τοῦ Μοντεσκιέ, καὶ εἶχαν ἤδη ἄρχισαι νὰ σκέπτονται ἐμπειρικὰ σὰν τοὺς Ἀγγλοσάξωνας. Ἡ πείρα καὶ ἡ ἱστορία ὑπῆρξαν οἱ μόνον πραγματικοὶ διδάσκαλοι του καὶ παρ' ὅλα ταῦτα οἱ πολιτικοῖστορικὲς ἀρχὲς του εἶναι στενῶς συνδεδεμένες ἀναμεταξύ των σ' ἓνα ἐνιαῖον σύνολον, μὲ τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ μᾶς ἐπεξηγήσῃ ψυχολογικὰ τὴν πολιτικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Σύμφωνα μ' αὐτὸν καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος κυριαρχεῖται ἀπὸ ἓνα μοναδικὸ γενικὸ φαινόμενο : τὴν προοδευτικὴν τάσιν πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἰσότητα τῶν ὄρων

ζωής των ανθρώπων.

«Οι άνθρωποι, λέγει ο Τοκβιλ όφείλουν να συμμορφωθούν προς την κοινωνική κατάσταση που ή Θεία Πρόνοια τους επιβάλλει... Τό να αγωνίζεται κανείς έναντίον της δημοκρατικής ισότητας είναι τό ίδιο ως εάν ήγωνίζετο έναντίον του ύψιστου».

Διά μέσου της Ιστορίας οι άνθρωποι δέν έκαναν άλλο από του να πλησιάζουν σ' ένα κοινό επίπεδο, γεγονός που ισοδυναμεί κατά βάθος προς την επιβεβαίωση της έν γένει προόδου της ανθρωπότητας.

Έάν όμως αυτή ή έξωτική δύναμις εις την Ιστορίαν της ανθρωπότητας δέν είναι δυνατό να άποσοβηθί, πάλιν θά ήτανε δυνατό να καθοδηγηθί προς τόν πολιτισμό και την ήθική και ύλική προοδο της ανθρωπότητας.

Η ήθική βασίζεται επί της ιδέας της ευθύνης του ανθρώπου, ή όποια προϋποθέτει την ανεξαρτησία του ατόμου, δηλαδή την έλευθερία.

Ο Τοκβιλ ήτο έναντίον του Γκομπινώ (1855), καθ' όσον αυτός ό άνθέλληγν Γάλλος συγγραφεύς ήτο ύλιστής και πρόδρομος των σημερινών αντιδημοκρατικών δυνάμεων της βίας και της φυλετικής άκρότητος. Ο Τοκβιλ ύπήρξε πάντοτε ύπερασπιστής του πνεύματος έναντι της ύλης ανθρωπιστής και, κατά συνέπεια, έναντίον του μέσου της βίας.

Γιά την δημοκρατική σκέψη της εποχής του ή άποψις της έλευθερίας ήτο γενική, οϊκουμηνική και ταυτοχρόνως θεστική, ένω για τόν κεφαλαιοκρατικό φιλελευθερισμό της εποχής του ή έλευθερία ήτο μάλλον άρνητική φύσεως.

Είς μίαν άνελευθερον δημοκρατικήν κοινωνίαν εις την όποιαν όλοι θά ήσαν ίσοι και όλοι έξ ίσου θά συμμετέχουν θεωρητικώς εις την κυριαρχίαν, αυτή ή δημοκρατία θά κατέληγε αναγκαστικώς εις τόν δεσποτισμόν της πλειοψηφίας ή ενός μό-

νον ατόμου, τό όποϊον θά αυτοεκηρύσσειτο διερμηνεύς της γενικής θελήσεως, δηλαδή εις μίαν Ιακωβικήν ή εις μίαν ναπολεόντιον δικτατορίαν.

Η δημοκρατική έλευθερία της νεωτέρας εποχής έμπεριέχει μέσα της και την ισότητα: Δηλαδή κάθε άνθρωπος έχει ένα ίσο δικαίωμα να ζήση ανεξάρτητος εις την ιδιωτικήν του ζωή και ταυτοχρόνως να συμμετέχει εις την διακυβέρνησιν της Κοινωνίας. Είς αυτό δέ άκριβώς τό σημείο ή νεωτέρα δημοκρατική έλευθερία διαφέρει από την παλιά άριστοκρατική έλευθερία, ή όποια έδράζετο επί της άνισότητας, των προνομίων και των ιδιαιτέρων δικαιωμάτων ενός έκάστου.

Ο φιλελευθερισμός άνευ της ισότητας είναι μία φεουδαρχική αντίληψις της έλευθερίας. Θά έπρεπε λοιπόν να ύποδειξη κανείς ότι ό φιλελευθερισμός έμπεριέχει μέσα του επίσης και την δημοκρατική ισότητα, και ότι ή άληθινή δημοκρατία βασίζεται όχι μόνο επί της ισότητας αλλά και επί της έλευθερίας.

Φαίνεται λοιπόν να ύφίσταται μία βασική αντίθεσις μεταξύ φιλελευθέρας δημοκρατίας και δεσποτικής δημοκρατίας, αντίθεσις προερχομένη από την άμετάτρεπτον σχέση ένταξύ έλευθερίας και ισότητας. Γιατί στην πραγματικότητα ή έλευθερία προϋποθέτει την ισότητα, ή ισότης δύναται επίσης να βρίσκεται και άνευ της έλευθερίας. Είναι δυνατόν, άλλωστε, να ύπάρχη μία κοινωνία εις την όποιαν όλοι να είναι έξ ίσου οδοί ή στην όλότητα ή σ' ένα δεσπότην. Έάν λοιπόν τό αίσθημα της ισότητας που ώθει τους ανθρώπους προς την δημοκρατία δέν άκολουθείται από τό αίσθημα της έλευθερίας, τότε άληθώς πραγματοποιείται αυτή ή δεσποτική δημοκρατία την όποιαν έφοβούντο οι πρώτοι φιλελεύθεροι.

Κ. Δ. ΠΕΤΡΟΥ

Οί προτάσεις για την Ελλάδα στη συνδιάσκεψη της Κοπεγχάγης

Έχουμε τώρα την πρώτη έκτεταμένη μελέτη ξένων ειδικών για την Έλληνική οικονομική άνασυγκρότηση. Είναι ή έκθεση της άποστολής της ΦΑΟ, του σχετικού δηλαδή με τη Γεωργία τμήματος της Ο.Η.Ε. (Όργανώσεως Ηνωμένων Έθνών.) Τό έξαιρετικό της ένδιαφέρον βρίσκεται κυρίως τό ότι μάς δίνει μιá πολύπλευρη εικόνα του πώς βλέπουν τό ζήτημα αυτό οι ξένοι άρμόδιοι για να μάς βοηθήσουν. Η εικόνα αυτή δέν είναι πλήρης, γιατί ή άνασυγκρότηση της Ελλάδος είναι ζήτημα όχι καθαρά οικονομικό, αλλά και πολιτικό ζήτημα. Ός πολιτικό ζήτημα άνάγεται σέ άπ' ευθείας συνηνοήσεις των Έλλήνων πολιτικών και κυρίως της Έλληνικής Κυβερνήσεως με τις Κυβερνήσεις των ΗΠΑ και της Άγγλίας. Οι πολιτικές όμως αυτές συνηνοήσεις άνάγονται βεβαίως στην πολιτική και οικονομική θέση της χώρας μας στην Έγγυς και τη Μέση Άνατολή, δέν έχουν όμως άρχισι ακόμη, ούτε μπορεί κανείς να διακρίνη ως προσεχείς αυτές τις ένέργειες. Η σχετική λοιπόν έργασία θά διεξαχθί από δευτερεύοντα πρόσωπα, ώσαν αυτά της Άποστολής που συνέταξαν την έκθεση, ένω οι δικές μας Κυβερνήσεις θά κατατρίβονται στην έσωτερική πολιτική, στην όποιαν βρίσκουν ευχάριστη, γιατί την κατέχουν πολύ καλά, ένω τουναντίον τόσο ή ουσία του οικονομικού μας προβλήματος, όσο και ή διεθνής του πλευρά τις βρίσκει έντελώς άπαράσκευες.

Η Έλληνική Κυβέρνηση ζήτησε τόν περασμένο Ιανουάριο από την ΟΗΕ να άποσταλή μιá Έπιτροπή ή όποια έπειτα από έπιτόπια μελέτη θά εισηγείτο τά άναγκαία μέτρα για την άνασυγκρότηση της Γεωργίας. Ός μέλη της Έπιτροπής ή ΟΗΕ χρησιμοποίησε επιστήμονας, που είχαν ήδη έργασθί σ' ό ίδιο θέμα στη Μέση Άνατολή. Πρόεδρος της Έπιτροπής όρίσθηκε ό κ. Φ. Χάρρις Πρόεδρος του άγροτικού Κολλεγίου του Ουτάχ: μέλη δέ οι κ.κ. Π. Καλδής, Έλληγν, Διευθυντής στο Ίνστιτούτο Έρευνών του Άγ. Φραγκίσκου, Ρ. Μπάχαναν, Διευθυντής σέ άγροτικό πειραματικό Σταθμό στην Άϊόβα, Μ. Έζεκιήλ, Οικονομ. Σύμβουλος στο Γραφείο Άγροτ. Οικονομίας του Ύπ. Γεωργίας

ΗΠΑ. Γ. Νιουμάγιερ ειδικός σ' ά ύδροηλεκτρικά κ. ά. ειδικοί σέ τεχνικά ζητήματα της άγροτ. οικονομίας μεταξύ των όποιων και ένας Γάλλος καθώς και ένας Σκώτος. Τά μέλη της Έπιτροπής έμειναν δυό έως τρεις μήνες στην Ελλάδα, τη γύρισαν όλη σχεδόν, μίλησαν με τους γεωργούς, τους τεχνικούς και τους πολιτικούς, χρησιμοποίησαν δέ και την πείρα των ειδικών στην άγροτικήν οικονομία επιστημόνων της Ούνρα. Άνεξάρτητα λοιπόν από τό άν συμφωνούμε μαζί της ή όχι, δέν μπορούμε να άμφισβητήσουμε ούτε την τεχνικήν αξία των γνώμων της έπιτροπής, ούτε και τη βαρύτητα που θά έχει στη λείψη τελικών αποφάσεων από τά άρμόδια όργανα παροχής πιστώσεων. Ένας δέ άκριβώς έπι πλέον λόγος που κάνει την έκθεση αυτή περισσότερο ένδιαφέρουσα είναι ότι τά μέλη της έπιτροπής, καθώς βρίσκονται σέ άμεση σχέση με την ΟΗΕ, έχουν και έγκυρη γνώμη σχετικά με τό μηχανισμό της παροχής των πιστώσεων.

Η Έπιτροπή δέν δικαιολογεί ούτε ποσοτικά ούτε ποιοτικά τις προτάσεις της. Η έκθεση της συγκρινομένη προς παλαιότερες έκθέσεις ξένων έμπειρογνωμόνων της ΚΤΕ, κυρίως Άγγλων παρουσιάζει πολλές ουσιώδεις διαφέρει.

Η κυριώτερη από αυτές, που χαρακτηρίζει και τό πιο λανθασμένο σημείο της παλιότερης Άγγλικής οικονομικής πολιτικής άπέναντι της Ελλάδος, είναι ότι ή έκθεση αυτή άσχολεϊται κατά άμεσο τρόπο με τις παραγωγικές πηγές ένω ή γενική συνήθεια τόσο των ξένων, όσο και των παρακολουθούντων τις μεθόδους αυτών δικών μας οικονομολόγων, ήταν να άσχολούνται με την οικονομική τεχνική, ή όποια έμμεσα μόνο έπηρεάζει την παραγωγή. Έτσι είχαμε κατά καιρούς οικονομική πολιτική, αλλά ποτέ έως τώρα δέν είχαμε καθ' αυτό παραγωγική πολιτική, έκτός στην πρώτη περίοδο μετά την άπότομη είσοδο του πλήθους των προσφύγων, όταν βρεθήκαμε δηλαδή άναγκασμένοι να άντιμετωπίσουμε άμεσες άνάγκες. Η οικονομική πολιτική άφορά τη σταθεροποίηση της δραχμής, την ύποστήριξη των μεγάλων πιστωτικών όργανισμών, την έπίδραση στο ύψος

του επίτοκου κλπ. Η παραγωγική πολιτική είναι η εξεύρεση και διάθεση πόρων στα περισσότερα παραγωγικά έργα. Η οικονομική πολιτική έμπιστεύεται στον τρόπο λειτουργίας των μεγάλων πιστωτικών ιδρυμάτων, ότι δηλαδή ο τρόπος αυτός έγγυάται για την κατεύθυνση των πιστωτικών μέσων προς τα παραγωγικότερα σημεία. Η άνωμαλία βρίσκεται στο ότι ούτε αυτό είναι γενικά άληθές, ούτε και τα πιστωτικά μέσα, οι καταθέσεις π. χ. μαζεύονται στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Ακόμα έντονότερα συμβαίνει αυτό σε κάθε διατάραξη της πίστεως.

Η μέθοδος μολαταύτα που χρησιμοποιούσαν τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα για τη μελέτη της οικονομικής μας καταστάσεως και που είχε ως βάση τη μελέτη του ισοζυγίου πληρωμών με το έξωτερικό, διατηρεί πάντα την αξία της. Ο λόγος είναι, ότι στη δική μας περίπτωση αντίθετα με το ότι συμβαίνει στην περίπτωση άλλων κρατών π. χ. της Βουλγαρίας ή των Η.Π.Α., μάς λείπουν δυο βασικά συστατικά της παραγωγικής οικονομίας, τρόφιμα και πρώτες ύλες, των οποίων η προμήθεια χρειάζεται συνάλλαγμα, εξαρτάται επομένως από το ισοζύγιο πληρωμών.

Η έπιτροπή της ΦΑΟ ξεκίνησε από δυο έντελως διαφορετικές βάσεις: η μία συμπύπτει με έκεινή της χρησίμευσε και για όλους σχεδόν τους δικούς μας τεχνικούς, όσοι έργασθηκαν στο θέμα της ανασυγκροτήσεως: είναι η καθολική αξιοποίηση των πόρων μας. Η άλλη είναι σχετική με τη βιομηχανία: σ' αυτήν οι δικοί μας τεχνικοί και οικονομολόγοι έχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ τους. Η έπιτροπή της ΦΑΟ παραδέχθηκε την εκβιομηχάνιση της οικονομίας μας. Στις πρώτες της σκέψεις η έπιτροπή φαντάστηκε ως κατάλληλη επιδίωξη την αντιστροφή των σημερινών αναλογιών μεταξύ αγροτικού και βιομηχανικού πληθυσμού έως το σημείο άπασχολήσεως 30 ο)ο με την αγροτική και 70 ο)ο με την βιομηχανική παραγωγή (κυριολεκτικότερα με τα άστικά έπαγγέλματα), πράγμα που άσφαλώς ήταν—για το άμεσο τουλάχιστο μέλλον—υπερβολικό. Στις προτάσεις που η έπιτροπή διέτύπωσε και που έγκριθηκαν στη Διάσκεψη της Κοπεγχάγης, η αναλογία αυτή έμφανίζεται ως 40 ο)ο για τα άγροτικά και 60 ο)ο για τα άστικά έπαγγέλματα. Αυτό φαίνεται λογικό και κατορθωτό, σημαίνει δέ ότι ο καθένας μας θα δαπανά κατά μέσον όρο 60 ο)ο για βιομηχανικά προϊόντα και 40 ο)ο για άγροτικά, ενώ σήμερα συμβαίνει το αντίστροφο. (Στις Η. Π. Α. η αναλογία είναι 25 ο)ο με 75 ο)ο και επιδιώκεται η μετάβαση στην αναλογία 19 ο)ο με 81 ο)ο).

Στην άλλη διαφωνία των δικών μας τεχνικών και οικονομολόγων, άν δηλαδή η βιομηχανία μας πρέπει να περιορισθί στη βιομηχανοποίηση των έγχωρίων πρώτων ύλων ή να έπεκταθί και σε κατεργασία και πρώτων ύλων εισαγομένων άπ' έξω για έγχωρια κατανάλωση ή εξαγωγή, ή έπιτροπή άποφύγει να δώση σαφή γνωμοδότηση και φαίνεται μάλλον άποκλίνουσα ύπερ βιομηχανικής πολιτικής έξαρτωμένης άπό το επίπεδο της τεχνικής μορφώσεως. Αναφέρεται μολαταύτα και σε μερικές συγκεκριμένες βιομηχανίες: «Μ' όλη την αύξηση καλλιεργησίμου εδάφους και άγροτικής παραγωγής που μπορεί να έχουμε με τα προτεινόμενα μέτρα» αναφέρει η έκθεση «ή Ελλάδα έχει στην ύπαιθρο πολύ μεγαλύτερο πληθυσμό, άπό ό,τι μπορεί να χρησιμοποιηθί εκεί άποδοτικά. Για να έξευρεθί έργασία για το περίσσευμα του άγροτικού πληθυσμού καθώς και άγοραστική δύναμη για την αύξημένη άγροτική παραγωγή, συνιστάται εύρύ πρόγραμμα βιομηχανικής αναπτύξεως που να περιλαμβάνη: *μεγάλη παραγωγή μηχανημάτων χρησίμου στην έπεξεργασία άγροτικών προϊόντων, πολλών δέ άπό αυτά μέσο των Συνεταιρισμών σχετικές βιομηχανίες έπεξεργασίας του άμέσως ακολουθούντος βαθμού, π. χ. ύφαντουργία και κατασκευή ένδυμάτων, ύποδημάτων, έξαρτήσεων ζώων έλξεως, διύλιστηρίων έλαιου... Την ανάπτυξη άλλων βιομηχανιών προσιδιαζουσών στη χώρα μας χωρίς ειδική κρατική προστασία, όπως είναι η κατασκευή άπλων μεταλλικών προϊόντων και εργαλείων κατασκευή χαρτου, τυπογραφία, κατασκευή δομικών ειδών και άν είναι δυνατόν και άζωτούχων λιπασμάτων ανάπτυξη των έλευθέρων ύπηρεσιών μεταφορών και ναυτιλία, χονδρικού και λιανικού έμπορίου, έργασίες παροχής ύπηρεσιών, ξενοδοχεία, έστιατόρια, κέντρα άναψυχής, τουριστικά ξενοδοχεία, και εύκολίες».*

Άλλο θέμα συζητούμενο έδώ άπό χρόνια, στο όποιο η έπιτροπή δίνει σαφή άπάντηση είναι το ζήτημα της ένθαρρυνσεως ή μη της σιτοκαλλιέργειας. Είναι γνωστό πως ο ταχύτερος τρόπος για αύξηση της παραγωγής ενός προϊόντος είναι η ύψωση της τιμής του. Με αυτόν τον τρόπο αύξησαμε κι' έμεις τη σιτοπαραγωγή σε σημαντικό βαθμό. Τα έμμεσα όμως άποτελέσματα αυτής της πολιτικής έχουν και τη δυσάρεστη πλευρά. Τόσο σχετικά με την άγοραστική παραγωγή, ή όποια με το μέσο αυτό ώθείται προς την πιό όλιγόκοπη και τη λιγότερο παραγωγική σιτοκαλλιέργεια, όσο και σχετικά με τη βιομηχανική παραγωγή, της όποιας η προστασία του σίτου ύψώνει το κόστος—άφου ύψώνει την τιμή του ψωμιού—τα έμμεσα άποτελέσμα-

τα της σιτοπροστατευτικής πολιτικής οδηγούν σε μείωση της συνολικής έθνικής παραγωγής, σε χώρες όπως ή δική μας, όπου ή καλλιεργήσιμη έπιφάνεια είναι μικρή ενώ ο πληθυσμός είναι πολύς όπου επομένως πρέπει να εύνοηται όχι ή έκτατική, αλλά ή έντατική καλλιέργεια. Η τελευταία αυτή δίδει μεγαλύτερη παραγωγή και άπασχολεί έπωφελώς περισσότερα χέρια. Η έπιτροπή της ΦΑΟ προτείνει την άντικάσταση της σιτοκαλλιέργειας με ποτιστικές καλλιέργειες. Στην Ελλάδα λέγει ή έπιτροπή, έχουμε τη χαμηλότερη εύρωπαϊκή άπόδοση παραγωγής δημητριακών κατά στρέμμα και άπό αυτό πρέπει να συνάγουμε ότι το έξαφός της δέν είναι εύνοικό για την καλλιέργεια.

Πολύ ένδιαφέρουσα και ένθαρρυντική είναι ή πληροφορία ότι ο Έλλην άγρότης είναι ήδη άρκετά προοδευμένος προς την έπιθυμητή κατεύθυνση έντατικότερης καλλιέργειας. Το συμπέρασμα αυτό έξάγεται άπό τις αλήθειες δανείων για άρδευτικούς σκοπούς και μηχανικά μέσα καλλιέργειας:

Μηχανές Ντίτζελ για άντλίες	8188
Ήλεκτρικοί κινητήρες για άντλίες	1605
Άντλίες	11030
Σωλήνες	79030 μέτρα
Μεγάλα τρακτέρ	2000
Μικρά τρακτέρ	1000
Έγκαταστ. παστερώσεως γάλακτος	5
Μηχανήματα άνοιγματος φρεάτων (150—300 μέτρων κλπ.)	100

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της εκθέσεως είναι ή έπιμονή της στην χρησιμότητα των «μικρών βιομηχανιών»: «Η ανάπτυξη μικρών βιομηχανιών που άντιστοιχούν στις τοπικές ανάγκες είναι μια σημαντική φάση στην άγροτικό—βιομηχανική ανάπτυξη. Υπάρχουν πολλές εύκαιρίες για χρησιμοποίηση μικρών βιομηχανιών στην Ελλάδα π. χ. για μηχανήματα ψύξεως λειτουργούντα με καύσιμα—άντι ήλεκτρισμού—τοπικούς ύδροηλεκτρικούς σταθμούς, κούζινες λιγνίτου για την οικονομία της σπιτου και των ξύλων που χρησιμοποιούνται σήμερα ως καύσιμα μαγειρικής».

Ένα νεωτεριστικό χαρακτηριστικό της εκθέσεως είναι ή έπιμονή της στη μόρφωση, ιδίως των γυναικών, στην οικιακή οικονομία, στην όποια δίδει το έξής περιεχόμενο: τροφές, θρέψη, διαίτα, παιδοκομική, διεύθυνση και έργασίες του σπιτου, έξάρτηση του σπιτου, συντήρηση τροφών στο σπητι κλπ. καθώς και βιοτεχνικές έργασίες για γυναίκες. Η έκθεση προτείνει την ίδρυση πανεπιστημιακών έδρών και Ίνστιτούτων έρεύνης για τη μελέτη και διδασκαλία της οικιακής οικονομίας

προσαρμοσμένης στους Έλληνικούς όρους. Έπίσης τη σχετική διδασκαλία στη μέση και στην κατώτερη εκπαίδευση.

Αξίζει να σημειωθί ότι το ποσό της οικονομικής βοήθειάς ή όποια είναι άναγκη να μάς δοθί για να φθάσουμε σε μια βιώσιμη οικονομία κρίνεται άπό την έπιτροπή της ΦΑΟ εύρύτερα παρά ότι προέβλεπαν και τα τολμηρότερα άπό τα δικά μας προγράμματα. Η έπιτροπή προύπολογίζει σε 2 1)2 έως 3 δισεκατομμύρια σημερινά δολάρια την οικονομική άντη βοήθεια, κατανεμόμενη σε 95 χρόνια. Έμεις ύπελογίζαμε τις ανάγκες μας σε άζωτο σε 50—75.000 τόννους, ότι δηλαδή τόση περίπου είναι ή ποσότητα του άζώτου που μπορεί να χρησιμοποιηθί δίνοντας άρκετή αύξηση παραγωγής, ώστε να Ικανοποιείται ο παραγωγός για τη δαπάνη άζωτούχου λιπάσεως: ή έπιτροπή τις ύπολογίζει σε 100—300 000 τόννους.

Σε ένα σημείο διαφοράς άντιλήψεων, ή όποια είχε έμφανισθί άπό πέρυσι, ή έπιτροπή ακολουθεί μια μέση λύση. Η γενική άποψη που έπικρατεί στις Η.Π.Α. για τη χρηματοδότηση των καθυστερημένων χωρών είναι ότι τα χορηγηθόσμενα δάνεια πρέπει να χρησιμοποιηθούν στο συνολό τους για άγορά τεχνικών μέσων, μηχανημάτων κυρίως. Η έννοια αυτού είναι ότι ή έγκατάσταση των μηχανημάτων, έργασίες έκκαφής και δομής θα γίνουν με δαπάνη σε τοπικό νόμισμα, άπό τους πόρους της χώρας. Αυτή ή δαπάνη είναι και μια άσφάλεια για τόν δανειστή του έξωτερικού, γιατί έτσι, άν παραδεχθούμε ότι για την κατασκευή ενός έργου δαπανάται σε ξένο νόμισμα, σε μηχανήματα δηλαδή το μισό μόνο του ύλικού κόστους, ο δανειστής του έξωτερικού θα άσφαλισθί με παραγωγή διπλάσια άπό ό,τι άντιστοιχεί στο κεφάλαιο που δάνεισε. Η άποψη όμως αυτή προϋποθέτει σημαντικά δημόσια έξοδα ή Ικανότητα έσωτερικού δανεισμού. Και οι δυο αυτές προϋποθέσεις δέν Ισχύουν για την Ελλάδα και θα έξακολουθήσουν να μη Ισχύουν για μερικά τουλάχιστον χρόνια ακόμα. Η έπιτροπή δέχεται για τα δυο πρώτα χρόνια—1947 και 1948—να χρησιμοποιηθί ένα μέρος του δανείου ανασυγκροτήσεως για είδη συντηρήσεως, δηλαδή για ήμερομίσθια των εργατών που θα εκτελέσουν τα μηχανήματα.

Για τα δυο χρόνια που έρχονται, 1947 και 1948, ή έπιτροπή προτείνει να μάς δοθούν 100 έκατομ. δολάρια, τα όποια

Κ. Ι. ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΚΗ

Τὰ δημογραφικά περισσεύματα και ἡ ὀργάνωσή τους στὶς χώρες τῆς διασπορᾶς

1.—Ίσως νὰ μὴ εἶναι ἀπόλυτα ἐπίκαιρο ν' ἀσχοληθῆ κανεὶς μὲ κάτι ποὺ βρῖσκει' ἔξω ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, ὅταν ἡ ἴδια ἢ Ἑλλάδα κατὰκειται σὲ φρικτὰ ἐρείπια, κι' ὅταν ἀκόμα βρῖσκεται κανεὶς ὑποχρεωμένος νὰ κἀνῃ τὴ θλιβερὴ διαπίστωση, πῶς πέρα ἀπὸ τοὺς λόγους και τὶς κενεὲς ὑποσχέσεις καμιὰ κι' ἀπὸ πουθενὰ δὲν γίνεται ἀληθινὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀναστήλωση τοῦ χάους.

Και δὲν εἶναι βέβαια ἀνάγκη νὰ προχωρήσῃ κανεὶς σὲ βαθεῖαν ἀνάλυση αὐτῶν ποὺ σήμερα γίνονται στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ καταλήξῃ σὸ ἀπελπιστικὸ συμπέρασμα, πῶς εἶναι τόση ἡ σύγχυση φρενῶν ποὺ ἐπικρατεῖ στὸν τόπο, ὡστ' ἐδῶ ποὺ βασιλεύει

ἡ Ἀνάγκη τῆς Δημιουργίας, ἐδῶ, στὸν ἴδιο τόπο, δεσπόζει ἀκόμα ἡ Μανία τῆς Καταστροφῆς.

Ἡ ἀντίθεση τῶν Δύο Κόσμων, ἡ Ἀφορμὴ, δηλητηριάζει τὶς σάρκες τῆς ἰσχνῆς Εὐρώπης, τοῦλάχιστον παντοῦ, ὅπου ἀκόμα ζῆ τὸ Πνεῦμα τῆς. Κι' ὅμως σ' ὅλες αὐτὲς τὶς χώρες τὰ καταφέρνουν νὰ δημιουργοῦν ἐνῶ ἐδῶ ἀκόμα καταστρέφουν...

2.— Γεωγραφικὸ κέντρο τῶν κοιτίδων ζωῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου. Ὁ ὀλοκληρωμένος οικονομικὸς χώρος τῶν Ἑλλήνων και ἡ παράλληλη δυνατότητα γιὰ τὴν ἠθικὴ κι' ὕλικὴ ἐξύψωση τοῦ πληθυσμοῦ βρῖσκεται στὶς περιφέρειες ποὺ βρέχει ἡ θάλασσα τούτη. Ξέ-

νὰ κατανεμηθοῦν ὡς ἐξῆς :

20 ἐκ. δολ. γιὰ μέσα συγκοινωνίας.

20 » » » ἐκπόνηση μελετῶν, γιὰ ἐπίσκευή και κατάσκευή ἔργων ἀρδεύσεως ἀποστραγγίσεως, ἀντιπλημμυρικών και ὑδροηλεκτρικῶν.

30 » » στὴν Ἀγροτικὴ Τράπεζα γιὰ χρηματοδότηση ἰδιωτῶν και γιὰ βελτιώσεις στὶς ἐπιχειρήσεις τῶν—φρέατα, ἀνταλλακτικά, μηχανήματα, μικρὰ και μέσα ἔργα ἀρδεύσεως και ποσίμου ὕδατος, ἀγροτικῆς βιομηχανίας...

10 » » γιὰ ἐπίσκευή ὑπαρχουσῶν βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων.

20 » » στὴν Τράπεζα Ἑλλάδος και ἄλλα πιστωτικὰ ἰδρύματα. γιὰ νὰ διατεθοῦν σὲ ἐπιχειρήσεις βιομηχανίας, τουρισμοῦ κλπ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ θέτει ὡς ἕνα ἀπὸ τοὺς ὄρους χορηγήσεως τοῦ δανείου νὰ ὀρισθῇ οικονομικὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Ὀργανισμὸ Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἢ ὅποια νὰ συνεργασθῇ μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση στὴν ἐκπόνηση τῶν γενικῶν γραμμῶν τοῦ σχεδίου και στὴν ἐφαρμογὴ του.

Πολὺ εὐρύτερης οικονομικῆς σημασίας εἶναι οἱ γενικώτερες ἀπόψεις σχετικὰ μὲ τὴν οικονομικὴ και τὴν κοινωνικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους. Οἱ γενικὲς οικονομικὲς ἀπόψεις μποροῦν νὰ συμπυκνωθοῦν σὲ τὴ λήψη μέτρων γιὰ τὴν αὐξηση τῆς ἀγορα-

στικῆς ἱκανότητος τῶν μαζῶν. Τέτοια μέτρα προτείνονται ἡ ἐλάττωση τοῦ ἐμπορικοῦ κέρδους, ἡ ἔνταξη τῆς συνεταιριστικῆς δράσεως και ἡ ἀντικατάσταση τῆς ἔμμεσης φορολογίας ἢ ὅποια βαρύνει κυρίως τὶς πτωχὲς τάξεις μὲ τὴν ἄμεση ἢ ὅποια βαρύνει τὰ μεγαλύτερα εἰσοδήματα.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἐπιμένει νὰ ληφθοῦν ἀποτελεσματικὰ κρατικὰ μέτρα γιὰ τὴν προστασία τῆς μητέρας και τῶν παιδιῶν, μέτρα ποὺ θὰ ἐπιβάρυναν τὸν προϋπολογισμὸ μὲ τεράστια ποσά.

Τὰ γενικὰ αὐτὰ μέτρα οικονομικῆς και κοινωνικῆς πολιτικῆς, τὰ θεωρεῖ ἡ Ἐπιτροπὴ τόσο βασικά, ὡστε προτείνει νὰ μὴ δοθοῦν οἱ πιστώσεις γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση δὲν τὰ υἱοθετήσῃ. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐπιμένει ἐπίσης στὴν ἀνάγκη περιορισμοῦ τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν και ἐκφράζει τὴ γνώμη ὅτι εἰρηνικώτερη ἀτμόσφαιρα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπικρατήσῃ γιὰ νὰ γίνῃ ὅποσδήποτε δυνατὴ ἡ ἀνασυγκρότηση. Και τὰ τρία ταῦτα μέτρα εἶναι πραγματικὰ μεγάλης σημασίας. Ἐνῶ ὅμως ἡ γενικὴ ἰδέα τῆς αὐξήσεως τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ εἶναι πραγματικὰ ἀπαραίτητη προϋπόθεση αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, τὰ προτεινόμενα μέτρα μολαταῦτα δὲν ἀφοροῦν μόνο τὸ οικονομικὸ πεδίο, ἀλλὰ ἔχουν πολὺ εὐρύτερη πολιτικὴ σημασία, εἶναι δὲ σὲ μεγάλο μέτρο ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ δικὴ μας καλὴ θέληση.

ριζωμένος ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τὶς ἄλλες χώρες του και συνωθούμενος στοὺς ἀγόνους ξερὸς βράχους τῆς Στερεᾶς και τῶν Νησιῶν ἢ σὲ στενὲς λουρίδες τῆς Μακεδονικῆς γῆς του δὲν ζῆ, ἀλλὰ φυτοζωῆ. Ἐταὶ ἐξηγεῖται ἡ φυγὴ και τοῦ πληθυσμοῦ και τοῦ κεφαλαίου. Ἐταὶ ἐξηγεῖται γιὰ τὴ αὐτὴ ἡ χώρα, ποὺ συνηθίσαιε νὰ τὴν λέμε γεωργικὴ, δὲν μπορεῖ νὰ διαθρέψῃ τὸ λαὸ τῆς.

3.— Σὲ ἀδρέσγραμμὲς μόνο τρία τέταρτα τῶν Ἑλλήνων ζοῦν σήμερα μέσα στὰ ὅρια τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, οἱ ὑπόλοιποι εἶναι σκορπισμένοι στὶς χώρες τῆς ξενιτιάς ἢ συγκεντρωμένοι στὴν ὑπόδουλη ἀκόμα γῆ τῶν πατέρων τους.

Ἐνῶσά ἀκόμα ἔχουμε ζωντάνια μέσα μας θὰ γίνεταὶ ὅ,τι γινότανε ἀπὸ αἰῶνες, ἐδῶ και χιλιετηρίδες ὀλοκληρῆς. Θὰ ξεμακραινουμε ἀπ' τὸν τόπο μας στὰ πέρατα τῆς γῆς, κι' ἰδιαίτερα δῶ γύρω στὶς χώρες τοῦ Αἰγαίου, τῆς Μαύρης θάλασσας, στὴν Αἴγυπτο, παντοῦ, κι' ὅπου ἄλλοῦ θὰ ξετρυπῶνῃς πάντα Ἑλληνες νὰ κυνηγοῦν τὸν ἐπιούσιο.

Ἄν τὸ βιοποριστικὸ ἀδιέξοδο δὲν ἔσπρωχνε τοὺς πῖο ζωντανούς στὴν τολμηρὴ ἀπόφαση νὰ βροῦν ἄλλοῦ τὴν τύχη τους, ἡ ἀνεπάρκεια τῆς οικονομίας μὲ τὰ κοινωνικὰ τῆς ἐποκόλουθα (ἀνεργία, ὑποαπασχόληση, ὑποσιτισμὸς, ἐπιδημίες κλπ.) θὰ ἐνεργοῦσαν σὲ ἀφάνταστα οὐζύτερη ἔνταση και θὰ ὀδηγοῦσαν σὲ μιὰ ἀναπότρεπτη καταστροφὴ, ὅπου τίποτα πιά δὲν θὰ μποροῦσε νὰ μῆσῃ στὴ θέση του.

Τὸ φαινόμενο τῆς διαρροῆς τῶν δημογραφικῶν περισσευμάτων, φαινόμενο ὀργανικὸ γιὰ τὴν ἀποξενωμένη ἀπὸ τὶς ἄλλες ζωτικὲς βάσεις τῆς ἑλληνικῆς οικονομίας, ποὺ δίχως αὐτὲς μένει τέτοιο ποὺ εἶναι ἀνάπηρο σῶμα, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἄσχετο ἀπὸ τὰ προβλήματα, ποὺ παρουσιάζει ἡ ἀνοικοδόμησι κι' ἀνασυγκρότηση τοῦ τόπου.

4.—Μέσα ἀπὸ τὴν ἀπεραντοσύνη τῆς καταστροφῆς, προβάλλει ἡ εὐκαιρία γιὰ μιὰν οικονομικὴ και κοινωνικὴ ἀναμόρφωση.

Αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ θυσία στὸ βωμὸ τῆς ἐλευθερίας, δὲν θὰ δικαιωθῇ ποτὲ μὲ τὴν ἀπλὴ ἀναστήλωση ἐρειπίων, ἀλλὰ μονάχα μὲ μιὰ Νέα Δομηση.

Σὲ μιὰ τέτοια ἀνάβαση μ' ἕνα τέτοιο σκοπὸ, ἂν ποτὲ τὴν ἀξιοθοῦμε, τὸ φαινόμενο τῆς πληθυσμιακῆς διαρροῆς, μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν ἄνθρωπο, δὲν μπορεῖ νὰ παραμερισθῇ, οὔτε ἀπὸ τὴ στατιστικὴ ἀποψη τῆς στιγμῆς, σὰν μιὰ διαμορφωμένη κατάσταση μὲ τὰ ἀκόλουθὰ τῆς, οὔτε ἀπὸ τὴ δυναμικὴ του ἀποψη τῆς ἀένανης ποσοτικῆς προσαρμογῆς τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὶς φυσικὲς δυνατότητες τῆς χώρας

του και τῆς πάλης γιὰ τὴν προσαρμογὴ πρὸς τοὺς νέους ὄρους τῆς ζωῆς στὶς νέες πατρίδες, μὲ τὸν ἀντίστοιχον ἀγῶνα ἢ τὴν ὑποταγὴ στὶς ἀφομοιωτικὲς τοὺς δυνάμεις.

5.—Ἐπὶ τὴν ὁμοίαν ἔνταξη, ἡ ἀντίρρηση. Λένε πολλοὶ πῶς τὸ φαινόμενο δὲν εἶν' ὀργανικὸ, ἀλλὰ τυχαῖο. Εἶν' ἀπλὴ συνέπεια τοῦ σημερινοῦ κοινωνικοῦ συστήματος, ποῦν' ἀνίκανον ν' ἀξιοποιήσῃ τὶς γεωργικὲς και βιομηχανικὲς πηγὲς τῆς χώρας γιὰ τὴ ὅπως ἰσχυρίζονται ἡ Ἑλλάδα δὲν εἶναι χώρα πτωχὴ. Ἡ κοινωνικοποίηση τῶν μέσων παραγωγῆς θὰ τὴν ὀδηγήσῃ νὰ βρῇ τὴ ζωὴ τῆς μέσα ἀπὸ τὰ ἴδια τῆς τὰ σπλάχνα.

6.—Ἡ Ἑλλάδα ὅμως εἶναι χώρα πτωχὴ. Καὶ πρὶν ἀπὸ κάθε ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, πῶς μπορεῖς νὰ μὴ δώσης κάποια σημασία, κι' ἀπ' τὴν ἀποψη τούτη, στὴν καθολικὴ ψυχολογία τῆς φυγῆς ἀπ' τὸν τόπο, στὴν πρώτη ἐντύπωσιν κάθε ξένου ποῦρχειται στὴ χώρα : Βράχια και πέτρες, ἀναβροχιά και σκονὴ.

Στὴν περισσότερην πυκνοκατοικημένη περιοχή τῆς Γῆς, τὴν Εὐρώπην, ἡ Ἑλλάδα, σὲ σχέση μὲ τὴν καλλιεργούμενη ἐπιφάνεια και τὴ γονιμότητά τῆς, παρουσιάζει τὴ μεγαλύτερη σχετικὴ πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ και τὴ μικρότερη ἀπασχόληση τῆς ἐργατικῆς του δυνάμεις. Παράλληλα και τὸ ἀτομικὸ εἰσόδημα εἶναι τὸ μικρότερο παρὰ σὲ κάθε ἄλλη χώρα, ἂν και συμμετέχει στὸ σχηματισμὸ του κι' ἡ δράση τῶν Ἑλλήνων ἔξω ἀπὸ τὸν τόπο : τῶν θαλασσινῶν μας στοὺς πῖο μακρυνούς Ὠκεανούς και τῶν μεταναστῶν μας στὶς χώρες τῆς ἑλληνικῆς διασπορᾶς.

7.—Ἐχουμε τὶς ἀντιρρήσεις μας ἀπέναντι στὴ σημερινὴ κοινωνικὴ κι' οικονομικὴ ὀργάνωση τῆς χώρας. Δὲν πιστεύουμε ὅμως στὰ θαύματα τῶν καθολικῶν κοινωνικοποιήσεων. Τρέφουμε τὴν πίστη, πῶς τὸ θαῦμα θὰ γενῆ, ὅταν ἡ ὀλοκληρωμένη προσωπικότητα τοῦ Ἑλλήνα ἐνταχθῇ μέσα στὰ δημιουργικὰ πλαίσια τῆς οικονομικῆς ὀργάνωσης ὅπου τὸ γνήσιο οικονομικὸ και κοινωνικὸ δημοκρατικὸ πνεῦμα, θέτει ἀνυπερέβλητο φραγμὸ στὶς αὐθαιρέσιες τοῦ ἀχαλίνωτου ἀτομικοῦ φιλελευθερισμοῦ, δίχως νὰ θυσιάσῃ τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἀνθρώπου στὶς ὑπερβολικὲς ἀπαιτήσεις τοῦ ὀστερικοῦ Ὀμαδισμοῦ τῶν ὀλοκληρωτικῶν καθεστῶτων δεξιῶν κι' ἀριστερῶν.

8.—Πολλὰ μποροῦν νὰ γίνουν στὴ χώρα μας και στὸ ἀγροτικὸ και στὸ βιομηχανικὸ πεδίο. Εἶν' ἀπειρες ὅμως κι' οἱ πληγὲς ποὺ πρέπει γὰ γιάτρευτοῦν. Ἄς σκεφτοῦμε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὶς ἄθλιες συνθήκες τῆς ζωῆς πάνω στὶς ἀετοφωλῆς τῆς ὀρεινῆς Ἑλλάδας ἢ στὶς ποντικοφωλῆς τῶν ἐργατικῶν συνοι-

κισμών των πανάθλιων άστικων μας κέντρων. Άς σκεφτούμε τη βελτίωση που πρέπει να γίνει στη βάρβαρη λιτότητα της διατροφής του λαού μας.

Πέρα απ' τὸ φωτεινὸ Οὐρανὸ καὶ τὸ λαμπρὸ Ἥλιο δύσκολα θὰ βροῦμε ἄλλες χαρὲς στὰ πολυβασανισμένα πλήθη τῶν ἀγροτῶν μας. Ἡ ἐπαγγελματικὴ, τεχνικὴ κι' ἀνθρωπιστικὴ ἐκπαίδευση βρῆσκονται ἀκόμα στὰ σπάργανα.

Κι' ἂν παραδεχτοῦμε τεράστιες τὶς ἀνεκμετάλλευτες μέχρι σήμερα δυνατότητες τοῦ τόπου—καὶ κανεὶς δὲν εἶνε τόσο ἀνόητος γιὰ νὰ προβάλῃ ἕνα τέτοιον ἰσχυρισμὸ—πόσα μὲσα δὲν χρειάζονται γιὰ νὰ πραγματοποιήσουμε τὰ τεράστια αὐτὰ καὶ τόσα ἄλλα ἔργα.

9.—Πανάρχαιοι καὶ μόνιμοι οἱ γεωοικονομικοὶ λόγοι τῆς γεωγραφικῆς θέσης, πού σὲ προκαλεῖ νὰ ταξιδέψης, καὶ τῆς δυσκολίας τῆς οικονομίας, πού σὲ ὠθεῖ νὰ φύγης, καὶ μαζὺ μ' αὐτοὺς ἡ παράδοση, πού στίς μακρὲς χιλιετηρίδες τοῦ ἱστορικοῦ μας βίου ἐρρίζωσε σὰν πνεῦμα τυχοδιωκτικὸ στὸν ἔθνικὸ μας χαρακτήρα, δὲν πρόκειται νὰ πάψουνε νὰ ὀροῦνε καὶ νὰ ὠθοῦν τὸν Ἕλληνα στὴν ξενητιά. Ἡ διασπορὰ εἶναι μὲσα στὴ φύση καὶ τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πλοῦσια ἱστορικὴ πείρα δὲν διαψεύδει σὲ καμιά περίοδο τὸν κανόνα τοῦτον.

Οἱ ἀσφαλιστικὲς μεταναστευτικὲς διελκείδες δὲν πρόκειται νὰ πάψουνε νὰ λειτουργοῦνε· ἡ φτώχεια μας κι' ἡ Νέα Δόμηση ἔχουν ἀνάγκη ἀπ' τὰ γερά ἀποταμιεύματα τῶν ξενητεμένων Ἑλλήνων.

Τὸ ζήτημα εἶναι ν' ἀποτρέψουμε τὴν ὑπερβολικὴ διαρροή, πού δημιουργεῖ τὸν κίνδυνο τῆς ἔθνικῆς μας ἐξασθένησης, τὴ στιγμὴ μάλιστα δὲν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων στὴ Βαλκανικὴ δὲν εἶναι καθόλου εὐνοϊκὴ γιὰ μᾶς.

Ἡ ἐνσυνείδητη δηλαδή δημογραφικὴ πολιτικὴ τῆς Πολιτείας πρέπει νὰ μὴ περιοριστῇ στὴν παθητικὴ λύση, πού τῆς παρέχει ἡ μετανάστευση ἄλλὰ ν' ἀγκαλιάσῃ τὴν ἐνεργητικὴ καὶ σύνθετη ἀποψη, πού ἐπιδιώκει τὴν προαγωγὴ τῆς οικονομίας καὶ τὴν εὐρυνση ἔτσι τῆς δημογραφικῆς τῆς χωρητικότητας.

Στὸ σύνθημα: «Νὰ λειτουργήσουν πάλι οἱ ἀσφαλιστικὲς διελκείδες γιὰ τὴν ἐξοδο τῶν δημογραφικῶν μας περισσευμάτων» πρέπει νὰ προτάξουμε τὸ σύνθημα τοῦτο: «Νὰ πολλαπλασιάσουμε τὰ κέντρα ἐργασίας καὶ παραγωγῆς μὲσα στὶς ἔθνικὲς μας κοιτίδες, γιὰ νὰ μπορέσῃ ν' ἀπορροφηθῇ μὲσα σ' αὐτὲς ὅσο τὸ δυνατόν πικνότερος πληθυσμὸς».

Φεύγουν γιὰ νὰ κάμουν τὴν τύχην τους ἔξω καὶ μακριὰ ἀπ' τὴν πατρίδα τὰ ζωτικώτερα στοιχεῖα καὶ συντελεῖται ἔτσι

πάνω στὰ πάτρια χώματα μ' ἀρνητικὴ ἐπιλογὴ τοῦ ἔμφυχου ὕλικου, μὴ αἰμορραγία ἔθνικὴ, πού ἡ καταστρεπτικὴ τῆς ἐπίδραση γίνεται ἀκόμα περισσότερο ἀντιληπτή, σὰν σκεφτοῦμε πὼς δὲν συνδεθήκαμε ποτὲ κάπως ὀργανικὰ μὲ τ' ἀπόδημα τέκνα μας, πὼς δὲν νοιαστήκαμε ποτὲ γιὰ τὴν τύχη τους ἐκεῖ, ὅπου πηγαίνουν δίχως καμιά ἐπαγγελματικὴ, τεχνικὴ καὶ γλωσσικὴ προπαίδεια κι' ἐξαναγκάζουντ' ἔτσι νὰ προσθέτουν τὸ βάρος τους στὸν κοινωνικὸ παρασιτισμὸ, σὲ βλάβη πρῶτα τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ τους κι' ὕστερα τοῦ ἔθνικου μας χαρακτήρα καὶ γοήτρου.

10.—Στὴν ἀρχαιότητα ὁ ἀποικισμὸς γινόταν ὀργανωμένα. Ὁμάδες μ' ἱεραρχημένη διάρθρωση καὶ στρατιωτικὸ κι' οικονομικὸ ἐξοπλισμὸ ξεκινούσαν μὲ τὸ σχέδιο νὰ ξαναχτίσουν τὴν πατρίδα σὲ νέα χώματα. Θὰ πῆ κανεὶς πὼς αὐτὸ ἦταν ἀναγκαῖο τότε γιὰτ' εἶχαν νὰ παλέψουν στρατιωτικὰ μὲ τοὺς βαρβάρους γιὰ τὴν κατάληψη τῆς γῆς. Ἐνῶ σήμερα δὲν συντρέχει τέτοια περίπτωσις.

Μὴ τάχα κι' ἡ πάλι γιὰ τὴν ἐπικράτησι στὸ οικονομικὸ πεδίο δὲν ἀπαιτεῖ σήμερα τὶς πιὸ φροντισμένες καὶ προεχθικές προετοιμασίες;

Τὸ ἀναπότρεπτο καὶ γιὰ τὴ σημερινὴ Ἑλλάδα φαινόμενο τῆς πληθυσμιακῆς διαρροῆς ἔχει ἀφεθῇ στὴν τύχη του.

Κι' ὅμως ἀπ' τὶς κοινότητες τῆς διασπορᾶς ἐξεπήδησε τὸ θαῦμα τοῦ 21. Ἀπὸ κεῖ ρεεῖ ἀκατάπαυστα μεσ' στίς φλέβες τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδας ἡ πολύτιμη χρυσὴ ἐνίσχυσις.

Τὰ μεταναστευτικὰ ἐμβάσματα θὰ پاίξουν πάλι σημαντικὸ ρόλο. Ἀρκεῖ ἡ Πολιτεία νὰ ἐξασφαλίζῃ πάντα μὲ μελετημένη συναλλαγματικὴ πολιτικὴ τὴν πραγματικὴ τους ἀξία στοὺς ἐδῶ δικαιούχους. Θὰ εἰσρεύσουν ἄφθονα τότε, κι' ἂν ἡ Τράπεζα τὰ χρησιμοποίησῃ σὲ παραγωγικὰ ἔργα, ὥστε νὰ μονιμοποιηθοῦν στὸν τόπο καὶ τὸν γονιμοποιήσουν, πολλὰ ἐρείπια θὰ παραμεριστοῦν καὶ μὴ νέα παραγωγικὴ δύναμη θὰ προστίθεται ὀλοένα.

Ἄς μὴ γελοιάσουμε: Οἱ μεγάλες ἑλληνικὲς περιουσίες σπάνια ἀποκτήθηκαν μὲ τὴν οικονομικὴ δράση μὲσα στὰ ἴδια τὰ σύνορα τοῦ τοποῦ. Κι' ὅσες ἀποκτήθηκαν ἐδῶ, χρωστᾶνε τὴ δημιουργία τους σὲ τεχνητοὺς ὄρους, ὅπως ἡ ἐγκληματικὴ προχειρότητα τοῦ προστατευτικοῦ μας δασμολογίου, ἡ αἰσχρὴ ἐκμετάλλευσις τῆς ἀμεσης ἀνάγκης τῶν ἀνοργάνωτων ἀγροτῶν μας.

Οἱ μεγάλες ἑλληνικὲς περιουσίες ἔχουν ἀποκτηθῇ μὲ τὴ δράση τῶν Ἑλλήνων στίς θάλασσες καὶ στὴ ξενητιά. Τὰ εὐπρεπέστερα σχολεῖα, τὰ καλύτερα ἰδρύματα

WICKHAM STEED

Ἡ ἀπόφασις τῆς Νυρεμβέργης καὶ ἡ προσπάθεια νὰ ὀργανωθῇ ἡ εἰρήνη

Ἡ ἐκτέλεσις στὴ Νυρεμβέργη τῶν δέκα ἐγκληματιῶν πολέμου καὶ ἡ αὐτοκτονία τοῦ Γκαίριγκ, ἀπομάκρυναν γιὰ λίγο τὴν προσοχὴ τῶν Βρετανῶν ἀπὸ τὴ λήξι τῆς Συνδιάσκεψης τοῦ Παρισιοῦ καὶ ἀπὸ τὴ σύνοδο τῆς Ὀλομέλειας τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν στὴ Νέα Ὑόρκη. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Γκαίριγκ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀγχόνη πολλοὶ πιστεύουν πὼς ἀποσόβησε τὸ ἐνδεχόμενο νὰ περιβληθῇ ἡ μνήμη του μὲ ἕνα φωτοστέφανο μαρτυρίου ἀπὸ ἀδιόρθωτους Γερμανοὺς ναζί.

Ἀπὸ μερικοὺς κύκλους, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἀσφαλῶς οἱ ἀποδείξεις πού φανερώθηκαν στὴ δίκη τῆς Νυρεμβέργης δὲν μελετήθηκαν προσεκτικὰ, ἀκουστήκαν αἰσθηματικὲς διαμαρτυρίες ἐναντίον τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου στοὺς φανατικοὺς κακοῦθεις ναζί. Ἡ ἀρμοδιότητα ἐνὸς διεθνοῦς δικαστηρίου νὰ κρίνει καὶ νὰ καταδικάσει αὐτοὺς τοὺς ἐγκληματίες ἔχει ἀμφισβητηθῇ ἐπιτόλαια ἀπὸ κριτικοὺς ἀπειροῦς μὲ τὴν ἐξέλιξη τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ τέλους τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου. Ἄν οἱ νικητρίες δυνάμεις εἶχαν ἀγνοήσει αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη θὰ εἶχαν ἀποτύχει στὸ νὰ δημιουργήσουν ἕνα προηγούμενο, πού πιθανόν νὰ ἔχει μὴ ἀποφασιστικὴ σημασία

κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης εἶναι δῶρα δικά τους.

Στίς γύρω ἀπὸ τὶς θάλασσές μας χώρες τῆς Εὐρώπης, ὅπου σὲ παλῆτερα χρόνια ἀκμάσανε περίφημες κοινότητες τῆς ἑλληνικῆς διασπορᾶς, κατάκεινται ἔρμαιοι στὴ φθοροποιὴ δύναμη τοῦ χρόνου σημαντικὲς ἑλληνικὲς κοινότητες περιουσιῶν, πού θὰ μπορούσαν, ἂν ἀποφάσιζε τὸ Κράτος νὰ τὶς χρησιμοποίησῃ, ν' ἀποτελέσουν τὴ βάση γιὰ μὴ νέα ὀργανωμένη πιά ἐξόρμησι μ' ὅλα τὰ ἐπαγγελματικὰ καὶ μορφωτικὰ ἐφόδια ἀνωτέρων ἀνθρώπων.

11.—Ἐνα τέτοιον φαινόμενο μὲ τόσα ἐπακόλουθα δὲν πρέπει νὰ μένη ἔξω ἀπ' τὶς φροντίδες τῆς Πολιτείας. Τὴ στοργὴ τῆς καὶ τὶς κατευθύνσεις τῆς θὰ τῆς ζητοῦν οἱ Κοινότητες τοῦ ἐξωτερικοῦ, τὰ μὲ-

γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ Δικαστήριον τῆς Νυρεμβέργης, ἂν καὶ εἶχε διεθνή σύνθεσις, εἶχε πρόεδρό του Ἄγγλο δικαστὴ καὶ υλοθέτησε ἀγγλικὲς μεθόδους διαδικασίας, ἀπονέμοντας μὴ νέα διεθνὴ δικαιοσύνη. Μὲ αὐτὲς τὶς μεθόδους τὸ νομικὸ στοιχεῖο ἀποκτᾶ μὴ θετικὴ ἀξία, ἐνῶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ δημιουργεῖ ἕνα προηγούμενο. Ὑστερα ἀπὸ τὸν πρώτο παγκόσμιον πόλεμον, οἱ Σύμμαχοι καὶ οἱ δυνάμεις πού μαζί τους ἀγωνίστηκαν, κατηγοροῦσαν τὸν πρώην Γερμανὸν Αὐτοκράτορα γιὰ ὑπέρτατα ἐγκλήματα ἐναντίον τῆς διεθνοῦς ἠθικῆς καὶ τῆς ἐλευθέριας τῶν συμφωνιῶν. Ζήτησαν τότε ἀπὸ τὴν κυβέρνηση τῆς Ὀλλανδίας νὰ τοὺς τὸν παραδώσει γιὰ νὰ δικαστεῖ. Ἡ Ὀλλανδικὴ κυβέρνηση ὅμως ἀρνήθηκε. Ἐπικαλέσθηκε τὸν βásiμο λόγο πὼς δὲν ὕφίστατο τότε διεθνὴς νόμος γιὰ τὶς παραβιάσεις τῶν συνθηκῶν ἢ γιὰ τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον καὶ χωρὶς περιστροφῆς ἰσχυρίστηκε πὼς πταίσματα ἢ ἐγκλήματα δὲν μποροῦν νόμιμα νὰ ὑπάρξουν, παρὰ μόνον μὲ τὴν συνύπαρξιν νόμου πού τὰ τιμωρεῖ.

Στὰ 1928 προσδιορίστηκαν οἱ ἀρχές γιὰ ἕνα διεθνὲς δίκαιο, μὲ τὴν καταγγελία τοῦ πολέμου, ἀπὸ μὴ πανηγυρικὴ διεθνή συμφωνία, πού κλείστηκε στὸ Παρίσι καὶ πού

σα γιὰ τοὺς σκοποὺς, ἐκπαιδευτικούς, θρησκευτικούς καὶ ἄλλους, θὰ τὰ βρίσκουν μόνες τους. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιδιώξῃ τὰ τολμηρότερα πάνω στὸ κεφάλαιο τοῦτο.

Ἡ Ἑλλάδα ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀποκατασταθῇ εἰρηνικὰ πάνω στίς περιφέρειες τοῦ ὀλοκληρωμένου ἑλληνικοῦ χώρου τοῦ Αἰγαίου.

12.—Χιλιόχρονη ἱστορικὴ πείρα, σὰν τῆς δώσουμε τὴν ἔντονη προσοχὴ πού τῆς πρέπει, ἤθελε μᾶς σῶση ἀπὸ κρίσιμα σφάλματα πού κάθε τόσο διαπράττουμε, κωφεύοντας στὴ σεβάσμια φωνή, πού ἀληθινὴ σὰν τὴ ζωὴ, ἀθάνατη κυλάει μεσ' ἀπ' τὸν μακρὸν αἰῶνα καὶ μᾶς καλεῖ ν' ἀρθοῦμε σὲ γνωριμία μὲ τὸν ἑαυτὸ μας, σὲ γνωριμία μὲ τοῦ Ἔθνους μας τὴ ζωὴ.

δέσμευε όλους όσους την υπόγραψαν, να μη χρησιμοποιήσουν ποτέ τον πόλεμο ως μέσο εθνικής πολιτικής και να λύσουν με ειρηνικά μέσα κάθε διεθνή φιλονικία. Αυτή η συμφωνία θεληματικά υπογράφηκε και επικυρώθηκε από τη Γερμανία. Στά 1934 μια διεθνής νομική συνδιάσκεψη στη Βουδαπέστη προσδιόρισε κανόνες για την έρμηνεία της. Εισηγούμενος το κατηγορητήριο στη Νυρεμβέργη ο Βρετανός κατηγορογος χαρακτηριστικά έβασισε την νομιμότητα του Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης σαυτό το διεθνές δικαιο.

Οι κατηγορούμενοι του Ναζισμού στη Νυρεμβέργη δεν κρίθηκαν για έγκλήματα που διέπραξαν ως Γερμανοί στη Γερμανία, έναντι των συμπατριωτών τους. Δικάστηκαν γιατί είχαν από κοινού συμφωνήσει και διαπράξει το διεθνές έγκλημα του επιθετικού πολέμου και γιατί δολοφόνησαν εκατομμύρια άθώων, μη Γερμανών, κατά την διάρκειά του. Όλοι, εκτός από τρεις κατηγορούμενους, καταδικάστηκαν δίκαια. Οι τρεις που άθωώθηκαν είναι πιθανόν ακόμα να κριθούν και να τιμωρηθούν από γερμανικά δικαστήρια για τα πταίσματά έναντι των Γερμανών. Το δικαστήριο της Νυρεμβέργης τους απαλάξε μόνο από την κατηγορία, πώς διέπραξαν διεθνή έγκλήματα.

Είναι ανάγκη αυτή η διάκριση να γίνει αυτή τη στιγμή, όπου «φλυαρίες» για ένα τρίτο πόλεμο ακούγονται, σαν σχόλια σχετικά με τον ανταγωνισμό μεταξύ Δυτικών Δημοκρατιών και της ομάδας των Σλαβικών κρατών, που την κατευθύνει η Σοβιετική Ένωση. Ο ανταγωνισμός αυτός άφησε τα ίχνη του στην πορεία των εργασιών της Συνδιάσκεψης του Παρισιού και χάλασε την αρμονία της. Τέτοιες «φλυαρίες» είναι ανεύθυνες και βλαβερές. Άγνοούν τη σημασία της δίκης της Νυρεμβέργης. Υποθέτουν πώς ένα ή και περισσότερα από τα κράτη, των οποίων οι ένοπλες δυνάμεις νίκησαν την ναζιστική έγκληματικότητα, θα βρεθούν ένοχα συννομοσίας για να διαπράξουν, ή διαπράττουν κιόλας, το έγκλημα του επιθετικού πολέμου. Ένα τέτοιο έγκλημα στην εποχή του ατόμου θα είναι ακόμη πιο αποτρόπαιο στις προθέσεις του και στα αποτελέσματά του, από τα έγκλήματα του Ναζισμού. Και η Όλομέλεια των Ηνωμένων Έθνών, στη Νέα Υόρκη, δύσκολα μπορεί να παραλήψει να τονίσει αυτή την αλήθεια.

Οι μέθοδοι της δημόσιας συζήτησης και της διαδικασίας της ψηφοφορίας, που υιοθέτησαν στη Διάσκεψη του Παρισιού, δεν αποδείχθηκαν, ουσιαστικά, ανώτερες από τις παλιές διπλωματικές μεθόδους, ως καινοτομίες στην προσπάθεια για ειρή-

νευση. Παρεμπόδισαν έμπιστευτικές συνεννοήσεις μεταξύ των αντιπροσώπων των κρατών που άσκοδσαν την μεγαλύτερη έπιρροή και ενίσχυσαν την αδιαλλαξία, και, συχνά, έμπρηστικές δημόσιες δηλώσεις, που άπευθύνονταν, μάλλον στην δημόσια γνώμη διαφόρων κρατών, παρά στην ίδια τη Διάσκεψη. Και μια χώρα, η Γιουγκοσλαβία, προκάλεσε τη Διάσκεψη άρνούμενη να άποδεχτεί τις άποφάσεις της για την Ιταλο-Γιουγκοσλαβική μεθόριο και την περιοχή της Τεργέστης.

Ο Ρώσος Υπουργός των Έξωτερικών κατηγορήσε την Μ. Βρετανία και τις Η. Πολιτείες πώς προσπαθούν να επιβάλουν στη Διάσκεψη τη θέλησή τους, έναντι των συμφερόντων της Σλαβικής ομάδας. Μ' όλον τουτό όμως, ο Μολότωφ, όπως ο Μπέρνς και ο Μπέβιν, τελειώνοντας, τόνισε πώς η Διάσκεψη άπόδωσε χρήσιμο έργο και εξέφρασε την έμπιστοσύνη του, πώς οι Υπουργοί των Έξωτερικών των Μεγάλων Δυνάμεων θα συμφωνήσουν και στα προβλήματα που η Διάσκεψη άφησε άλυτα.

Αν αυτές οι χτυπητές άνακολουθίες άφίνουν την κοινή γνώμη στη Μ. Βρετανία περιπλεγμένη και άκατάπειστη, δεν άποτελούν μια άπόδειξη πώς η διχόνοια του Παρισιού μπορεί να άποκλείσει θετική συμφωνία στη Νέα Υόρκη, ακόμα και σε ένα τέτοιο έπείγον ζήτημα όπως είναι το πώς θα μεταχειριστούμε τη Γερμανία. Ο κ. Μπέρνς νομίζει πώς η Διάσκεψη του Παρισιού ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη γιατί έπέτρεψε να άκουστεί η φωνή των μέσων και μικρών κρατών. Πιστεύει πώς οι Τέσσαρες Μεγάλοι θα ύπολογίσουν τις ύποδείξεις που ύποστηρίχθηκαν στο Παρίσι από τις αντιπροσωπίες, με ίσχυρη πλειοψηφία. Χωρίς να συμμερίζομαι άπόλυτα την έμπιστοσύνη του σ' αυτό το σημείο, θεωρώ πιθανό πώς κανένας από τους Τέσσαρες Μεγάλους δεν θα μείνει έντελώς άνεπηρέαστος από την παγκόσμια γνώμη, σχετικά με τα συμπεράσματα της Διάσκεψης του Παρισιού, αν αυτή η γνώμη εκφραστεί και στην Όλομέλεια των Ηνωμένων Έθνών. Και η ύστάτη έκκληση της Όλομέλειας θα άπευθύνεται προς την παγκόσμια κοινή γνώμη, που ζαπλώνεται δυνατά και κατά την αντίληψή μου, άποφασιστικά, τόσο έναντι των «φλυαριών» για κάθε μελλοντικό πόλεμο, όσο και έναντι κάθε πολιτικής που είναι ένδεχομενο να ύποθάψει μια διεθνή σύγκρουση.

Ούτε εινε δυνατών η πρόσδος προς την άποκατάσταση της ειρήνης να έξαρτιέται άποκλειστικά από διεθνείς συναθρίσεις. Πρέπει να είναι άποτελεσμα έξελίξεων, τόσο πολιτικών, όσο και οικονο-

Κ. ΙΩΑΝΝΟΥ

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

ΠΟΥ ΠΡΟΣΙΔΙΑΖΕΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

γ. Μειονεκτήματα της Έλληνικής Οικονομίας

Γ' ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ενώ ο σοσιαλισμός θεωρητικά έχει ώρισμένη μορφή, προσλαμβάνει δε ρευστότητα μόνο στην πράξη, ή «διευθυνομένη» οικονομία είναι και θεωρητικά ακόμα άκαθόριστη είναι μια μορφή ένδυάμηση μεταξύ φιλελευθέρου καπιταλισμού και σοσιαλισμού, στην όποια η παραγωγή κανονίζεται από το κέντρον, παραμένει όμως η άτομική ιδιοκτησία επί των μέσων παραγωγής με την έπιβολή διαφόρων περιορισμών στα έξοδα και στη χρησιμοποίησή των. Από την πολιτική άποψη το καθεστώς της διευθυνομένης οικονομίας είναι μια καθολικώτερη ύποχώρηση του καπιταλιστικού συστήματος στην προσπάθειά του να άποσπάση τις μάζες από την κίνηση προς τα άριστερά.

Η διευθυνομένη οικονομία άφίνει την ιδιοκτησία, κανονίζει όμως την παραγωγή, τα κέρδη και έως ένα σημείο και τα ήμερομίσθια έπομένως και τη διανομή των αγαθών. Πολλά λοιπόν από τα προτερή-

ματα και τα μειονεκτήματα του συστήματος αυτού είναι τα ίδια με τα του καπιταλιστικού και του σοσιαλιστικού συστήματος.

Στην πράξη το σύστημα της διευθ. οικονομίας έφαρμόσθη στη Γερμανία από το 1933 έως τα μέσα του δευτέρου πολέμου, επίσης δε από στις Η.Π.Α. έως τα 1936. Πρέπει εύθως άμέσως να τονισθί, ότι και τις δύο αυτές περιπτώσεις η έφαρμογή έγινε κάτω από μια ψυχολογία όχι φυσική. Το καθεστώς του έθνικοσοσιαλισμού στη Γερμανία μετείχε κάποιες έθνικής θρησκευτικότητας, ή δε πολιτική του Ροϋζβελτ ήλθε μάλλον ως συνέπεια της κρίσεως του 1929. Την πείρα λοιπόν αυτή πρέπει να την βλέπουμε μέσα από την πίστη, τη θρησκευτικότητα έπομένως, επάνω στην όποια, όπως και το Ρωσικό σύστημα, είχαν στηριχθεί.

Της διευθυνομένης οικονομίας ένα από τα κύρια στοιχεία είναι ο κανονισμός των τιμών από την κεντρική ύπηρεσία. Ο κανονισμός όμως των τιμών παρουσιάζει δυο μεγάλες δυσκολίες, οι όποιες για την Ελλάδα θα είναι άνυπέβλητες. Η μια είναι η έξεύρεση του κόστους ενός προϊόντος, όταν οι άλλοι όροι παραγωγής μένουν άμετάβλητοι. Στη Γερμανία π.χ. στον καιρό της διευθυνομένης οικονομίας, μια άτελειώτη σειρά έπιτροπών είχε για άσχολία την κοστολόγηση των άζωτοϋχων λιπασμάτων. Βιομηχανίες άζωτοϋχων λιπασμάτων είχαν ίδρυθεί σε διάφορα σημεία, έπωφελομέναι διαφόρων εύνοϊκών περιστάσεων διαφορετικών για κάθε σημείο. Άλλοι ήταν φτηνός ο λιγνίτης, άλλοι το κώκ, άλλοι η ηλεκτρική ένεργεια οι άποστάσεις και τα μέσα μεταφοράς των πρώτων ύλων ή του προϊόντος, ο βαθμός χρησιμοποίησεως παραπροϊόντων, ή έπιτευχθείσα ήδη άπόρθεση του κόστους έγκαταστάσεων κλπ., έχουν ίσχυρη έπίδραση στο κόστος. Η δεύτερη δυσκολία είναι πολύ μεγαλύτερη προέρχεται από τη με-

μικών, έξω από τη διπλωματική σφαίρα. Σαυτή την έννοια οι συμφωνίες για την προαγωγή του έμπορίου και την ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ ομάδων κρατών είναι πιο σημαντικές, παρά οι δημόσιες λογομαχίες των πολιτικών. Η έπικείμενη κατάργηση των θεωρήσεων των διαβατηρίων, για τα ταξείδια μεταξύ Γαλλίας και Άγγλίας, είναι μια σωτήρια ένδειξη, όπως είναι η διευθέτηση για την έπαύση του έμπορίου μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας και Σοβιετ. Ένωσης. Πολλά μένου' ακόμη να γινούν σε πολλές κατευθύνσεις, πριν ο κόσμος άίστανθει πώς τα βήματά του πήραν το μονοπάτι προς τη σταθερή Ειρήνη. Έως τότε οι άπαισιόδοξοι και οι κυνικοί που φαντάζονται πώς οι τωρινές διχόνοιες πρέπει άναγκαστικά να τελειώσουν σε μια καταστροφική σύγκρουση πρέπει να έκδιωχθούν, γιατί ύπήρξαν ψευτοπροφήτες παγκόσμιας συμφοράς.

ταβολή των τιμών. "Αν για διάφορους λόγους μεταβληθῆ ἡ τιμὴ τοῦ ἀζώτου, θὰ πρέπει νὰ μεταβληθῆ καὶ ἡ τιμὴ τῶν σιτηρῶν καθὼς καὶ ἄλλων ἀγροτικῶν προϊόντων, μὴ μὲν πού γιὰ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ δὲν χρησιμοποιεῖται λίπασμα. "Αν ὅμως μεταβληθῆ ἡ τιμὴ τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, θὰ πρέπει νὰ ἀυξομειωθῆ ἀνάλογα καὶ ἡ τιμὴ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, οἱ μισθοὶ κλπ. "Αν δὲν γίνῃ ἡ ἀναπροσαρμογὴ αὐτή, θὰ μεταβληθῆ τὸ εἶδος καὶ τὸ ποσὸ τῆς παραγωγῆς, γιὰ καὶ τὰ δυὸ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ ἐπιτυγχάνομενο κέρδος. Στὴ Γερμανία, ὅπου τόσο ἡ σταθερότητα τοῦ κλίματος καὶ τὰ τεχνικὰ ἔργα τῆς παραγωγῆς εὐνοοῦσαν τὴ σταθερότητα τῆς παραγωγῆς, ἡ ρύθμιση τῶν τιμῶν ἦταν δυσκολοτάτη ἐργασία. Στὴν Ἑλλάδα, ὅπου τόσο στὸ σύνολο, ὅσο καὶ κατὰ περιοχὰς οἱ κλιματικές μεταβολὲς ἀρα καὶ οἱ μεταβολὲς στὴν παραγωγή τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων εἶναι τόσο μεγάλες, πῶς θὰ ἦταν δυνατόν νὰ προσδιορίζονται, κάθε φορὰ οἱ εὐνοϊκότερες τιμές γιὰ τὸ ἐπιδικώμενο ἀποτέλεσμα; Στὸ καπιταλιστικὸ σύστημα ἡ ρύθμιση τῶν τιμῶν γίνεται αὐτόματα, ὥστε νὰ ἐνθαρρύνεται ἡ ἀύξηση κάθε μειωμένης παραγωγῆς· στὴ σοσιαλιστικὴ οἰκονομία τὰ ἔσοδα τοῦ καθενὸς ἐξαρτῶνται περισσότερο ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα, τὴν ποσότητα καὶ τὴν ποιότητα τῆς ἐργασίας του, παρὰ ἀπὸ ἀπροβλέπτους ὄρους. Στὴ διευθυνομένη οἰκονομία οἱ δυσκολίες εἶναι ἀνάλογες πρὸς τὴ μεταβλητότητα τῶν ὄρων παραγωγῆς καὶ τὴν ἐπίδραση τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ἡ ὁποία ἦταν καὶ θὰ εἶναι σημαντικὴ σ' ἐμᾶς.

Οἱ Η.Π.Α. ἄρχισαν τὸ πείραμα τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας ἀπὸ τὸ 1933, ὅταν πρωτοπῆρε τὴν ἐξουσία ὁ Ροῦζβελτ. Οἱ ἀνεργοὶ ἦσαν τότε 13 ἑκατομμύρια, ἡ παραγωγικὴ ὁμῶς δυνατότης τῆς χώρας ἦταν ἀπεριόριστη καὶ ἡ τιμὴ τοῦ δολλαρίου σταθερῆ. Ὁ Ροῦζβελτ εἶχε μεγάλα ἀληθῶς περιθώρια δράσεως, διέθετε δὲ καὶ ἱκανοὺς οἰκονομολόγους—ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλωστε καὶ ἔκαμε τὸ περιώνυμο «τράστ τῶν ἐγκεφάλων»—καὶ ἐγκαινίασε τὸ «Νισὺ Ντίλ». Αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ «διευθυνομένη οἰκονομία» μὲ ἄμεσο μὲν σκοπὸ τὴν καταπολέμηση τῆς μεγάλης κρίσεως τοῦ 1929 μὲ ἀπώτερη δὲ φιλοδοξία τὴ γενικὴ μεταρρύθμιση τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος τῶν Η.Π.Α. πάνω σὲ δημοκρατικότερες βάσεις. Κύρια ἰδέα στὴ μέθοδο καταπολέμησης τῆς κρίσεως, ἦταν ὅτι ἡ αἰτία τῆς βρισκόταν στὴ διατάραξη τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας. Ἡ θεραπεία ἄρχισε μὲ τὴν προσπάθεια νὰ ὑψωθῆ ἡ τιμὴ τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων· συνεχίσθη μὲ τὴν παροχὴ ἐργασίας στους

ἀνέργους. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἀπέβλεπαν στὴν ἀύξηση τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως, δηλαδὴ στὴν ἀύξηση τῆς καταναλώσεως. Τὸ σημαντικότερο μέτρο ὑπῆρξε κατόπιν ἡ «ἐξ ἀποφάσεως» ὑποτίμηση τοῦ δολλαρίου, χωρὶς δηλαδὴ νὰ πέσει προηγουμένως ἡ ἀξία του στὴν ἀγορὰ. Τὸ μέτρο αὐτό, τὸ πρῶτο τοῦ εἴδους τοῦ σὲ παγκόσμια κλίμακα ἔχει μεγάλη σημασία, γιὰ κατέρριψε τὸ γόητρο τοῦ χρυσοῦ, ὡς ἀπαραιτήτου μέσου ἀναγωγῆς τῶν ἀξιών. "Ολα αὐτὰ τὰ μέτρα ἔχουν γιὰ μᾶς ἰδιαίτερη σημασία, γιὰ τείνουν νὰ κάμουν τὴν οἰκονομία ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸ χρυσό, πράγμα πού κατάφεραν οἱ ξένοι καὶ πού ἐγίνε ἀδύνατο σὲ μᾶς, καί μᾶς εἰς τοὺς χιζιειάκωμ καὶ σήμερα τόσο πολὺ. Ὁ ἄμεσος σκοπὸς τῆς ὑποτίμησης τοῦ δολλαρίου ἦταν βέβαια ἡ ὑψωση τῆς δυνάμεως ἐξαγωγῆς ἐμπορευμάτων (γιὰ τὴν ἀξία τους σὲ χρυσό—μέσο διεθνούς συναλλαγῆς—θὰ ἔπεφτε) καὶ συγχρόνως ἡ ὑψωση τῆς τιμῆς τῶν προϊόντων στὸ ἐσωτερικὸ (σὲ χάρτινα δολλάρια—μέσο ἐσωτερικῶν συναλλαγῶν—) ἡ ὁποία εἶχε πέσει. "Εχουμε λοιπὸν τώρα μὴ νὰ ἀρχί: τὸ ἐθνικὸ νόμισμα, ἀντὶ νὰ προσπαθῆ νὰ διατηρῆ σταθερὴ τὴν ἰσοτιμία του σχετικὰ μὲ τὸ χρυσό, πρέπει νὰ διατηρῆ σταθερὴ τὴν ἀγοραστικὴν του δύναμη. Ὑποτίθεται ὅτι ἔτσι θὰ φύγῃ ἡ οἰκονομικὴ δύναμη ἀπὸ τοὺς τράπεζιτες καὶ τοὺς παίκτης τῶν χρηματιστηρίων—πὺ στενεύοντας ἢ διευρύνοντας τὸ διαπραγματεύσιμο χρυσὸ καὶ συνάλλαγμα ἀνεβοκατεβάζουν τὴν ἀγοραστικὴν δύναμη τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος—καὶ θὰ γίνῃ—ἡ οἰκονομικὴ δύναμη—κτῆμα τοῦ παραγωγοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ἀυξάνῃ τὴν ἀγοραστικὴν του δύναμη ἀνάλογα μὲ τὴν ἀύξηση τῆς παραγωγῆς του. Αὐτὸ θεωρεῖται ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ μέσα δημοκρατικοποιήσεως τῆς οἰκονομίας, ὡς μὴ ἀπὸ τῆς κυριώτερες δυσκολίες ἀναρρώσεως θεωρήθηκε ἡ διατήρηση τῆς τιμῆς τῶν γεωργικῶν προϊόντων κάτω ἀπὸ τὴν σχετικὴ τιμὴ τῶν ἄλλων προϊόντων. Εἶναι ἡ ἴδια ἀκριβῶς δυσκολία πού παρουσιάζεται σὲ πολὺ μεγαλύτερο βαθμὸ σὲ μᾶς σήμερα. Ἀποτέλεσμα ἦταν ὁ νόμος τῆς ἀγροτικῆς προσαρμογῆς τοῦ 1933, ἀνάλογος πρὸς τοὺς δικούς μας νόμους σχετικὰ μὲ τὴ σταφίδα, ὅταν πέφτουν οἱ τιμὲς τῆς ἔνεκα ὑπερπαραγωγῆς.

Λίγους μῆνες ἀργότερα ὁ Ροῦζβελτ ἔκαμε τὸ νόμο τῆς «βιομηχανικῆς ἀνορθώσεως» «γιὰ νὰ μεταβάλῃ τὸν καταστρεπτικὸ συναγωνισμὸ σὲ δημιουργικὸ συναγωνισμὸ παντοῦ, ὅπου τὸ ἐπιβάλλει ἡ σὴ φρων πολιτικὴ». Τὸ μέτρο αὐτὸ πού φαινομενικὰ εἶναι ὑπὲρ τῶν τράστ—τοῦ κυριωτέρου ὄπλου τῆς ἀντιδημοκρα-

τικῆς οἰκονομίας, μονίμου δὲ στόχου τῆς πολεμικῆς τοῦ Ροῦζβελτ—πραγματικὸ σκοπὸ εἶχε τὴν ὑψωση τῶν ἡμερομισθίων, σὰ ὅποια ξεποδοῦσε περισσότερο ὁ συναγωνισμὸς, τὸ μέτρο δηλαδὴ ἀπέβλεπε ἔμμεσα στὴν ἀύξηση τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ ἐργάτου, ἀρα στὴν ἀύξηση τῆς καταναλώσεως. Πάνω στὸν νόμο αὐτὸν βασίσθησαν «οἱ κώδικες τῆς βιομηχανίας»—ὄροι ἐργασίας, ἐλάχιστο ὄριο ἡμερομισθίου, προσπάθεια σταθεροποιήσεως τῶν τιμῶν τῶν βιομηχ. προϊόντων.—"Ο σκοπὸς τοῦ νόμου» εἶπεν ὁ Ροῦζβελτ «εἶναι νὰ ἐξασφαλίσῃ στὴ βιομηχανία λογικὰ κέρδη καὶ στοὺς ἐργάτες ἀρκετὸ ἡμερομισθίον». "Οπως εἶναι γνωστὸ, αὐτὸ εἶναι τὸ γενικὸ μέσο πού προσπαθεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ κάθε διευθυνομένη οἰκονομία στὴν ἐποχὴ μᾶς. Ὁ Ροῦζβελτ χρησιμοποίησε τὸ μέτρο τῆς ἄμεσης ἀπορροφῆσεως ἀνέργων μὲ τὴν ἐκτέλεση δημοσίων ἔργων. Σ' αὐτὸ τὸν εὐκόλυνε καὶ τὸ ὅτι ὑποτιμώντας τὸ δολλάριο μποροῦσε νὰ ἐκδόσῃ πρόσθετο χαρτονόμισμα. Γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ὑψωση τῆς τιμῆς—σὲ χρυσό—τοῦ δολλαρίου, ὁ Ροῦζβελτ διέταξε νὰ διατεθοῦν μεγάλα ποσὰ γιὰ ἀγορὰ χρυσοῦ, πράγμα πού ἔφερε μεγάλη ἀνωμαλία στὴν Ἑυρώπη πού ἔχανε τὸ χρυσὸ τῆς, χωρὶς στὸ ἀναμεταξὺ νὰ σταθεροποιήσῃ τὴν ἀγοραστικὴν δύναμη τῶν ἐθνικῶν τῆς νομισμάτων.

Αὐτὸ ἦταν τὸ γενικὸ πνεῦμα τοῦ Νισὺ—Ντίλ. Τὸ Ἀνώτατο Δικαστήριον τὸ κήρυξε ἀντισυνταγματικὸ στὰ 1936. Λίγα πράγματα ἀπέμειναν ἀπ' αὐτὸ μετὰ τὴν ἀπόφαση αὐτή. Μεταξὺ τους εἶναι καὶ κάτι πού ἔχει σπουδαιότητα σημασία γιὰ τὴ δικὴ μας περίπτωσιν, καθὼς θὰ δοῦμε. Αὐτὸ πού ἀπέμεινε εἶναι ὁ «Ὄργανισμὸς τῆς Κοιλιάδος τοῦ Τεννεσσή». Τὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἶναι ἡ χρησιμοποίηση κρατικῶν οἰκονομικῶν μέσων πρὸς ἄμεσο σκοπὸν δχι ἀπλῶς παραγωγικὸν, ἀλλὰ κυρίως βελτιώσεως τῶν βιοτικῶν συνθηκῶν τῆς περιοχῆς τοῦ ποταμοῦ Τεννεσσή. Ἡ ἀρχικὴ σκέψη ἦταν ἡ κατασκευὴ ἐνὸς ἐπιπλέον ἔργου γιὰ τὴν ἀπορρόφηση ἀνέργων. "Οπως εἶναι γνωστὸ, τὸ ἔργο αὐτὸ—πὺ ὡς πείραμα ἔχει τώρα ἀποκτήσει παγκόσμιο ἐνδιαφέρον—εἶναι μὴ πλήρως ἀξιοποίηση τῶν φυσικῶν μέσων τῆς περιοχῆς—συγκοινωνία, ἀναδάσωση, τουρισμὸς, προστασία κατὰ τῶν πλημμυρῶν, ἄρδευση, ὑδροηλεκτρ. ἐνέργεια, βιομηχανία λιπασμάτων κλπ.—Ὁυσιαστικὰ εἶναι κτ' αὐτὸ ὡς κρατικὴ ἐπιχείρηση, ἀντισυνταγματικὸ, γιὰ τὴν εἶναι σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἐλεύθερου συναγωνισμοῦ, βρῆκαν ὅμως κάποιον τύπο γιὰ νὰ στηρίξουν τὴν συνταγματικὴν του δικαιολόγησιν. Τόσο σημαντικὴ βρῆκαν τὴν περίπτωσιν αὐτή.

Πρὶν ἀναφέρουμε τὰ ἀποτελέσματα τῆς

διευθυνομένης οἰκονομίας τοῦ Ροῦζβελτ, θὰ ἐξετάσουμε τὴν κατὰ πολὺ ἐπιτυχέστερη περίπτωσιν τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας τῆς ἐθνικοσοσιαλιστικῆς Γερμανίας. "Οπως καὶ στὴν περίπτωσιν τῶν Η.Π.Α. δὲν πρόκειται μόνον περὶ οἰκονομικῶν μέτρων, ἀλλὰ καὶ περὶ νέας πολιτικῆς ἀντιλήψεως: στὴν περίπτωσιν Ροῦζβελτ περὶ δημοκρατικοποιήσεως τῆς οἰκονομίας· στὴν περίπτωσιν Χίτλερ περὶ ἀντικαταστάσεως τῶν δικαιομάτων τοῦ ἀτόμου ὑπὸ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Κράτους ὡς ἐκπροσώπου τῆς Γερμανικῆς φυλῆς. Εἶναι γιὰ μᾶς πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ ὑπομνήσουμε ἐδῶ μὴ κεφαλαιώδη ἀντίληψη σχετικὰ μὲ τὸ τί εἶναι ἡ διευθυνομένη οἰκονομία. "Οπως καὶ ὁ Ροῦζβελτ εἶχε δηλώσει ὅτι δὲν ἔχει τίποτε τὸ σαφῶς καθορισμένον στὸ κεφάλι του, ἀλλὰ ὅτι θὰ πειραματισθῆ καὶ θὰ προσαρμωθῆ, ἔτσι εἶπε καὶ ἕνας ἐκπρόσωπος τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ πειράματος, ὅτι κάθε οἰκονομικὴ θεωρία εἶναι χωρὶς βάση, ἀνστηρίζεται σὲ μὴ γενικὴ θεωρία καὶ δχι στοὺς εἰδικούς οἰκονομ. ὄρους τῆς ὀρισμένης χώρας ὅπου πρόκειται νὰ ἐφαρμοσθῆ. Ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς δὲν δίστασε νὰ ἀπορρίψῃ πολλὰ ἀπὸ ὅσα ἀρχικῶς θέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ, ὅπως ἡ κοινωνικοποίηση τῶν μεγάλων καταστημάτων, ἡ κρατικοποίηση τῶν τράστ κ.ἄ. Δὲν κατήργησε τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, ἀλλὰ ἐπεφύλαξε στὸ κράτος τὸ δικαίωμα νὰ ρυθμίζῃ τὴν παραγωγή, τὸ κέρδος, τὸ ἡμερομισθίον, τὴν κατανομή, τὴν ἀποταμίευσιν κλπ. Ἡ διευθυνομένη οἰκονομία εἶνε ἀπολυταρχικὴ καὶ στὴν κορυφῇ κάθε κλάδου τῆς τοποθετήθηκε ἕνας μικρὸς Φύρερ.

Καὶ στὴ Γερμανία, καθὼς εἶδαμε καὶ γιὰ τῆς Η.Π.Α., ἡ ἐπέμβαση ἄρχισε ἀπὸ τὴ γεωργία. Γιὰ νὰ καταστῆ εὐκόλη ἡ διευθυνομένη τῆς ἀπὸ τὸ κράτος οἱ παραγωγοὶ τοῦ κάθε κλάδου καὶ οἱ ἐργαζόμενοι στὸν κλάδον αὐτὸν—ζᾶχαρη, κριθᾶρι κλπ.—ἐνωθῆκαν σὲ ξεχωριστὰ σωματεία, καὶ ὅλα τὰ σωματεία σὲ μὴ συνομοσπονδία. Ἔτσι τὴν παραγωγή, τιμὲς, ἡμερομισθία καὶ διανομή, ὅλα τὰ κανόνιζε τὸ Κράτος.

Ἀνάλογος ὑπῆρξε ἡ ὀργάνωσις τῆς βιομηχανίας σὲ ὁμάδες συγγενῶν βιομηχανιῶν. Ἡ ὀρίζοντια συνένωσις περιελάμβανε τῆς ὁμοειδεῖς βιομηχανίες ὄλων τῶν γεωγραφικῶν διαμερισμάτων ἢ κάθετῃ ὀργάνωσις συνένωσε τῆς συγγενεῖς καὶ τῆς ἐξαρτώμενης βιομηχανίας στὴν ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸ κέντρον. Καὶ ὁ ρόλος ὅμως τῶν διευθυνομένων αὐτῆς τῆς ὁμάδες ἦταν μάλλον νὰ δύνουν πληροφορίες.

[Συνεχίζεται]

(συνέχεια από τη σελ. 162)

μία στην αγοραστική δύναμη των ξένων νομισμάτων στην Ελληνική αγορά, κανείς εύφυης «συνδυασμός» δεν μπορεί να δώσει οριστική λύση στην εξαγωγή των προϊόντων μας. Και στο άναμεταξύ θα χάσουμε όχι μόνο το αντίστοιχο συνάλλαγμα, αλλά και τις αγορές μας. Η απλούστερη λύση θα ήταν και η καλύτερη: Έχουμε προϊόντα για εξαγωγή και θέλουμε πρώτες ύλες και άλλα προϊόντα. Απέναντι αυτών θα συνάψουμε ένα δάνειο με αυτό θα αγοράσουμε ότι χρειαζόμαστε και θα το πουλήσουμε στην εγχώρια αγορά στις εγχώριες τιμές και με τις εισπράξεις θα πληρωθούν οι παραγωγοί των εξαγομένων προϊόντων σε εγχώριες τιμές επίσης. Το δάνειο θα εξοφληθί με τις εισπράξεις σε ξένο νόμισμα στην ξένη αγορά όπου θα διατεθή. Αυτό είναι μια αντικατάσταση του προπολεμικού κληρίγκ· έχει τα μειονεκτήματά του, αλλά είναι καλύτερο από το τίποτε.

Η έξυγιανση των Δημοσίων Υπηρεσιών

Η έγκρατος κατάσταση Κράτους του Λαϊκού Κόμματος προχωρεί γρήγορα και χωρίς κανένα δισταγμό. Τρία είναι τα χαρακτηριστικά στη μέθοδο εργασίας:—Οι δοσίλογοι όχι μόνο δεν διώχνονται αλλά χρησιμοποιούνται ως επίσημοι σύμβουλοι, συχνά ως κριτάι και πάντοτε δίνοντας την κατεύθυνση από τα παρασκήνια.—Η επίθεση στρέφεται καθαρά έναντι των δημοκρατικών, οι οποίοι θεωρούνται πλέον επικίνδυνοι γιατί το κόμμα από τους κομμουνιστάς.—Οι περισσότεροι από τους κομμουνιστάς μένουν ανέπαφοι γιατί συνδέονται προς τους παράγοντας του Λαϊκού Κόμματος με παροχήν αμοιβαίων υπηρεσιών. Κράτος όμως κομματικό και μάλιστα κράτος δοσιλόγων δεν θα άνεχθη κανείς. Όλοι οι σχετικοί νόμοι θα άκυρωθούν μόλις έλθω στην έξουσία δημοκρατική Κυβέρνηση. Όλες οι απομακρύνσεις και όλοι οι διορισμοί θα άναθεωρηθούν. Και όλοι οι διορισμοί, προς τους οποίους η τελευταία δημοκρατική Κυβέρνηση έδειξε επιείκεια θα δικασθούν και θα στιγματισθούν, ώστε να μη μπορούν στο μέλλον να χρησιμοποιούνται ως κριτάι της ήθικης των δημοσ. υπαλλήλων που ύπέφεραν τα πάνδεινα όταν εκείνοι εήμερούσαν μέσα στη γενική δυστυχία προδίδοντας την πατρίδα των.

Έκει όπου είναι ο κίνδυνος

Το μέτωπο είναι στην Καστοριά, στη Φλώρινα, στη Θεσσαλονίκη. Στα μέρη

αυτά έπισημένεται και ύπάρχει ο κίνδυνος. Και η 26 Οκτωβρίου, η επέτειος της άπελευθέρωσης της πρωτεύουσής της Βορείου Ελλάδος έδινε στην Κυβέρνηση μια εύκαιρία πρό παντός όμως μια ύποχρέωση να παρουσιαστή εκεί με τον Βασιλέα. Και ώφιλε να μη το παραλείψη. Η πλειοψηφία του Λαού όμως στη Θεσνίκη είναι δημοκρατική και η Κυβέρνηση είχε φαίνεται φόβους, ότι όλα δεν θα πήγαιναν καλά στη περίπτωση μιας τέτοιας έπισκέψεως. Αλλά αυτό έπρεπε και είχε τον καιρό να το σκεφθί πρό του δημοψηφίσματος. Τώρα είνε άργά να ύποσχωρήση. Τώρα έπρεπε με κάθε θυσία να παραστεί εκεί ο βασιλεύς και η Κυβέρνηση να λάβει όλα τα άπαιτούμενα μέτρα άσφαλείας

Οι σχέσεις μας με την Ιταλία

Τώρα, που δόθηκε μια λύση και στο ζήτημα των έπανορθώσεων από την Ιταλία, ήλθε πλέον οριστικά η στιγμή να άποκαταστήσουμε με αυτή τις σχέσεις όχι άπλά φιλικές, αλλά πραγματικής συνεργασίας. Η άρπακτικότητα και η πολιτική μυωπία παλαιών ήγητόρων της Ιταλίας μας έφερε έως τώρα άντιπάλους εκεί, όπου έπιδιώκαμε τους αυτούς σκοπούς. Οι ίδιοι λόγοι που έπέβαλλαν τότε τη συνεργασία δεν ήσαν οι ίδιοι με τους σημερινούς. Τότε το κύριο χαρακτηριστικό της έξωτερικής μας πολιτικής—έκτός από την άπελευθέρωση του Έλληνισμού, που είχαν άποφασίσει να εξαφανίσουν οι γείτονές μας—ήταν για μας, όπως και για την Ιταλία, η τοποθέτηση των δημογραφικών άποσευμάτων. Τώρα τα δύο έθνη ένώνονται στον ίδιο κίνδυνο της Σλαβικής άπληστίας. Οι γενικοί όμως λόγοι και τότε και τώρα ήσαν οι ίδιοι: η συμβίωση και η άνάπτυξη του πλούτου και του πολιτισμού όλων των λαών της λεκάνης αυτής, όπου ένω ό καθένας είναι πολύ μικρός για να άναπτύξη κάτι από αυτά, όλοι μαζί τουναντίον έχουν και χώρο και πληθυσμό άρκετόν για την πραγματοποίηση των σκοπών της συνεργασίας των. Η πολιτική της Ιταλικής διεισδύσεως στη Βαλκανική επέζησε των όρων που την είχαν προκαλέσει. Η πολιτική αυτή είχε αρχίσει εύθως με τη συγκρότηση της Ιταλίας, όταν ο χώρος βορείως της Θεσσαλίας ήταν άκόμη κοινός στόχος όλων των γύρω λαών και η Αύστρια ήταν ο ισχυρότερος τότε άπαιτητής. Όταν όμως οι Βαλκανικοί λαοί πήραν τον χώρο αυτόν που τους άνήκε και η Αύστρια είχε οριστικά άποκλεισθί—αυτή δέ ήταν η κατάσταση στα 1920—έχει έλθει η στιγμή να προσαρμόση και η Ιταλία τη δική της πολιτική. Και

πράγματι για μια στιγμή, όταν τα πράγματα της Έγγυς Ανατολής διατελούσαν άκόμα υπό την έπίδραση της πρωτοβουλίας του Βενιζέλου, οι Ιταλοί φάνηκαν για μια στιγμή ώσάν να είχαν ένταχθί στην πολιτική αυτή και ύπεχώρησαν τόσο στη Δωδεκάνησο όσο και στη Β. Ήπειρο. Όταν όμως ο Βενιζέλος έπεσε, δεν ήσαν οι μόνοι που άπέστησαν από αυτή. Οι χρόνοι τώρα είναι χειρότεροι, δεν είναι όμως άπελπιστικοί. Ίσως ο προφανής κίνδυνος που ώθει τους λαούς του χώρου αυτού σε συνεργασία να μη έχει μόνο τα κακά, αλλά και τα καλά του άποτελέσματα.

Ο Κομμουνισμός στο πρόγραμμα του Κόμματος των Ρεπουμπλικάνων των

Ο Χάρολντ Στάσεν, ένας από τους ύποψηφίους του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος για το αξίωμα του Προέδρου στις ΗΠΑ δημοσίευσε το πρόγραμμά του. Τώρα που το πρόγραμμα του άλλου Κόμματος, των Δημοκρατών—Ρούζβελτ και Τρούμαν,—είναι γνωστό από τη σημερα έφαρμοζόμενη πολιτική, μπορούμε έχοντας και το πρόγραμμα των Ρεπουμπλικάνων να σχηματίσουμε μια δικαιολογημένη ύποσθήποτε γνώμη για τη μέλλουσα πολιτική των ΗΠΑ άπέναντι του κομμουνισμού—και έπομένως και της Ρωσίας. Η σύντομη διατύπωση του προγράμματος είναι: «Ο κομμουνισμός δεν θα τεθί ύπό δίωξιν, θα άντιδράσουμε όμως σ' αυτόν, θα άποκαλύψουμε τους κομμουνιστάς και δεν θα τους έπιτρέψουμε να κατέχουν δημόσιες θέσεις».

Ένδιαφέροντα είναι τα προληπτικά μέτρα που αναφέρεται ότι θα νομοθετηθούν έναντι της κομμουνιστικής δράσεως καθώς και της δράσεως των έπαναστατικών ήγετών των συνδικαλιστικών όργανώσεων. «Πρέπει με νομοθετικά μέτρα να άύξηθούν τα δικαιώματα έκάστου εργάτου στην Ένωσή του—ώστε δηλαδή να μη γίνεται όργανο του Προέδρου της Ένώσεως. Θα άπαιτηται μυστική ψηφοφορία στις έκλογές και για να ληφθούν άποφάσεις άν θα γίνει απεργία ή άν θα γίνουν δεκτοί οι όροι οι προσφερόμενοι άπο τον εργοδότη. Θα γίνεται άύστηρη λογοδοσία της διαχειρίσεως της Ένώσεως προς τα μέλη και θα άπαγορευθί άπολύτως η χρήση των εισφορών για πολιτικούς σκοπούς, έκτός από τα ποσά εκείνα που δίδονται θεληματικά προς αυτόν τον σκοπό: θα άπαγορευθί άύστηρως όποιαδήποτε ύποχρεωτική είσφορά έκτός εκείνων που θα ψηφισθούν με δημοκρατικές μεθόδους από τα μέλη.

Το Γαλλικό δημοψήφισμα

Η Γαλλία είναι τη στιγμή αυτή το κλειδί της Εύρώπης, όπως η Κίνα είναι το κλειδί της Ασίας και η Ανατολική Μεσόγειος είναι το κλειδί της Αφρικής. Στη Γαλλία το άποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ήταν σαφές έναντιόν των κομμουνιστών. Η δύναμη των τελευταίων αυτών παραμένει βεβαίως άκεραία, αλλά το λαϊκό αίσθημα αρχίζει να τους άποστρέφεται. Η «συνεργασία», το όπλα της νεωτάτης κομμουνιστικής τακτικής, δεν είναι πιά δεκτή από τους δημοκρατικούς. Η «συνεργασία» ήταν ένα είδος δηλητηρίου, τα άποτελέσματα του όποιου γνωρίζαμε κι' έμεις. Η διακήρυξη των προοδευτικών καθολικών περι άρνήσεως να μετάσχουν σε Κυβέρνηση με κομμουνιστικά μέλη θα όξύνη τον πολιτικόν άνταγωνισμό στη Γαλλία, θα βάλη όμως το πολιτικό πρόβλημα στην όρθή του βάση. Μένει να άποφασίσουν οι σοσιαλιστάι. Η άπόφασή των θα περιέχη την πραγματική πολιτική σημασία των σκοπών που επιδιώκουν, γιατί το πολιτικό άποτέλεσμα του προγράμματος των έχει σημερα πολύ μεγαλύτερη σημασία, από το οικονομικό και κοινωνικό του περιεχόμενο.

Τα Στενά και ο Δούναβις

Οι Άγγλοαμερικανοί ύποχώρησαν στα Έλληνικά ζητήματα, αλλά δεν φαίνονται διατεθημένοι να κάμουν το ίδιο στα Δαρδανέλλια και στο Δούναβι. Η γραμμή Δουναβέως—Στενών είναι άπο ώρισμένη ύποψη ή προχωρημένη Έλληνική γραμμή άμύνης. Όσοδήποτε και άν μας συγκινούν περισσότερο τα άμεσα ζητήματά μας στη Ροδόπη και στη Β. Ήπειρο, το ένδιαφέρον μας δεν πρέπει να είναι μικρότερο για την προχωρημένη αυτή γραμμή. Στο ένδιαφέρον άλλωστε αυτό μας δίδεται και τυπικό δικαίωμα από διεθνείς συνθήκας. Οι ένέργειές μας λοιπόν, άμεσες και έμμεσες, πρέπει να γίνουν με την ίδια δραστηριότητα ή όποια έπρεπε να χρησιμοποιηθί και για τις έθνικές μας διεκδικήσεις, που έγκατέλιπε η σημερινή Κυβέρνηση χάριν του δημοψηφίσματος.

28 Οκτωβρίου

Εύτυχεις είναι εκείνες οι γενεές, όσες, σαν τη δική μας, ξαναζούν την Ίστορία τους συμπυκνωμένη σε μεγάλα κατορθώματα και σε μεγάλες δοκιμασίες. Η δόξα έψαυσε το μέτωπο της δικής μας γενεάς: το μαρτύριο χαλύβωσε τη θέλησή της: της έδωκε την άύτοπεοίτηση, που είναι το

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

B. ΛΑΟΥΡΔΑ :

«ΣΟΛΩΝ Ο ΝΟΜΟΘΕΤΗΣ»

Στό νέο του βιβλίο ο κ. Λαούρδας μάς παρουσίασε ένα μικρό καταφύγιο του ταραγμένου πνεύματος της εποχής μας, πού δέν άφηκε τίποτε αδιάσειστο· με βαθεία φιλοσοφημένη κατανόηση και σαφήνεια Ιστορεί την εξέλιξη του πολιτεύματος των Αρχαίων Αθηνών από τὰ γένη στής φυλές κι' απ' αυτές στην άριστοκρατία, με την βαθμιαία άπελευθέρωση της ελληνικής ψυχής και την έξοδό της μέσα από τὰ δεσμά του Ιστορικού της περιγυρου στον άέρα και τὸ φῶς της έλευθερίας άπο όπου προκύπτει εξέλισσεται και θεμελιώνεται ή δημοκρατία. Με πραγματική ευσυνειδησία ο συγγραφέας σάν σε καθρέπτη κρυστάλλινο προβάλλει τὰ εἶδωλά του, παρμένα από τις μοναδικές πηγές τόν Όμηρο, τόν Ησίοδο, τὸ Θεόγγι, τὸ Πίνδαρο, τόν Ηρόδοτο, τόν Πλάτωνα, τόν Πλούταρχο.

Η από την παράδοση του γένους του έπηρεασμένη άνατροφή του Σόλωνα συμπληρώνεται και τελειούται στο 30ον της ήλικίας του στην Ιωνία, όπου ο πλούτος και τὸ εμπόριο καθώς και ή διαλεκτική σχέση της χώρας ταύτης με τούς γείτονας λαούς ολοκληρώνουν πολιτισμό πολύ διαφορετικό απ' ό,τι στη Μητέρα Ελλάδα· ένῶ ο έπικός λόγος είναι ή έκφραση της Βασιλείας και της Άριστοκρατίας πού στην κυρίως Ελλάδα επικρατούσαν έως άργά, εις την Ιωνία ήδη από ένωρίς επεκράτησε ή Δημοκρατία και ο λυρικός λόγος, όπου τὸ άτομο προβάλλεται ως αὐθυπόστατη μονάδα με τὰ δικά της βιώματα, χωριστά από τή ζωή της Πολιτείας.

Ο Σόλων εισάγει ένα υψηλό ήθος και στην πολιτική. Τὸ πρώτο ποιημά του μετά την έπιστροφή του από την Ιωνία είναι κήρυγμα αὐτοῦ τοῦ ήθους πού μόνο είναι άξιό να θεμελιώση πολιτεία: «... και πλουτίζουν άφίνοντας να παρασυρθούν από άδικες πράξεις... Τοῦτο τώρα τὸ άναπόφυγο κακό έρχεται σε όλη την πόλη... Και ήρθε γρήγορα σε βαριά σκλα-

μεγαλύτερο όπλο για την έξασφάλιση τοῦ μέλλοντος. Άδιάκοπος άγών για τήν ύποστασή μας θά είναι τὸ μέλλον μας. Και μέσα σ' αυτόν τόν άγώνα ή Μοίρα μάς καλεῖ να δημιουργήσουμε πολιτισμό τεχνικόν, οικονομικόν, πνευματικόν πολιτισμό. Και θά τόν δημιουργήσουμε, γιατί χωρίς αυτόν, ή Νίκη μας θά μένη άσυμπλήρωτη και άσφαλῶς δέν θά δικαιωθῆ.

βιά, πού ξεσηκώνει άδελφική επανάσταση και τόν πόλεμο τόν κοιμισμένο πού θέρισε τὰ αγαπημένα νιάτα πολλών... ή δυσνομία φέρνει πολλά κακά στην πόλη, ένῶ ή εὐνομία τὰ δειχνει όλα δημορφα και τέλεια και μαζί πεδικλώνει τούς άδικους, μαλακώνει τὰ τραχιά, παύει την άχορτασιά, σταματάει τὰ έργα της διχόνοιας...».

Ο τονισμός της άτομικής ευθύνης του ανθρώπου για τή δυστυχία του ολοκληρώνεται πρώτη φορά στην Ιστορία του Έλληνικού πνεύματος με τις πάρα πάνω φράσεις του Σόλωνα· στο σημείο αυτό ο κ. Λαούρδας αντιπαραθέτει την Άτη από την Ιλιάδα, όπου ο άνθρωπος είναι πηγάδι στα χέρια τών άθανάτων, ένῶ στην Οδύσεια ο ποιητής έξαρτά τή δυστυχία από τόν ίδιο τόν άνθρωπο. Στη θεώρηση τούτη της ανθρώπινης μοίρας υπάρχουν δύο στοιχεία φαινομενικά διαφορετικά μεταξύ τους. Η ευθύνη του ανθρώπου για τή μοίρα του και ή παρουσία της Δικαιοσύνης. Με τὸ πρώτο ξεχωρίζει πιά από τὸ παλαιό μονολιθικό σύνολο του λαού, πού ζει παιχνίδι στα χέρια τών θεών, ή έλεύθερη πρωσοπικότητα, ο άνθρωπος πού πλάθει ο ίδιος υπεύθυνα την μοίρα του παίρνοντας μαθήματα από την πείρα της ζωής του. Με τὸ δεύτερο—οριακή μορφή μακριά από τόν άνθρωπο, ώστε να μη πνίγει την πρωτοβουλία του, άλλ' όμως και κοντά στον κόσμο ώστε να σώζει την άρμονία του—άποκαλύπτεται ή Δικαιοσύνη. Η Πολιτεία για τόν Σόλωνα δέν είναι οὔτε τὸ άποτέλεσμα, οὔτε ή συνισταμένη του ταξικού διαφορισμοῦ. Αὐτός διαλύει τήν πολιτεία, πού θεμελιακός όρος της υπαρξής της είναι ή συνεργασία τών ανθρώπων μεταξύ τους άρχικώς κατά γένη και κατόπιν, όταν ή κοινωνία έχει οργανωθῆ σε νόμιμο καθεστώς, κάτω από τή συνείδηση της κοινοτικής τους ζωής.

Βιβλίο σάν τὸ «Σόλωνα» του κ. Λαούρδα δέν χρειάζεται κριτική, γιατί δέν ξερεί κανείς πού να σταθῆ περισσότερο και πού λιγότερο, άλλα μελέτη· μελέτη όχι μόνον από τούς Φιλολόγους εκπαιδευτικούς, άλλα και τούς Πολιτικούς, πού δέν περιφρονούν την κοινωνικοπολιτική εξέλιξη την βγαλμένη από τούς δεδομένους άντικειμενικούς όρους ζωής.

Λ. Λ.

**ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Όκτ.—Νοέμβριος 1946

Διευθυντής: Σ. Θεοχάρης
Γραφεία: Χαρ. Τρικούπη 48